

Maria Suoranta

Muisti

Täkkikonsepti vanhusten muistojen tulkitsijana

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Muotoilija AMK, tekstiilisuunnittelu

Muotoilun koulutusohjelma

Opinnäytetyö

2.12.2013

Tekijä(t) Otsikko	Maria Suoranta Muisti : Täkkikonsepti vanhusten muistojen tulkitsijana
Sivumäärä Aika	52 sivua + 2 liitettä 2.12.2013
Tutkinto	muotoilija AMK
Koulutusohjelma	Muotoilu
Suuntautumisvaihtoehto	Tekstiilisuunnittelu
Ohjaaja(t)	Pt. tuntiopettaja Tuomas Tiitinen Lehtori Hilpi Koivisto
<p>Opinnäytetyö on case-tutkimus, jossa toteutettiin tekstiilitaideteoksen konsepti. Tavoitteena oli tutkia, voisiko konseptista kehittää vanhusten viriketoiminnalle työmuodon, jossa ryhmä vanhuksia toteuttaa yhdessä tekstiilitaideteoksen omien, rakkaiden muistojensa pohjalta.</p> <p>Konseptissa keskityttiin tutkimaan, miten suullisesti kerrottuja muistoja voi kuvata tekstiilitaiteen keinoin. Kuuluuko vanhusten ääni konseptissa, tunnistavatko he omat tarinansa? Tavoitteena oli kehittää kokonaisratkaisu ja ilmaisu sekä valita tekniikka jotka soveltuisivat työmuodon toteuttamiseen. Työmuodon ohjauksellisia tavoitteita ovat työkalujen tarjoaminen vanhuksille menneen elämän käsittelemiseen sekä vanhusten yksinäisyyden ehkäisy luovan, ryhmäyttävän toiminnan avulla.</p> <p>Yhteistyökumppanina oli Helsingin kaupungin käsityö- ja askartelutoiminta. Yhdeksän vanhusta jakoi ryhmämuotoisessa teemahaastattelussa mieluisia muistojaan. Haastattelumateriaalin pohjalta suunniteltiin konsepti täkkiin, jossa on kirjontaa, kankaanpainoa ja sekatekniikoita käyttäen kuvattu omalla tilkullaan yksi muisto jokaiselta osallistujalta.</p> <p>Kerrottujen muistojen visualisoiminen osoittautui yllättävän helpoksi, mikä johtuu paljolti siitä, että haastateltavat vanukset ymmärsivät konseptin idean ja kertoivat innokkaasti muistojaan. Konseptin yleisilme onnistuttiin säilyttämään selkeänä ja yhtenäisenä. Kirjontasuunnitelmat osoittautuivat liian haastaviksi työmuotoon, joten yksittäisten tilkkujen suunnittelua pitäisi vielä hioa. Konseptista on vaivatonta kehittää työmuoto vanhusten viriketoiminnan, tai muunkin vastaavan toiminnan käyttöön.</p> <p>Ikärakenteen murroksen takia vanhusten tarpeet tulisi huomioida paremmin myös muotoilun alalla. Muotoilijoiden taitoja voisi hyödyntää enemmän sosiaali- ja terveysalan toimintamuodoissa. Kun vanhustenhoitoa ohjataan resurssiongelmien takia yhä enemmän avohoitoon, eri tahojen järjestämän virike- ja päivätoiminnan tarve luultavasti lisääntyy. Konsepti vastaa omalta osaltaan ajankohtaiseen tarpeeseen. Seuraavaksi konsepti pitää muokata työmuodoksi, mikä voisi sopia esimerkiksi sosiaalialan opiskelijoiden projektiksi.</p>	
Avainsanat	vanhukset viriketoiminta tekstiilitaide täkki tilkku visualisointi konsepti työmuoto

Author(s) Title	Maria Suoranta Expressing Memories of Elderly People through a Quilt Concept
Number of Pages Date	52 pages + 2 appendices 2 Dec 2013
Degree	Bachelor of Culture and Arts
Degree Programme	Design
Specialisation option	Textile Design
Instructor(s)	Tuomas Tiitinen, Lecturer Hilpi Koivisto, Senior Lecturer
<p>In this case study I designed a textile art concept based on the beloved memories of the elderly. The aim was to investigate, whether it would be possible to create a method for group activities based on the concept. In the method a group of elderly people would create textile art together. My partner was the Crafts activity of Helsinki City in the Töölö Service Center.</p> <p>I investigated, how verbally told memories could be depicted by the methods of textile art. The target was to identify ideal solutions, impression and techniques for the method. It was to provide tools to deal with the past and to prevent loneliness of the elderly.</p> <p>I designed the concept of a quilt in which each memory, told in a group theme interview, is visualized in one patch, using mostly embroidery. Visualizing the verbally told memories was easy and the concept maintained a clear impression. The embroideries were found out to be too challenging, so they should be changed. It is easy to develop a method based on the concept.</p> <p>Due to the changes of the age construction, designers should consider the elderly better. Designers have skills that could be used more in the health- and social services. The need for group activity for the elderly, such as this concept, will probably increase. It is suggested that maybe students of sociology could develop the actual method.</p>	
Keywords	the elderly, group activity, textile art, quilt, visualization, concept, method

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tehtävän määrittely	2
2.1	Toimeksiantaja	3
2.2	Viitekehys	4
2.3	Aiheen ajankohtaisuus	5
3	Tutkimusmenetelmät	6
3.1	Case-tutkimus opinnäytetyössä	7
3.1.1	Case-tutkimus tässä opinnäytetyössä	8
3.2	Opinnäytetyön tavoitteet	9
3.2.1	Työmuodon ohjaukselliset tavoitteet	10
3.2.2	Ohjaukselliset tavoitteet kehityspsykologian valossa	11
3.3	Opinnäytetyöprojektin kulku	13
3.4	Työmuodon soveltaminen viriketoiminnan käyttöön	14
3.4.1	Resurssit, puitteet ja ohjaus	14
3.4.2	Työmuotoon osallistumisen haasteita vanhuksilla	16
3.4.3	Palautetta, näyttely ja kakkukahvit	18
3.5	Vastaavat opinnäytetyöt ammattikorkeakouluissa	20
4	Haastattelut	21
4.1	Eettinen näkökulma ja vaitiolovelvollisuus	21
4.2	Miten suunnittelin ryhmähaastattelujen etenevän?	22
4.3	Kuinkas sitten kävikään?	23
5	Sovellus	24
5.1	Käsiteltävien muistojen valitseminen	24
5.2	Täkki vai ryijy?	28
5.3	Täkki, tilkkutäkki vai jotain siltä väliltä?	30
5.4	Tunnelmakollaasit ja värikartta	34
5.5	Materiaalit ja menetelmät	37
5.6	Visualisointi ja luonnokset	38
5.6.1	Luonnos täkistä	42
5.6.2	Työohjeet	43
5.7	Palautehaastattelu	44
5.8	Johtopäätöksiä palautehaastattelun pohjalta	47
6	Arviointi	48
7	Lopuksi	49
	Lähteet	51
	Liitteet	

Liite 1. Tilkkujen luonnokset ja työhjeet
Liite 2. Teemahaastattelut

1 Johdanto

Opinnäytetyö liittyy kiinteästi omaan taustaani. Olen kulkenut diakonissaäitini mukana kotikäynneillä vanhusten luona niin kauan kuin muistan. Olimme rikkaita lapsia: oma mammamme tykkäsi kertoa meille vanhoja tarinoita ja lisäksi meillä oli vanhempien työn takia varamammoja ja -pappoja varmasti molemman käden sormille. Kävi niinkin, että oma mammani ja eräs Hilja-mummi opettivat minulle saman kansanlaulun hiukan eri sanoin, ja niiden pienten sanamuotojen läpi aistin eron myös heidän elämäkokemuksissaan. Mamma opetti minut neulomaan, ja hän yritti myös hieman turhautuneen oloisena selittää pikkulapselle kangaspuiden toimintaideaa.

Vanhukset ja käsityöt ovat pysyneet elämässäni niistä ajoista lähtien. Olen tehnyt opintoihini liittyviä työharjoitteluja ohjaajana muun muassa vanhusten palvelukeskuksessa. Lisäksi olen työskennellyt vanhusten kanssa erityisesti muistisairaiden ryhmäkodeissa. Sen seuraaminen, kuinka vahva vaikutus dementoituneiden vanhusten muistoilla on heidän kokemukseensa tästä hetkestä, on vahvistanut kiinnostustani aiheeseen. Olen kokenut olevani etuoikeutettu tänä historiattomana aikana, kun vanhukset ovat kertoneet minulle muistojaan.

Opinnäytetyöni kuuluu muotoilun, tarkemmin tekstiilisuunnittelun alaan. Sen tarkoituksena on testata case study-tutkimuksena tekstiilitaitteen soveltumista vanhusten kertomien muistojen kuvaamiseen. Keräsin tutkimusmateriaalin tekemällä ryhmämuotoisen teemahaastattelun Töölön monipuolisen palvelukeskuksen käsityö- ja askartelutoimintaan osallistuville vanhuksille heille mieluisista muistoista. Valitsin kultakin vanhukselta yhden muiston, joiden pohjalta laadin konseptin tekstiilitaideteokseen, jollainen voitaisiin toteuttaa myös vanhusten yhteisenä projektina esimerkiksi palvelukeskusten järjestämän viriketoiminnan yhteydessä.

Toiveenani on, että kokeiluni pohjalta olisi mahdollista muokata työmuoto, jossa vanhukset voisivat työpajamaisesti valmistaa itse yhteisen tekstiilitaideteoksen muistojensa pohjalta. Haluan tutkia, miten hyvin kerrotut muistot muokkautuvat visuaaliseksi materiaaliksi, ja millaisilla tekstiilimenetelmillä niitä voisi työmuodon asettamisessa rajoissa kuvata. Minua kiinnostaa myös se, miten projektiin osallistuvat vanhukset kokevat sen, että joku toinen tulkitsee ja visualisoi heidän muistojaan. Työmuodon ohjauksellisia tavoitteita ovat toimintaan osallistuvien vanhusten ryhmäyttäminen, yksinäisyyden ehkäiseminen sekä työkalujen tarjoaminen eletyn elämän käsittelemiseksi luovilla menetelmillä.

2. Tehtävän määrittely

Pyrin vastaamaan näihin tutkimuskysymyksiin:

Miten suullisesti kerrottuja muistoja voi kuvata tekstiilitaitteen keinoin?

Mitkä ilmaisu- ja työskentelytavat soveltuvat yhteisen tekstiilitaideteoksen luomiseen vanhusten viriketoiminnassa, tai vastaavassa toiminnassa?

Haastattelin ryhmää Töölön palvelukeskuksen käsityö- ja askartelutoimintaan, eli kädentaitoihin, osallistuvia vanhuksia muistoista, joita heistä on mieluisaa jakaa. Haastattelumateriaalin pohjalta suunnittelin konseptin täkkiin, jossa on kirjontaa ja sekatekniikoita käyttäen kuvattu jokaiselta osallistujalta yksi muisto omalla tilkullaan. Toteutin case-tutkimuksen, jolla testasin, voisiko kokeilusta kehittää vanhusten viriketoimintaan työmuodon, jossa ryhmä vanhuksia toteuttaa yhdessä tekstiilitaideteoksen omien muistojensa pohjalta. Lopuksi pyysin vanhuksilta palautetta konseptin toimivuudesta.

Opinnäytetyön tehtävänä on tekstiilitaideteoksen konseptin toteuttaminen vanhusten kertomien muistojen pohjalta. Konseptilla tutkin, miten suullisesti kerrottuja muistoja voi kuvata tekstiilimenetelmien avulla. Millainen ilmaisu ja mitkä tekstiilitekniikat soveltuvat työmuotoon? Kuuluuko vanhusten ääni konseptissa, tunnistavatko he omat tarinansa ja miten he kokevat niiden visualisoinnin?

Alun perin tarkoitukseni oli, että haastattelujen pohjalta toteutettaisiin taidetekstiili. Olisin halunnut ohjata vanhuksille työpajan, jolloin olisin voinut konkreettisesti testata työmuodon toimivuutta loppuun saakka. Tajusin kuitenkin pian, että työmääräni kasvaisi aivan liian suureksi. Lisäksi opinnäytetyöni sisältö muuttuisi liian laajaksi ja opinnäytetyön viitekehyksessä ohjaustyö painottuisi muotoilun kustannuksella. Olen tekstiilisuunnittelun opiskelija, ja päätin huolehtia siitä, että lopputyöni keskittyy selkeästi tekstiilisuunnittelun alalle.

Seuraavaksi suunnittelin valmistavani taidetekstiilin itse ja luovuttavani sen kädentaitojen tiloihin, mutta totesin, että se ei ole opinnäytetyön tavoitteiden kannalta tarpeellista eikä hyödyllistä. En tee omaa taideteostani, vaan case-tutkimuksen, jossa testaan kerrottujen muistojen kuvaamista visuaalisesti, ja jonka pohjalta mietin, miten viriketoimintaan osallistuvat vanukset voisivat toteuttaa taideteoksen. Opinnäytetyön lopputuloksena ei myöskään tarvitse syntyä tarkkoja ohjeita, tekniikkapiirroksia tai seikkaperäistä suunnitelmaa työmuodon toteuttamisesta tietyn vanhuksille suunnatun toiminnan piirissä. Opinnäytetyöni on kokeilu, jonka tuloksia minä itse, asiakas tai muu taho voi hyödyntää mahdollisen työmuodon suunnittelussa ja toteutuksessa.

Valmistun muotoilijaksi ja tekstiilisuunnittelijaksi, eikä minulla ole koulutusta, joka mahdollistaisi terapeutin toiminnan ohjaamisen tai suunnittelun. Työmuodossa ei siten ole tarkoitus purkaa vaikeita muistoja, eikä sen ole tarkoitus olla varsinaisesti terapeutin toimintaa. Toki opinnäytetyöllä on myös ohjauksellinen puolensa ja ohjaukselliset tavoitteet.

Terapeuttisen toiminnan rajaaminen pois toteutui opinnäytetyössäni konkreettisesti niin, että pyysin ryhmähaastatteluihin osallistuvia vanhuksia jakamaan lämpimiä ja onnellisia muistoja, joita on kiva kertoa ja kuulla. Surullisten tapahtumien mainitsemista ei toki kielletty, mutta ohjeistin vanhuksia niin, että tarkoituksena on pitää mukava yhteinen juttutuokio, josta osallistujille jäisi hauska mieli. Lisäksi olin vastuussa haastattelutilanteiden ohjaamisesta, eikä minulla olisi ollut ammatillista osaamista ahdistavien muistojen käsittelyyn ryhmässä. Pyrin myös tuomaan haastattelutuokioiden ja muistojen valoisaa pohjavireen esille tilkkutäkkikonseptissäni.

2.1 Toimeksiantaja

Teen opinnäytetyön Töölön monipuolisen palvelukeskuksen käsityö- ja askartelutoiminnalle, eli kädentaidoille. Varsinainen toimeksiantajani on Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystieteiden keskus, jonka alaisuuteen kädentaidot kuuluu. Kädentaitojen ohjaaja Merja Syväälä järjestää lähialueella kotona asuville vanhuksille avoimia ryhmiä, joiden tarkoitus on aktivoida ja osallistaa vanhuksia, tarjota heille sosiaalisia kontakteja sekä mielekästä tekemistä. Yleisin toimintamuoto on käsityöt, ja ryhmät kokoontuvat pääsääntöisesti kerran viikossa. Osallistujat ovat pääosin eläkkeellä olevia, hyvin eri-ikäisiä naisia ja ohjaaja on tuntenut monet vanhukset vuosien ajan.

Kädentaitotoiminta toi valmiin kehyksen työn toteuttamiselle; voin sujauttaa vanhusten haastattelun osaksi palvelukeskuksen arkea. Pyrin siihen, että tuotokseni pohjalta voisi muokata vastaaville ryhmille käyttökelpoisen kurssin tai muun toimintamuodon. Tästäkin syystä halusin tehdä työn nimenomaan yhteistyössä olemassa olevien ryhmien kanssa.

Käytännössä tein yhteistyötä erityisesti Töölön palvelukeskuksen kädentaitojen ohjaajan Merja Syväälän kanssa. Minulle oli paljon apua siitä, että Merja otti vastuulleen projektista kertomisen ja osallistujien kokoamisen sekä haastattelujen järjestämisen ja oli läsnä haastatteluissa. Hän tunsikin osan vanhuksista jo vuosien takaa ja hänellä oli heidän luottamuksensa, millä on varmasti ollut merkitystä vanhusten päättäessä, tahtovatko he osallistua.

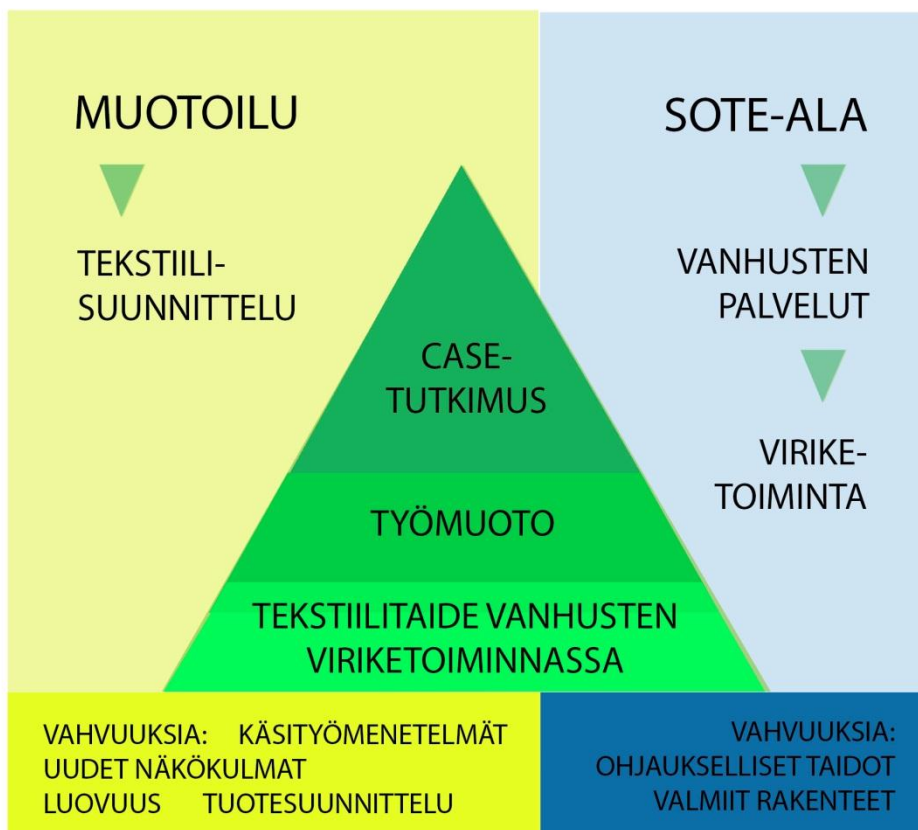
Vuorovaikutus projektiin osallistuvan ryhmän vanhusten kanssa oli ensiarvoisen tärkeää. He antoivat käyttööni omia rakkaita muistojaan, mikä mahdollisti tämän opinnäytetyön tekemisen. Ajattelen, että nämä vanhukset ovat varsinainen toimeksiantajani.

2.2 Viitekehys

Opinnäytetyöni sijoittuu muotoilun ja sosiaali- ja terveysalan rajalle. Painopiste on muotoilussa ennen kaikkea siksi, että se on omaa alaani. Opinnäytetyöni on case-tutkimus. Käytännössä testaan uuden työmuodon toimimista tietyistä, ennen kaikkea muotoilullisista, näkökulmista. Työmuoto taas olisi osa tekstiilimenetelmien käyttöä ennen kaikkea palvelukeskuksissa järjestetyssä kädentaito- ja viriketoiminnassa ja vastaavassa kotona asuville, melko toimintakykyisille vanhuksille tarkoitetussa toiminnassa.

Muotoilun alalla opinnäytetyöni kuuluu selkeästi tekstiilisuunnitteluun, ja tutkii tekstiilisuunnittelun ja tekstiilitaiteen uutta soveltamistapaa. Vahvuuksia, joita muotoilun ala tuo case-tutkimukselleni, on käsityömenetelmien hallinta, tuotesuunnittelun taidot, luova ote ja sosiaali- ja terveysalan kannalta uusi näkökulma. Sosiaali- ja terveysalalla opinnäytetyöni on suunnattu vanhusten viriketoimintaan. Sosiaali- ja terveysalalla on vahvuuksia, jotka toimivat myös aivan välttämättömänä perustana opinnäytetyölleni. Ennen kaikkea kuntouttava työote ja taito kohdata lähimmäinen ovat mielestäni tällaisia. Lisäksi tärkeitä ovat valmiit rakenteet, joiden puitteissa tutkimus oli helppo toteuttaa ja joihin työmuoto sopisi luontevasti.

Kuvio 1. Viitekehys.

Opinnäytetyön tekeminen kahden alan risteyskohdasta oli kiinnostavaa, mutta vaikeutti opinnäytetyön rajausta.

2.3 Aiheen ajankohtaisuus

Kaikki vanhuksiin liittyvä on, ja tulee olemaan, polttavan ajankohtaista. Vanhusten yksinäisyys, "eläkepommi" ja monet muut aiheet ovat tulleet tutuiksi tiedotusvälineiden kautta. Vuonna 2004 väestöstä lähes 16 % oli yli 65-vuotiaita ja 7 % yli 75-vuotiaita. Tilastokeskuksen ennusteiden mukaan vuonna 2030 yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä on jo yli 26 % ja yli 75-vuotiaiden osuus. Kun vanhustenhoitoa ohjataan resurssiongelmiin takia yhä enemmän kotihoitoon, viriketoiminnan merkitys luultavasti lisääntyy. (Vaarama ja Noro 2005.)

Muotoilijoiden työllistyminen on toinen yleisesti tunnettu ongelma. Näin olisi molemmille aloille hyödyllistä miettiä laajemminkin kuin yhdessä opinnäytetyössä, mitä me voimme tarjota vanhusten palveluihin. Muotoilijoilla on visuaalisia, kädentaidollisia ja tuotteistamiseen liittyviä taitoja, joista voi laajemminkin olla hyötyä esimerkiksi erilaisissa sosiaali- ja terveysalan kuntouttavissa työmuodoissa. Tehdessäni työharjoittelua kehitysvammaisille tarkoitettussa Pormestarin toimintakeskuksessa Turussa haastattelin vastaavaa ohjaajaa. Hän oli selkeästi sitä mieltä, että ainakin näissä toimintakeskuksissa kaivattaisiin myös muotoilijoilla ja käsityöläisillä olevia taitoja. (Moisio 2013.)

Mielestäni myös eri ikäluokkien, ja kaiken kaikkiaan eri ihmisryhmien eristäytyminen toisistaan arjessa on yhä paheneva ongelma. Jo se on pienen pieni aloite toiseen suuntaan, että yksi nuori opiskelija menee tapaamaan vanhuksia ja kertoo kokemuksistaan toisille opiskelijoille alalla, jolla ehkä harvoin ollaan tekemisissä omasta viitekehystä näin paljon poikkeavien ihmisten kanssa. Muotoilijat voisivat nykyistä enemmän hakea inspiraatiota vanhuksilta ja pyrkiä palvelemaan vuorostaan heitä.

3 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyön tutkimusstrategiana on case-tutkimus, joka perustuu eri tutkimusaineistoihin, kuten kirjallisiin dokumentteihin, havainnointiin, teemahaastatteluihin ja kvantitatiivisen tutkimuksen kyselyihin. Myös tässä opinnäytetyössä on käytetty eri tiedonkeruumenetelmiä (Kananen 2013, 78). Keskeiset tiedonkeruumenetelmäni ovat teemahaastattelut ryhmille ja osallistuva havainnointi. Muita tietolähteitä ovat yksilöhaastattelut ja tiedoksiannot sekä kirjalliset lähteet. Case-tutkimus ja sen käyttö opinnäytetyössäni on esitelty tarkemmin kappaleissa 3.1 ja 3.1.1. Haastatteluja on käsitelty tarkemmin kappaleessa 4.

Keräsin materiaalin konseptin suunnitteluun kahdella teemahaastattelulla ryhmälle. Tallensin ensimmäisen teemahaastattelun äänitteelle, jonka litteroin. Näin pystyin keskittymään itse tilanteeseen. Toisesta teemahaastattelusta ja palautehaastattelusta tein muistiinpanot kirjoittamalla. Käytin kaikissa haastatteluissa myös osallistuvaa havainnointia.

Teemahaastattelussa kysymykset ovat muodoltaan avoimia ja tutkija ja tutkittava ovat face-to-face-kontaktissa. Teemahaastattelua käytetään paljon case-tutkimuksissa ja sillä pyritään onkimaan esille tutkimusongelmaan liittyviä asioita tutkittavan ilmiön ymmärryksen kasvattamiseksi, eikä saamaan vastauksia tiettyihin, selkeästi määriteltyihin kysymyksiin. Teemahaastattelun vahvuuksia ovat tilanteen aitous ja oikea konteksti. Kysymykset voi kohdentaa oikeaan aiheeseen. Heikkoudet ovat samat kuin muutenkin laadullisen tutkimuksen tiedonkeruussa, jossa haastateltava ja haastattelija kohtaavat kasvokkain. Haastattelija saattaa ohjata tutkittavaa kysymyksillään ja tutkittava saattaa tietoisesti tai tiedostamattaan miellyttää tutkijaa, jolloin tutkimustulokset vääristyvät. Haastateltaviksi valitaan ne ihmiset, joita ilmiö koskettaa, kuten olen tehnyt. Toteutin teemahaastattelun ryhmähaastatteluna, jossa haasteena tutkijalle on se, että kaikkien mielipiteet ja ajatukset tulisivat tasapuolisesti huomioitua ja että kaikille annettaisiin sama mahdollisuus osallistua tiedon tuottamiseen. Yksilöhaastattelut puolestaan tuottaisivat tarkempaa ja luotettavampaa tietoa. Tässä tapauksessa ryhmähaastattelu oli ehdottomasti oikea valinta, sillä haastateltavien kertomukset ikään kuin ruokkivat toisiaan; yksi tarina toi jonkun toisen haastateltavan mieleen toisen tarinan. Ryhmähaastattelu myös tuki konseptin ohjauksellisia tavoitteita tarjotessaan osallistujille mahdollisuuden keskustella muistoista ja tutustua paremmin toisiin osallistujiin. (Kananen 2013, 80-81, 93-94.)

Havainnoinnissa tutkija seuraa kohdeilmiön tai tapauksen toimintaa. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija on läsnä tutkimustilanteessa. Tietolähteen vahvuuksia ovat aito tilanne ja hyvä näkemys ihmisten välisestä toiminnasta tilanteessa. Toisaalta tutkijan vaikutus tilanteeseen on suuri. Suoritin osallistuvaa havainnointia kaikkien kolmen haastattelun yhteydessä selvittääkseni, miten osallistujat suhtautuivat konseptiin ja miten ohjaukselliset tavoitteet toteutuivat. Havainnointini oli strukturoimatonta, eli minulla ei ollut listaa etukäteen määritellyistä asioista, joita havainnoin. Tallennusmuotona oli ensimmäisessä teemahaastattelussa nauhoitus ja toisessa teemahaastattelussa sekä palautehaastattelussa kirjalliset muistiinpanot.

3.1 Case-tutkimus opinnäytetyössä

Case-tutkimuksen eli tapaustutkimuksen kohteena on usein yksi tapaus eli case. Tapaustutkimusta tehdään vain tämänhetkisestä, ei menneestä ilmiöstä. Tulokset pätevät vain tutkitun tapauksen osalta, eikä niitä voi yleistää. Case-tutkimus pyrkii yleistämisen sijaan ymmärtämään syvällisesti monimutkaisia ilmiöitä ja siksi tarvitaan monipuolisia tiedonkeruu- ja analysointimenetelmiä. Lisäksi tutkimus toteutetaan luonnollisessa kontekstissa. Tutkimuskysymykset ovat usein muotoa ”miten” ja ”kuinka”. (Kananen 2003, 9, 28, 54.)

Tutkimusotteiden perusjaottelu perustuu kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen tutkimukseen. Niiden välimastoon sijoittuvat moniotteiset eli monistrategiset tutkimukset eli case-tutkimus, kehittämistutkimus ja toimintatutkimus. Kananen mukaan nämä kolme eivät ole omia tutkimusotteitaan, joilla olisi oma metodologia ja tutkimusmenetelmät, vaan perinteisten tutkimusotteiden yhdistelmiä. Case-tutkimus eroaa kehittämis- ja toimintatutkimuksista siten, että case -tutkimuksessa ongelmaan tuotetaan ratkaisu, ja työ jää siihen, että ratkaisu esitetään. Jos tutkija ryhtyy testaamaan ratkaisun toimivuutta käytännössä, on kyse kehittämis- tai toimintatutkimuksesta. (Kananen 2003, 15; 23; 30).

Tapaustutkimus on erittäin lähellä kvalitatiivista tutkimusta mutta käyttää usein myös kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmiä. (Kananen 2013, 9; 56). Tosin Creswell luokittelee case-tutkimuksen kvalitatiivisen tutkimuksen alalajiksi (Kananen 2013, 30). Kananen mukaan selvin case-tutkimuksen ero suhteessa kvalitatiiviseen tutkimukseen on monimenetelmäisyys ja tutkimusongelman moniulottuvuus. Laadullisessa tutkimukses-

sa selkeästi rajattu tutkimuskohde pyritään ratkaisemaan yhdellä laadullisen tutkimuksen menetelmällä (Kananen 2013, 57).

Kananen esittelee kolme tapaa luokitella case-tutkimusten alalajeja. Case -tutkimukset voi jakaa ensinnäkin itsessään arvokkaaseen, välineelliseen ja kollektiiviseen case-tutkimukseen. Itsessään arvokkaassa tapaustutkimuksessa pyritään yhden tapauksen rikkaaseen kuvaukseen. Välineellisen tutkimuksen tietoa voidaan soveltaa muihin vastaaviin tapauksiin. Kun yhdistetään useampi välillinen tutkimus, kyseessä on monicase-tutkimus tai kollektiivinen case-tutkimus, joka mahdollistaa teorian rakentamisen. Case-tutkimus voidaan jakaa myös kuvailevaan, selittävään ja uutta löytävään. Kuvaileva case-tutkimus on case-tutkimuksen perusmuoto, jossa pyritään esittämään hyvä kuvaus ilmiöstä. Selittävä case-tutkimus pyrkii lisäksi selittämään, miksi ilmiö on kuvatuslainen ja miksi se on kehittynyt. Uutta löytävässä eli eksploratiivisessa case-tutkimuksessa tuotetaan teorioita tai hypoteeseja, joita testataan uusissa tapauksissa. Kolmas jakotapa etnografinen, historiallinen, psykologinen ja sosiologinen case-tutkimus. (Kananen 2013, 55; 56.)

3.1.1 Case-tutkimus tässä opinnäytetyössä

Halusin kehittää uutta työmuotoa vanhusten viriketoimintaan. Paras tapa siihen olisi suunnitella työmuoto ja sitten testata sitä toteuttamalla työmuoto luonnollisessa ympäristössä osana viriketoimintaa. Rajasin opinnäytetyötä niin, että siihen sisältyy vain muistojen keräämisen ja visualisoinnin ja täkin suunnittelun testaaminen. Tutkimusmenetelmäksi muodostui näin luonnostaan case-tutkimus.

Opinnäytetyöni täyttää Kanasen esittämät case-tutkimuksen kriteerit. Tutkittava asia on tässä ajassa eikä historiassa. Haastattelut toteutettiin luonnollisessa ympäristössä, osana palvelukeskuksen arkea. Kyseessä on case-tutkimus eikä laadullinen tutkimus, sillä tutkin yhtä tapausta useammalla menetelmällä. Opinnäytetyöni ei ole myöskään kehittämis- eikä toimintatutkimus; työ jää ratkaisun, eli yhdessä valmistettavan täkin esittämiseen luonnosten ja näytteiden avulla, sen sijaan että toteuttaisin työmuodon tutkimuksen yhteydessä.

Kyseessä on välineellinen case-tutkimus. Tutkimuksen tuloksia on nimenomaan tarkoitus yleistää käytettäväksi eri ryhmien kanssa toteutettavan työmuodon suunnitteluun. Tutkimukseni on myös uutta löytävä; vaikka se ei tuotakaan uutta teoriaa tai hypoteesia, se tuottaa pohjan uuden toimintamuodon kehittämiseksi. Tutkimuksessa myös tes-

tataan tiettyjä toimintamuodon osia, eli muistojen kokoamista ja visualisointia sekä täkin suunnittelua.

3.2 Opinnäytetyön tavoitteet

Keskityin case-tutkimuksessa konseptin muotoilullisten ratkaisujen testaamiseen. Tavoitteeni oli selvittää, mitkä muotoilulliset ratkaisut mahdollistavat suullisesti kerrottujen muistojen visuaalisen kuvaamisen, toimivat parhaiten työmuodon asettamisessa reunaehdoissa ja tukevat työmuodon ohjauksellisia tavoitteita. Muotoilulliset ratkaisut ovat opinnäytetyön keskuksessa siksi, että teen sen tekstiilisuunnittelun opintoihin. Muotoilulliset tavoitteet ovat kuitenkin alisteisia ohjauksellisille tavoitteille; työmuodon tavoitehan on nimenomaan palvella viriketoimintaan osallistuvia vanhuksia. Niinpä pyrin pohjimmitaan valitsemaan sellaiset muotoilulliset ratkaisut, jotka palvelevat ohjauksellisia tavoitteita.

Konseptin suunnittelussa tärkein muotoilullinen tavoitteeni oli yhtenäisen, selkeän ilmeen säilyttäminen. Konseptissa kaikki yhdeksän tilkkua ovat sentään vielä yhden henkilön suunnittelemaa, mutta työmuodossa valmistettavassa tükissä näkyisi enimmäkseen noin kymmenen ihmisen ideointi, värimaku ja kädenjälki, ja tilkkutäkkimäinen toteutus vielä lisää riskiä, että lopputulos on sekametelisoppa. Toinen keskeinen tavoite oli hyväntuulinen ulkonäkö, joka viestii nauruntäyteisten haastatteluhetkien ja lämpimien muistojen ilmapiiriä.

Pyrin suunnittelemaan mahdollisimman valmiin ja joustavan konseptin, joka ohjaajan on helppo ottaa käyttöön ja jota hän voi muokata kätevästi ryhmän ja tilanteen mukaan. Pidän sitä todella tärkeänä konseptin käytettävyyden kannalta, sillä konseptissa on muutenkin haasteita ohjaajalle; hänen täytyy tasapainotella muotoilullisten ja ohjauksellisten tavoitteiden sekä ryhmän ja yksilöiden ohjauksen välillä ja hallita melko monimutkainen kokonaisuus. Tarkat tekniset ja materiaaliratkaisut sekä lopulliset työohjeet on tosin rajattu opinnäytetyön ulkopuolelle, jotta oma työmääräni ei kasvaisi liikaa.

Ohjaukselliset tavoitteet eivät korostuneet konseptissa, sillä painopisteeni oli muotoilullisissa tavoitteissa. Konseptin tärkeimmät ohjaukselliset tavoitteet liittyivät haastatteluihin. Haastatteluissa pyrkimyksenäni oli paitsi kerätä materiaalia opinnäytetyötä varten, myös tarjota haastatteluun osallistuville vanhuksille luonteva mahdollisuus ryhmäytymiseen. Palvelukeskuksen ohjaajan mukaan monet heistä ovat osallistuneet palvelukeskuksen toimintaan vuosia, mutta kaikki eivät silti tunteneet toisiaan kovinkaan hyvin.

Monet keskuksen kädentaitoryhmiin osallistuvista vanhuksista asuvat yksin ja ovat yksinäisiä, ja sosiaalisten verkostojen tarjoaminen on tärkeä osa palvelukeskuksen toimintaa. (Syvälä 2012).

Vapaamuotoinen ryhmähaastattelu, jossa tutut ja puolittut osallistujat kertovat tarinoita elämästään, luo hyvää pohjaa lähemmälle tutustumiselle. Tavoitteena oli myös se, että vanukset voivat jakaa omia elämäkokemuksiaan ryhmässä, keskustella ja saada vastakaikua muilta saman ikäluokan jäseniltä. Työkalujen tarjoaminen eletyn elämän käsittelemiseen on itse työmuodon tärkein ohjauksellinen tavoite.

3.2.1 Työmuodon ohjaukselliset tavoitteet

Työmuodon tärkein ohjauksellinen tavoite on, että työmuoto tarjoaisi vanhuksille mahdollisuuden omien muistojen käsittelyyn luovalla tavalla, ryhmässä muiden kanssa. Olen törmännyt usein työssäni vanhusten parissa siihen, että he miettivät ja muistelevat paljon elettyä elämää ja heillä on tarve jakaa sitä toisten kanssa. Vanukset tarinoivat mukavia, uskoutuvat vaikeista kokemuksista ja pohtivat tekemiään ratkaisuja.

Myös elämäntarkoituksen psykologian teorit käsittelevät iäkkäiden ihmisten yleisesti tunnettua tarvetta tehdä tiliä eletyn elämään kanssa. Seuraavassa kappaleessa on käsitelty tarkemmin aihetta koskevia keskeisiä teorioita tämän työmuodon näkökulmasta. Tarjoaisin mielelläni työmuodon avulla vanhuksille lisävälineitä niiden kysymysten työstämiseen, joita he erityisesti käsittelevät omassa elämänvaiheessaan.

Kuva 1. Työmuodon tärkeimpiä tavoitteita on vanhusten sosiaalisten kontaktien vahvistaminen

Yksinäisyyden ja eristymisen ehkäisy sekä sosiaalisten kontaktien luominen ja vahvistaminen ovat myös työmuodon keskeisiä tavoitteita. Toiminnan lähtökohtina ovat tarinointi, luova itseilmaisu, käsillä tekeminen ja yhdessä viihtyminen.

3.2.2 Ohjaukselliset tavoitteet kehityspsykologian valossa

Psykologian opintoja suorittaneena minua harmittaa, että psyykkisestä hyvinvoinnista on liikkeellä niin paljon epämääräistä ja väärääkin tietoa. Niinpä halusin varmistaa, että omalla työlläni on jonkinlainen tieteellinen pohja. Tarkistin, mitä muutama keskeinen kehityspsykologinen teoria esittää erityisesti sosiaalisuudesta ja luovuudesta vanhuudessa, sekä vanhuksen tarpeesta käsitellä elettyä elämää. Tässä kappaleessa olen käyttänyt pääasiallisena lähteenäni Helsingin yliopiston psykologian kurssikirjaa *Psychology: A Student's Handbook* (Eysenck, 2000).

Kehityspsykologian opintoja suorittaessani kiinnostuin laajasti tunnetusta Erik H. Eriksonin elämänkaariteoriasta. Eriksonin teorian mukaan yksilö kohtaa psykososiaalisessa kasvussaan kahdeksan kehityskriisiä tai kehitystehtävää. Kriisin epäonnistunut rat-

kaiseminen vaikeuttaa myöhempien kehityskriisien kohtaamista. Kahdeksannen, vanhuuden kehitysvaiheen, kehitystehtävä on eletyn elämän hyväksyminen ja tuloksena minän eheys tai epätoivo. Eysenck esittää asian seuraavasti: ”In his final stage – old age – the individual encounters the polarities of ego integrity and despair. Ego integrity involves the calm acceptance of one’s life as it has been lived and a recognition of its richness; by contrast, despair is the anguished regret for all that was not done or experienced and a terror of impending death.” (Eysenck 2000, 318)

Myöhemmässä psykologisessa tutkimuksessa on löytynyt tukea Eriksonin teorialle, ja sen opettelevat kaikki, jotka opiskelevat psykologiaa lukiossa. Tosin teoriaa on myös kritisoitu varsinkin kulttuurisesti ja historiallisesti rajoittuneeksi, sillä se olettaa jokaisen elämän kulkevan samaa polkua samassa järjestyksessä. Kahdeksannen kehitystehtävän kohtaamisen voi kuitenkin ajatella jokaisella olevan edessä viimeistään iän karttuessa. (Eysenck 2000, 311-312; 318)

Daniel Levinson kehitti oman elämänkaariteoriensa Eriksonin työlle rakentaen. Hänen teoriansa ”neljännellä iällä”, myöhäisessä aikuisuudessa, ihmiset ovat yleensä eläköityneet, mutta jatkavat usein aktiivista elämää ja ovat fyysisesti toimintakykyisiä. Levinson huomasi, että tässä vaiheessa yksilön katse kääntyy todennäköisesti aiempaa enemmän sisäänpäin, ”inward looking”; kuoleman todellisuus ja ero läheisistä on osa laajempaa itsetutkiskelun ja -arvioinnin prosessia. (Eysenck 2000, 320)

Charlotte Bühler on löytänyt aineistossaan suuria eroja yli 65-vuotiaiden joukossa. Toiset olivat hyvin aktiivisia, ja esimerkiksi erittäin luovien alaryhmä jatkoi kehittymistä työssään. Toisten aktiivisuus kaventui. Bühlerin ja Eriksonin teorioissa on samankaltaisuuksia, mutta Bühler ei löytänyt aineistonsa vanhuksista avointa epätoivoa, vaan paremminkin luopumisen, tunteen, että elämä on vähemmän täyttä kuin ennen ja että se tulee loppumaan. (Eysenck 2000, 320)

Eysenck kirjoittaa, että vanhusten ajatellaan usein menettävän kiinnostuksensa sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Gummig ja Henry esittävätkin teoriassaan (disengagement theory), että vanhuuteen liittyy luontainen vetäytyminen sosiaalisista aktiviteeteista ja velvoitteista. Neugarten väittää päinvastoin, että terveys ja elämän tyydyttävyyys säilyvät sosiaalisen aktiivisuuden ja osallistumisen avulla, ja että kaikki kaikki sosiaalisen aktiivisuuden lasku johtuu yleensä sosiaalisesta diskriminoinnista (activity theory). Tutkimustulokset tukevat useammin Neugartenin teoriaa. Eysenck huomauttaa, että sosiaalinen tuki tarjoaa yleensäkin puskurin stressiä vastaan, mukaan lukien vanhenemiseen liittyvät stressitekijät, kuten eläköityminen ja menetykset. (Eysenck 2000, 321)

Työmuodon ohjauksellisena tavoitteena on tarjota luovia menetelmiä Eriksonin ja Levinsonin kuvaamaan eletyn elämän hyväksymiseen ja itsetutkiskeluun. Tavoitteena ei kuitenkaan ole sellaisten vaikeiden elämäkokemusten purkaminen, joiden käsittelyyn tarvitaan ohjaajalta terapeutista osaamista, vaan itselle tärkeiden muistojen käsittely ja jakaminen luovalla ja leikkimielisellä tavalla. Toisena tavoitteena on mahdollistaa sosiaalista osallistumista ja Eysenckin mainitsemaa sosiaalisen tuen saamista, ja ehkäistä vanhuksilla usein tapahtuvaa sosiaalisen aktiivisuuden laskemista.

Huomionarvoista on, että kaikki nämä kehityspsykologian teoriat ovat melko vanhoja ja keskittyvät erityisesti lapsuuteen ja nuoruuteen. Saman ikäpainotuksen olen huomannut muissakin psykologian opinnoissani. Mielestäni on aivan ymmärrettävää, että tutkijat keskittyvät elämän varhaisvaiheisiin, sillä ovathan ne tavattoman tärkeitä ja täynnä muutoksia. Mietin kuitenkin, että mahtaisiko väestön ikärakenteen muuttuminen tuoda tarvetta myös vanhuuden painottamiseen.

Muistot vahvistavat ikääntyneen ihmisen mielikuvaa siitä, kuka hän on. Muisteleminen tukee elämän jäsentämistä, uudelleen ymmärtämistä ja eletyn kokonaisuuden rakentamista, sekä antaa mahdollisuuden ymmärtää kielteisten elämäkokemusten merkitystä (Äijälä 2010, 21). Muistot vahvistavat ikääntyneen ihmisen mielikuvaa siitä, kuka hän on ja millainen merkitys hänen elämällään on. Muistelu on menneisyyden tapahtumien kertomista rakentavassa, myönteisessä valossa. (Heimonen & Voutilainen 1998, 103-106).

3.3 Opinnäytetyöprojektin kulku

Alun perin halusin suunnitella opinnäytetyöksi ryijyn ja toteuttaa sen yhdessä jonkin pääkaupunkiseudun vanhusten palvelukeskuksen kädentaitoryhmän kanssa. Käytännön syistä ryijy vaihtui nopeasti tilkkutäkiksi - olen vertaillut kummankin hyötyjä ja haittoja tällaisessa työmuodossa kappaleessa 5.2. Yhteistyökumppaniksi valikoitui luontevasti silloinen työpaikkani Töölön palvelukeskus. Tosin olin töissä toisessa osassa palvelukeskusta täysin eri ihmisten kanssa.

Keskusteltuani opettajieni ja ohjaaja Merja Syvälän kanssa päätin tehdä tilkkutäkin itse. Uuden työmuodon suunnitteleminen, kurssin vetäminen ja taidetekstiilin valmistaminen ryhmätyönä olisi ollut kohtuuttoman suuri urakka yhden opiskelijan opinnäytetyöksi, ja niin laajan kokonaisuuden hallitseminen ja oikea painottaminen olisi liian vaikeaa. Merja kokosi ryhmän projektista kiinnostuneita vanhuksia ja tein heille kaksi teemahaastat-

telua, joissa keräsin materiaalin tilkkutäkin suunnittelua varten. Sain käyttööni materiaaleja tilkkutäkkiin ja aloitin sen suunnittelua. Tässä vaiheessa opinnäytetyö joutui siivuun puoleksi vuodeksi.

Palattuani opinnäytetyön pariin jouduin ensimmäiseksi toteamaan, että se on edelleen liian laaja. Keskusteltuani opettajien kanssa päädyin pelkän konseptin suunnitteluun. Valitsin muistot konseptiin, ja vuorovaikutuksessa tämän prosessin kanssa myös täkin kokonaisilme muuttui hieman. Konseptin valmistuttua esittelin sen vanhuksille ja muun muassa saamani palautteen pohjalta arvioin onnistumista ja kehittämistarpeita. Merja Syväälä sai suunnitelmani työmuodosta omaan toimintaansa sovellettavaksi, ja vanhukset saivat heidän muistojensa pohjalta tekemäni luonnokset ja työohjeet omaan käyttöön.

3.4 Työmuodon soveltaminen viriketoiminnan käyttöön

Kokeiluni pohjalta on mahdollista luoda työmuoto ensisijaisesti kaupunkien järjestämän vanhusten viriketoiminnan käyttöön ohjaajan vetämänä kurssimaisena työmuotona, johon osallistuu 5-15 vanhusta. Työmuotoa on helpointa hyödyntää, jos se sopii viriketoiminnan aikatauluihin osaksi vakiintunutta toimintaa. Kappaleissa 3.4.1, 3.4.2 ja 3.4.3 kerron toimintaan ja sen asiakkaisiin liittyvistä reunaehdoista, vaatimuksista ja tavoitteista, jotka ovat ohjanneet ja rajoittaneet konseptin suunnittelua. Opinnäytetyöni ei keskity työmuodon käytännön toteuttamiseen, vaan olen vain huomionnut tässä käsiteltävät asiat konseptiin vaikuttavina tekijöinä.

3.4.1 Resurssit, puitteet ja ohjaus

Vanhusten päivätoiminnalla, samoin kuin kaikella julkisen sektorin järjestämällä vastaavalla toiminnalla, on hyvin pienet rahalliset resurssit. Olen ollut työharjoittelussa tai töissä Helsingin ja Turun kaupungeilla vanhusten palvelukeskuksissa ja kädentaitotoiminnassa sekä kehitysvammaisten toimintakeskuksessa. Vanhusten viriketoiminnassa karkeasti arvioiden asiakkaat ovat maksaneet itse käyttämänsä materiaalit ja palvelukeskus on tarjonnut välineet. Muussa toiminnassa tarjolla on ollut myös rajoitetusti materiaaleja. Lisäksi kaikissa näissä paikoissa on ollut vapaasti käytettävissä lähinnä ohjaajien tai hoitajien sekä asiakkaiden itsensä tuomia tai jonkun lahjoittamia materiaaleja, kuten villalankoja, kankaanpaloja ja munakennoja.

Tekstiilitaideteos pitää siis olla toteutettavissa lähes nollobudjetilla. Palvelukeskuksen voi olettaa tarjoavan tilat ja välineet yleisimpien tekstiilitekniikoiden toteutukseen, sekä täysin sattumanvaraisen kokoelman lankoja ja kankaanpaloja. Asiakkaiden varallisuus ei saa tulla esteeksi toimintaan osallistumiselle, joten heille tulevat kustannukset pitää pyrkiä minimoimaan. Arvioisin kohtuullisiksi materiaalikustannuksiksi osallistujille 5-10 euroa. Itse olen aina nauttinut käsitöiden valmistamisesta ”tyhjästä nyhjäisten”, sillä se innostaa kekseliäisiin ja luoviin ratkaisuihin, ja suurelle osalle asiakkaista se on luultavasti ollut itsestään selvä osa arkea. Silti toivoisin, että rahan puute ei rajoittaisi niin voimakkaasti materiaali- ja tekniikkavalintoja. Joku osallistujista saattaisi esimerkiksi todella mielellään koittaa lapsuuskodin kuvan printtaamista äidin merkkiaamalle tyynyliinalle, ja käyttää sitä tilkun materiaalina, mutta se tuskin olisi mahdollista.

Työmuoto toiminee parhaiten, jos ohjaaja tuntee osallistujat entuudestaan. Itselleni palvelukeskuksen vakituisen työntekijän, Merja Syvälän läsnäolo haastatteluissa oli suuri etu. Osallistujat käsittelevät henkilökohtaisia asioita ja työmuoto saattaa tuntua heille vieraalta ja valintojen tekeminen vaikealta, jolloin tuttu ohjaaja helpottaa tilannetta. Työmuodon ohjauksessa on muitakin haasteita; ohjaajan täytyy yhtä aikaa sekä auttaa jokaista ryhmäläistä omassa työssään että hallita kokonaisuutta. Ajattelen, että vastuun jakaminen eri osa-alueista voisi toimia. Varsinkin jos työmuoto toteutettaisiin opinnäytetyönä, siinä olisi hyvä olla kaksi ohjaajaa, joista toinen voisi mieluiten olla vanhuksille ennestään tuttu. Opinnäytetyön tekijä toisi uutta ajattelua ja vakituisella ohjaajalla olisi kokemusta ja osallistujien luottamus.

Työmuodon toteuttamiseen ei tarvita erityisiä tiloja. Kädentaitoryhmille tarkoitettu huone, jossa on isot pöydät, hyvä valaistus, pari ompelukonetta ja tavanomaiset käsityötarvikkeet, toimii hyvin. Osallistujille entuudestaan tuttu kädentaitotila on paras, sillä tuttu ympäristö vähentää osaltaan mahdollista jännitystä.

Tässä opinnäytetyössä en keskity työmuodon käytännön toteutukseen ohjauksellisesta näkökulmasta, mutta voidakseni arvioida muotoilullisten ratkaisujen toteutusmahdollisuuksia minulla on oltava suuntaa-antava käsitys käytettävissä olevasta ajasta. Tyypillinen päivätoiminnan ryhmä kokoontuu kerran viikossa ja työaika on kaksi, kolme tuntia kerrallaan. Kaksi kuukautta voisi olla karkeasti arvioiden sopiva kesto työmuodolle. Tällöin käytettävissä olisi kahdeksan kokoontumiskertaa ja 16-24 tuntia, mikä ei ole vielä kovin paljoa. Ideaan sisälle pääseminen, muistojen kerääminen, kokonaisuuden ja osien suunnittelu, osien valmistus, täkin kokoaminen ja näyttelyn järjestäminen vievät huomattavasti työtunteja. Vanhuksilla on aikaa ja sitoutumiskykyä pitkäkestoisinkin

projekteihin, mutta heidän toimintakykynsä ja terveydentilansa voivat myös vaihdella. Koska työmuoto on melko aikaa vievä, olisi parasta jos sille voitaisiin varata yksi teho- viikko, jolloin sen saisi toivottavasti kahdessa kuukaudessa valmiiksi. Joka tapaukses- sa työmuodossa käytettävien menetelmien tulisi olla melko joutuisia ja osien valmistuk- sessa käytettävien menetelmien erityisesti sellaisia, joissa osallistujat voivat edistyä toisistaan riippumatta ja halutessaan myös omalla ajallaan. On eduksi, jos taideteoksen kokoamista pystytään valmistelemaan jo yhtä aikaa osien tekemisen kanssa.

3.4.2 Työmuotoon osallistumisen haasteita vanhuksilla

Vanhusten pitää voida itse valmistaa oma tilkkunsa, tai vähintään voida aistia tilkkutäk- kiin talletettu muisto mahdollisista aistirajoitteistaan huolimatta. Myös muiden vanhus- ten, lähinnä palvelukeskuksen asiakkaiden, on pystyttävä tutustumaan takkiin. Kaikkien kuulo ja hajuaisti heikkenevät iän myötä. Joka viidennellä 70-vuotiaalla ja useammalla kuin joka kolmannella 80-vuotiaalla on keskustelua vaikeuttava kuulovika (Vaarama ja Noro 2005). Esimerkiksi villan tuoksuun saattaa liittyä hauskoja muistoja, tai tilkkuun voisi liittää pienen nyytin, jossa on kanelitankoja. Kaislojen kahinaa voisi olla hauskaa imitoida tekstiilimateriaaleilla. Ohjaaja voikin ehdottaa auditiivisen ilmaisun käyttämistä visuaalisen ilmaisun lisänä.

Näkökyvyn heikentyminen aiheuttaa ehkä todennäköisimmän rajoitteen projektiin osal- listumiselle. Löysin Marianne Nurmen (nyk. Thomas) lopputyöstä mielenkiintoista tietoa näköaistin muutoksista vanhuudessa. Yli 65-vuotiaista 60-70 %:lla näkö on heikenty- nyt. Näkökenttä, sekä värinäkökenttä alkavat kaventua 60 vuoden iästä alkaen. Näön tarkkuus, joka kertoo kyvystä erottaa muotoja ja hienoja yksityiskohtia, heikentyy 60- 69-vuotiailla 50%:lla ja yli 80-vuotiailla jo 86 %:lla. (Nurmi 2007, 15).

Iän myötä silmän linssit paksuuntuvat ja kellastuvat, jolloin sininen ja sinivihreä näh- dään harmaampina ja valkoinen keltaisempana. Ympäristö vaikuttaa vanhan silmissä keltaisemmalta kuin nuoren. Murretut värit vaikuttavat mutaisilta ja vähemmän miellyt- täviltä. Pastellisävyjä on vaikea ymmärtää ja pastellinkeltaista on vaikeaa erottaa val- koisesta. Sinistä ja vihreää on aiempaa vaikeampi erottaa toisistaan ja purppura vaikut- taa harmaammalta. Sen sijaan punaisten sävyjen havaitseminen muuttuu vain vähän. Vanhukset näkevät usein vähemmän vaihtelua saman harmausasteen tai intensiteetin omaavien värien välillä. Vaaleiden pastellisävyjen ja taitettujen vaaleiden sävyjen erot- taminen toisistaan on vaikeaa (Nurmi 2007, 15)

Usein ajatellaan, että vanhukset pitävät pastelleista ja murretuista väreistä. Kuitenkin joidenkin tutkimusten mukaan vanhukset suosivat mieluiten loistavia ja kirkkaita värisävyjä, vähiten himmeitä ja murrettuja. Eräässä tutkimuksessa hoitajat suosivat sisustuksessa taitettuja ja pastellivärejä, asukkaat suosivat kirkkaita sävyllisiä värejä. Väri mieltymykset ovat yksilöllisiä ja murrettujen ja pastellivärien mieltäminen vanhusten väreiksi saattaa olla aivan yhtä kliseinen idea kuin poikien pukeminen siniseen ja tyttöjen punaiseen. Koska juuri pastellien ja murrettujen sävyjen erottaminen heikkenee iän mukana erityisesti, en käytä niitä konseptissa kovinkaan paljoa. Marianne Nurmi ehdottaa, että kirkkaat ja puhtaat värit voisivat soveltua parhaiten vanhusten tiloihin. Myös sinisen ja vihreän voimakkuuden lisäämistä on ehdotettu, sillä niiden näkeminen heikkenee. (Nurmi 2007, 20, 25)

Pyrin konseptin värisuunnittelussa erityisesti siihen, että värien harmausasteissa ja intensiteetissä on tarpeeksi eroa, enkä käytä valkoista ja vaaleankeltaista tai sinistä ja vihreää kovin paljon vierekkäin. En myöskään käytä hyvin ohuita ääri viivoja. Työmuotoa toteuttavan ohjaajan voisi olla hyödyllistä huomioida tieto värinäön muutoksista ryhmän suunnitellessa yhteistä värikarttaa. Tietenkin osallistujilla on merkittävä rooli väreistä päätettäessä, ja he tuskin valitsevat värejä, joita eivät näe ja joista eivät pidä. Toki kaikkein tärkeintä näkemisen kannalta on työtilan riittävä valaistus.

Sormissa säilyy tunto, vaikka moni muu asia menisi, ja siksi eri struktuureja hyödyntämällä, tai vaikkapa todella vahvoja ääri viivoja kirjomalla myös näkövammaisen vanhus voi saada omat muistonsa talletetuksi. Yksi konseptin täkin paloista on suunniteltu niin, että melko huononäköinenkin vanhus kykenee aistimaan sen mahdollisimman hyvin.

Työmenetelmät eivät saa olla raskaita ja ne pitää voida tehdä mukavasti istuen. Erityisesti kumartuminen sekä käsien pitäminen koholla on vanhuksille usein raskasta tai mahdotonta. Jotkin sairaudet saattavat myös aiheuttaa käsien jäykistymistä tai vapiinaa. Olen suunnitellut täkin niin, että tavallisen hyväkuntoinen, toimintaan itsenäisesti osallistuva vanhus pystyy valmistamaan oman tilkkunsa ja osallistumaan myös kokonaisuuden valmistamiseen.

Jos ohjaajan tai ohjaajien aika antaa myöten, ryhmään voi osallistua myös sellainen vanhus, jonka kunto on heikompi. Tässä tapauksessa tilkku suunnitellaan vanhuksen kykyjen ehdoilla ja ohjaaja ja toiset vanhukset auttavat palan valmistuksessa. Tilkkuun on helppoa suunnitella jokin kohta, jonka huonokuntoinen, reumaattinen, Parkinsonin tautia sairastava tai sokeakin vanhus pystyy valmistamaan itse. Tuntuu hyvältä suoriu-

tua itse, mutta toisaalta toisten auttaminen ja avun saaminen vahvistaa ryhmäytymistä, edesauttaa tutustumista ja tuo hyvää mieltä.

Oma kokemukseni on, että moni vanhemman ikäpolven jäsen suhtautuu käsitöiden valmistamiseen turhankin huolellisesti. Ollessani opintoihin liittyvässä työharjoittelussa Ruusun palvelukeskuksessa Turussa huomasin, että monien vanhusten kannustaminen luovaan ilmaisuun ja omiin valintoihin oli joskus jopa vaikeaa. Jos työ tuli valmistettua eri tavalla kuin mallityö tai jos ohjaajan neuvot unohtuivat, se koettiin herkästi virheenä. Iän karttuessa myös uusiin tilanteisiin reagoiminen hidastuu ja vanhat ihmiset saattavat pitää uusia ja vaihtuvia tilanteita jännittävämpinä tai epämiellyttävämpinä kuin nuoret. Työmuodossa on varmasti monelle uusia elementtejä, ja siinä joutuu tuomaan itseään esille haastattelussa, ottamaan ainakin jossakin määrin kantaa sekä tilkun että kokonaisuuden suunnitteluun ja altistumaan (lähinnä itse koetulle) epäonnistumiselle.

Työmuotoon osallistuvat vanhukset saattavat siis joutua ja päästä haastamaan itseään monella tavalla. Olen pyrkinyt huomioimaan tätä puolta muun muassa valitsemalla osallistujille todennäköisesti tuttuja tekstiilitekniikoita. Tästä syystä olen myös painottanut tutun ohjaajan tärkeyttä työmuodossa. Myös työmuodon solahtaminen palvelukeskuksen arkeen ja ”vanhoihin kaavoihin” kahvitunteineen ja tuttuine tiloineen vähentää uutuudenjännitystä. (Elonen-Kurikka 2009.)

3.4.3 Palautetta, näyttely ja kakkukahvit

Projektin lopussa on tärkeää varata aikaa projektin purkamiselle. Tilkkutäkin valmistamista voi juhlia kakkukahveilla, ja samalla jokainen osallistuja esittelee oman tilkkunsa vielä kerran toisille ja kertoo siihen liittyvän muiston. Samalla vanhukset saavat mahdollisuuden kertoa, miten he kokivat työmuotoon osallistumisen, sekä antaa kehitysehdotuksia. Ohjaaja voi halutessaan käyttää soveltaen ja vapaamuotoisesti niitä kysymyksiä, jotka kysyin vanhuksilta palautehaastattelussa (katso kappale 5.9). Ohjaajan pitää varmistaa, että hiljaisimmat ja kohteliaimmatkin saavat suunvuoron ja antavat rehellistä palautetta.

Työmuodon viimeisenä vaiheena on näyttely palvelukeskuksen asiakkaille ja työntekijöille. Täkin yhteydessä on lyhyt esittely työmuodosta, jokainen muisto kerrottuna vanhuksen omin sanoin, nimellä tai ilman osallistujien päätöksen mukaisesti, sekä vieraskirja, johon näyttelyyn tutustuvat voivat halutessaan kertoa sanoin ja kuvin omia muistojaan. Kädentaidoissa tehtyjä käsitöitä ja taideteoksia laitetaan usein esille palvelu-

keskusten yleisiin tiloihin. Palvelukeskusten aulassa tai käytävillä on yleensä vitriinejä tai ripustusmahdollisuudet tauluille vaihtuvia näyttelyjä varten. Täkki on niin iso, että sen ripustamista pitäisi luultavasti hieman soveltaa, mutta palvelukeskuksen aula on kokonsa puolesta erinomainen ympäristö suurenkin taideteoksen esittelemiselle. Samat näyttelyt saattavat olla palvelukeskuksessa esillä melko kauan, ja ne ovat oman arvioni mukaan melko samantapaisia keskenään, joten tämä näyttely tuo kaivattua vaihtelua keskuksen yleisiin tiloihin.

Työryhmään osallistuvat vanukset saavat taideteoksensa näytille, ja näyttelystä on iloa muillekin. Palvelukeskuksissa asuu palveluasunnoissa tai ryhmäkodeissa, ja lisäksi lähiseudun vanhempaa väkeä käy muun muassa ruokailemassa ja osallistumassa toimintaan. Taideteoksen näkee siten melko suuri joukko vanhuksia, joille eletyn elämän käsittely on myös ajankohtainen aihe ja joille täkin muistoihin tutustuminen voisi siksi olla kiinnostavaa ja ajatuksia herättävää. Samalla näyttely toimii palvelukeskuksen tarjoaman viriketoiminnan mainoksena oikealle kohderyhmälle.

Lopuksi täkki sijoitetaan osallistujien, ohjaajan ja palvelukeskuksen yhteisen päätöksen mukaisesti joko viriketoiminnan omiin tiloihin tai palvelukeskuksen yhteisiin tiloihin. Mieltäni näkisin täkin tekijöidensä käytössä viriketoiminnan tiloissa, polvenlämmittäjänä kahvitauolla ja kodikkaana sisustuselementtinä. Koska täkin toteutuksessa tärkeintä ovat yhteinen projekti ja visuaalinen ilmaisu eikä käytettävyys, täkissä saattaa olla sellaisia osia, joiden takia se ei kestä käyttöä ja huoltoa. Myös seinälle ripustettuna täkki tuo viihtyisyyttä ja pehmeyttä palvelukeskusten laitospäisiin tiloihin ja parantaa kovaa, kaikuvaa akustiikkaa. Tärkeintä on, että täkki on työmuotoon osallistuneiden vanhusten nähtävillä ja kosketettavissa.

3.5 Vastaavat opinnäytetyöt ammattikorkeakouluissa

Tein taustakartoitusta etsimällä vastaavia opinnäytetöitä. Rajasin haun Theseukseen lisättyihin kulttuuri-, sosiaali- tai terveysalan opinnäytetöihin. Lisäksi rajasin terveysalalta pois fysioterapian koulutusohjelman, ja kulttuurialalta etsin muotoilun, tekstiilin ja erilaisilta ohjaustoiminnan koulutusohjelmista. Löysin parikymmentä opinnäytetöitä, lähinnä sosionomi- ja toimintaterapiaopiskelijoiden tekemiä, jotka käsittelevät vanhusten

viriketoimintaa. Näissä oli sekä toiminnallisia lopputöitä että laadullisia tutkimuksia, lähinnä asiakkaiden ja hoitajien haastatteluja. Useimmiten lopputöissä toistuvat aiheet olivat muistisairaus ja musiikin käyttäminen viriketoiminnassa.

Lisäksi oli selvitetty muun muassa liikunnan, tanssin, luovan kirjoittamisen, eläinten, kasvien ja ulkoympäristön hyödyntämistä. Asiakkaiden muistot ja elämänkaari toistuivat melko usein viriketoiminnan aiheina. Toiminnallisia lopputöitä, joissa oli toteutettu jonkinlainen visuaalinen työpaja ryhmälle, löytyi jonkin verran, mutta ne oli suunnattu lapsille, kehitysvammaisille ja mielenterveyskuntoutujille.

Löysin kaksi ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä, joissa oli toteutettu vanhusten viriketoimintaan kurssi tai työmuoto, jossa vanhuksat toteuttivat jonkin teoksen visuaalisilla menetelmillä.

Marja-Leena Myntti ja Eila Pintamo-Kenttälä toteuttivat toimintaterapian opinnäytetyönään projektiluontoisesti vanhuksille avoimen toimintaterapiaryhmän, jonka teemana oli muistelu syntymästä nyt -hetkeen elämänkaaren mukaan. Jokaisella kokoontumiskerralla käytettiin erilaista toiminnallista menetelmää, joista kädentaidollisia menetelmiä olivat savityöt, huovutus, kortin tekeminen, risukranssi ja kuvakollaasi. Lopputyö oli siis hyvin erilainen kuin omani. (Myntti ja Pintamo-Kenttälä 2012).

Mikkelin ammattikorkeakoulussa muotoilun koulutusohjelmassa tehtiin sen sijaan opinnäytetyö aiheesta Seinätekstiiliä tekemässä; Taidekasityötoimintaa vanhuksille. Kahdessa palvelutalossa toteutettiin yhdessä vanhusten kanssa vuodenaika-aiheinen seinätekstiili kankaanmaalauksella yhteisiin tiloihin, ja maalaamiseen yhdistettiin musiikki-terapiaa. Lopputuloksena oli toimintamalli, jota voi toteuttaa myös muille ikäryhmille. Projekti vaikutti todella kiinnostavalta, ja jäin miettimään, että jos olisin tehnyt opinnäytetyön parin kanssa, meillä olisi todennäköisesti riittänyt resursseja myös työmuodon toteuttamiseen. (Luukkanen ja Luukkonen 2010).

Verrattuna aiemmin toteutettuihin opinnäytetöihini, omassa työssäni on uutta muistelutoiminnan yhdistäminen ryhmässä toteutettavaan taidetekstiiliin sekä taidetekstiilin rakenne. Olen myös Luukkasen ja Luukkosen lisäksi ainut muotoilija, jonka lopputyö liittyy näin tiiviisti vanhusten viriketoimintaan. Tietysti olemme ammatillisesti vierailulla, ja sosiaali- ja terveysalan opiskelijoilla on paljon tietoja ja taitoja, jotka meiltä puuttuvat. Päällimmäiseksi ajatukseksi taustakartoituksesta jäi, että olisiko tällaista opinnäytetyötä mahdollista toteuttaa sosionomi- tai toimintaterapeuttiopiskelijoiden sekä muotoilun opiskelijoiden yhteistyönä?

4 Haastattelut

Keräsin materiaalin konseptin suunnittelua varten kahdella ryhmähaastattelulla, jotka toteutin teemahaastatteluina. Järjestin haastattelut vapaamuotoisina ryhmähaastatteluina kahdesta syystä. Ensinnäkin, tarinoita kerrotaan vapautuneemmin ja luontevammin tilanteessa, joka ei muistuta niinkään haastattelua kuin rentoa kahvitteluhetkeä. Toiseksi, yhteinen rupattelu oli omiaan edistämään yhtä työmuodon tärkeimmistä ohjauksellisista tavoitteista, eli ryhmäyttämistä.

Haastattelut järjestettiin Töölön palvelukeskuksen käsityö- ja askartelutoiminnan tiloissa. Merja Syvälä auttoi minua paljon tässä osuudessa sekä kokoamalla projektiin osallistuvat vanhukset ja järjestämällä haastattelupäivän että olemalla läsnä haastattelutilanteissa. Haastateltavat valikoituivat niin, että Merja kertoi projektista kädentaitoryhmiinsä osallistuville vanhuksille sillä hetkellä kokoontuvien ryhmien yhteydessä, ja osa heistä ilmoitti haluavansa mukaan. Lisäksi hän houkutteli erikseen mukaan vanhuksia, joiden hän arveli olevan erityisen kiinnostuneita tämän tapaisesta projektista. Haastateltavien valinnassa käytettiin siis valikoivaa otantaa. Konseptin valmistuttua haastateltiin ryhmäläisiä vielä kolmannen kerran hankkiakseni palautetta projektin onnistumisesta. Tässä kolmannessa haastattelussa oli erilainen runko kuin materiaalinkeräyshaastatteluissa ja se on kuvattu kappaleessa 5.9.

4.1 Eettinen näkökulma ja vaitiolovelvollisuus

Sosiaali- ja terveysalan työntekijöitä koskee tiukka vaitiolovelvollisuus, ja myös tutkimuksen tekemisessä on omat sääntönsä. Hain Helsingin Sosiaali- ja terveysvirastolta tutkimusluvan, joka tarvitaan aina, jos sen tarjoamien palvelujen asiakkaita haastatellaan. Pyysin ryhmän vanhuksilta kirjallisen luvan tietojenkeruuseen, mikä oli myös ehtona tutkimusluvan saamiselle. Kirjallisessa materiaalissa olen käyttänyt haastateltavista pelkkiä etunimiä, ja olen korvannut heidän mainitsemansa läheisten nimet nimikirjaimilla.

Työmuodossa jaetaan hyviä muistoja, joiden kertoileminen on mieluisaa eikä riko kenenkään yksityisyyden rajoja. Työmuodon ideana on nimenomaan näiden muistojen jakaminen, ja niinpä yksityisyyden suojan turvaaminen ei ole mielestäni kovin polttava kysymys. Ryhmä voi päättää yhdessä, laitetaanko valmiiseen työhön osallistujien nimet

vaikkapa kirjomalla. Samoin, jos työ päättyy vaikkapa vanhustenkeskuksen näyttelyyn, ryhmä voi päättää, liitetäänkö sen yhteyteen lyhyt kuvaus kuhunkin palaan liittyvästä muistosta nimellä tai ilman. Voi hyvinkin olla, että vanhukset jakavat oikein mielellään muistonsa myös tällä tavalla julkisemminkin, mutta ohjaajan on hyvä korostaa, että mitään painetta siihen ei ole.

4.2 Miten suunnittelin ryhmähaastattelujen etenevän?

Pyrin luomaan haastattelusta vanhuksille miellyttävän ja turvallisen, yhteisen muisteluhetken, jossa jokainen pääsee tasaveroisesti kertomaan itselleen tärkeistä hetkistä. Käytin nauhuria tallennukseen, jotta voisin itse keskittyä ohjaamaan tilannetta.

Tarkoitukseni oli haastatella osallistujia kahdessa vaiheessa. Ensimmäisen ryhmähaastattelun piti olla muodoltaan avoin teemahaastattelu, jonka tavoite on ennen kaikkea sulatella jäitä ja johdattaa haastateltavat aiheeseen. Joisimme kahvia, ja kaikki voisivat kertoilla muistojaan toisilleen vapaasti. Pyytäisin jokaista miettimään seuraavaksi keräksi sen nimenomaisen muiston, jonka tämä haluaisi mukaan projektiin. Kysyisin, olisiko heillä jotain muistoon liittyvää esinettä tai valokuvaa, jonka voisi seuraavalla kerralla tuoda mukaan.

Toisen haastattelun piti olla myös ryhmähaastattelu, mutta strukturoitu. Tietenkin joisimme lisää kahvia. Jokainen vanhus kertoisi vuorollaan muille oman muistonsa ja esittelisi mahdollisen konkreettisen materiaalin.

4.3 Kuinkas sitten kävikään?

Ensimmäiseen haastatteluun osallistui viisi eläkeläistä, kaikki naisia. Olisi ollut hienoa saada mukaan myös miehiä, mutta tässä ikäluokassa vapaa-ajan toimintaan osallistuminen on ikävä kyllä melko vahvasti sukupuolittunutta, ja Töölön palvelukeskuksen kädentaidoissa ei ole mahdollisuutta perinteisiin miesten käsitöihin. Ikähaitari oli 60 ja 100 välillä. Merja Syvälä oli ohjeistanut haastateltavia hyvin, ja suurin osa heistä pääsi nopeasti sisälle ideaan. Kerroin vielä lyhyesti, mistä haastattelussa on kysymys, ja kerroin pari esimerkkiä muistoista, jollaisia olisi hyvä kuvata visuaalisesti.

Kaikki vanhukset olivat miettineet jo etukäteen, mitä kertoisivat, ja olivat valmiita tarinoimaan. Niinpä tein lennosta muutoksen suunnitelmiini, jotka olin onneksi ehtinyt kertoa vain Merjalle. Vaikutti siltä, että kahden haastattelun taktiikka olisi melko turhaa, kun vanhukset alkoivat oma-aloitteisesti kertoilla muistoja. Ensimmäisessä ryhmähaastattelussa kerrottiin yhteensä kaksikymmentä muistoa. Pyysin vanhuksia tuomaan toiselle haastattelukerralle muistoesineitä.

Toisella haastattelukerralla paikalle ilmestyi kaksi edelliskertalaista ja muutama aivan uusi kasvo, yhteensä kuusi henkeä. Lisäksi askarteluhuoneeseen piipahti pari vanhusta, jotka jäivät uteliaina kuuntelemaan, mutta eivät sitten uskaltaneetkaan puhua itse. Niinpä oli mielekkäintä toteuttaa toinen haastattelu samalla tavalla kuin ensimmäinenkin. Muistoja kertyi tällä kertaa viisitoista.

Kukaan vanhuksista ei tuonut muistoesineitä. Vain yksi ensimmäiseen haastatteluun osallistunut vanhus toi mukanaan valokuva-albumin, josta yhdessä kopioimme pari valokuvaa. Se oli pettymys, sillä olisin ilahtunut, jos olisin saanut visuaalista materiaalia suunnittelun tueksi. Erityisen suuri tuki muistoesineistä olisi inspiraationlähteenä vanhuksille, jotka toteuttaisivat itse omat tilkkunsa. Kaikki eivät ole välttämättä ikinä tehneet mitään vastaavaa, ja silloin liikkeelle lähteminen konkreettisesta materiaalista olisi suuri helpotus.

Ensimmäinen haastattelu on translitteroitu nauhoituksesta ja toisesta haastattelusta tein kirjallisia muistiinpanoja. Suuri osa haastatteluista meni yhteisen jutustelun merkeissä, ja muun muassa Kekkonen kuolinvuotta pähkäiltiin kauan. Päätin, ettei ole mielekasta liittää opinnäytetyöhön sivukaupalla aiheeseen liittymätöntä tekstiä. Niinpä liitteestä löytyvät vain kerrotut tarinat. Olen translitteroinut ne mahdollisimman tarkasti, jotta kertojan oma ääni kuuluisi, mutta karsinut toistoa ja sivukommentteja sujuvuuden tähden. Haastattelut ovat liitteenä, ja mukaan valitut muistot on kuvailtu parilla lauseella seuraavassa kappaleessa.

5 Sovellus

Tämä kappale käsittelee konseptia. Viriketoiminnan ohjaaja voi käyttää tätä konseptia pohjana ja muokata siitä omalle ryhmälleen toimivan kokonaisuuden.

5.1 Käsiteltävien muistojen valitseminen

Haastatteluihin osallistui yhdeksän sellaista vanhusta, jotka kertoivat tarinoita ja haastatteluista kertyi yhteensä kolmekymmentäviisi kerrottua muistoa. Olin suunnitellut, että täkkiin tulisi seitsemästä kymmeneen tilkkua, joten rajausta piti suorittaa. Käytin muistojen valitsemisessa seuraavia kriteerejä:

Ohjaukselliset kriteerit

- Jokaiselta osallistujalta olisi hyvä saada mukaan vähintään yksi muisto
- Kenenkään osallistujan muistojen ei tulisi olla yliedustettuina
- Hyvä muisto on sellainen, joka oli erityisen tärkeä tai ilahduttava sen kertojalle
- Hyvä muisto on sellainen, josta ryhmäläiset pitivät ja joka synnytti keskustelua
- En valitse sellaista muistoa, jonka kertominen aiheutti ahdistusta tai jonka kertomista osallistuja epäröi tai katui.
- En valitse sellaista muistoa, joka asettaa jonkun kielteiseen tai naurettavaan valoon.

Muotoilulliset kriteerit

- Muistoa on helppo visualisoida; esim. tunnelmakuvat ovat tällaisia
- Käytettävissä olevat tekniikat sopivat muiston visualisointiin
- Muisto tuo jotain uutta tilkkutäkin kokonaisuuteen

Erityisiä ongelmia muistojen valitsemiseen aiheutti se, että jotkut ryhmäläiset olivat sisäistäneet haastattelun tavoitteen hyvin ja kertoivat paljon hienoja, työstettäviksi sopivia muistoja, kun taas toiset olivat lähestulkoon hiljaa tai kertoivat kaikenlaisia kaskuja ja juttuja. Niinpä vaikeinta muistojen valitsemisessa oli sen varmistaminen, että jo-

kaiselta saataisiin mukaan edes yksi muisto. Tämä myös ohjasi valintaa voimakkaimmin.

Merja Syvälä oli kertonut projektista ja haastattelusta huolellisesti etukäteen ja useimmat haastateltavat olivat sisäistäneet hyvin haastattelun idean. Silti osa haastateltavista kyllä puhui paljon, mutta kertoi lähinnä muistoja, joita ei voinut hyödyntää. Erityisesti kerrottiin omien lastenlasten hauskoja sanomisia. Oliko kyse siitä, etteivät kaikki haastateltavat kuitenkaan täysin ymmärtäneet, millaisia muistoja haastattelulla oli tarkoitus kerätä? Kerroin haastattelujen aluksi esimerkein, millaista muistoa projektissa voi käyttää, mutta ilmeisesti olisi ollut hyvä kertoa esimerkin avulla, millaisia muistoja on liian vaikea visualisoida. Toisaalta olin jälkikäteen ajateltuna liian lepsu haastattelija, ja minun olisi pitänyt ohjata haastattelutilannetta tiukemmin.

Kolme kerrotuista muistoista oli sellaisia, että jätin ne valitsematta, koska aihe saattaisi osoittautua liian raskaaksi tähän työmuotoon. Kyseessä ovat Raunin muisto kodin palamisesta, Lidian muisto surupuvusta isän kuoleman jälkeen ja Elsen muisto diakonisasta.

Päädyin valitsemaan täkkiin tasan yhdeksän muistoa, yhden kultakin osallistujalta. Näin jokainen osallistuja kokee varmasti tulleensa kohdelluksi tasapuolisesti. Täkkiin valikoituivat seuraavat muistot, joista kustakin on lyhyt kuvaus sekä perusteet sen valitsemiselle. Kaikki vanhusten kertomat muistot ovat täydellisinä versioina liitteissä.

Ullan muisto – Hiustenpesu – ensimmäinen haastattelu

Ullan ollessa noin neljän vanha äiti vei hänet kerran saunaan, ja Ulla puhui koko matkan, että eihän sitten pestä hiuksia. Kun äiti saunassa aloittikin hiustenpesun, Ulla sanoi: ”Nyt minä kiroan! Piruperkelekurjaraukkasaatana!” Ullan kotona ei ikinä kiroiltu. Ulla kertoi näin: ”Hiustenpesu oli siihen aikaan hiustenpesu oli niin kauheeta, kun eihän silloin ollu näitä mietoja, vaan se oli vaan saippuavesi, ja kun silmiin meni, niin se oli niin tuska.”

Ullan muisto oli hauska, haastattelu keskeytyi yhteiseen nauruun ja muisto herätti keskustelua. Saunaympäristö ja humoristinen aihe tuovat uutta sisältöä täkkiin. Muiston visualisoiminen voi tosin olla haastavaa.

Raunin muisto – Vappusima – ensimmäinen haastattelu

Kodin palamisen jälkeen Raunin perhe oli evakossa läheisessä kartanossa ja hän sai siellä ensimmäistä kertaa elämässään simaa. ”Ja se sitten oli hyvää! Että koskaan aikasemmin ollu mitään niin hyvää saanu juoda.”

Tämä on ainut Raunin kertomista muistoista, joka sopii käytettäväksi. Muisto on positiivinen ja sen voi visualisoida.

Elsen muisto – Laivalaiturilla – ensimmäinen haastattelu

Else oli laiminlyönyt pikkusiskon vahtimisen, ja tämä oli livahtanut laivalaiturille. Sisko istui kauhean korkean laiturin reunalla ja heilutteli jalkojaan.

Tämä on ainut Elsen kertomista muistoista, joka sopii käytettäväksi. Muisto herätti keskustelua ja sen voi visualisoida.

Irman muisto – Porsliinikupit – ensimmäinen haastattelu

Irma oli ainut naapuruston lapsista, joka pääsi kylään Virtasen tädille ja sai juoda hänen kiinanporsliinikupeistaan. Irma on kertonut kahvikupeista niin usein, että tyttärensä ovat antaneet hänelle lahjaksi samanlaiset kupit. Virtasen tädillä ja muiden naapurintätien luona alkoi myös käsityöharrastus, joka on pysynyt läpi elämän aina Töölön palvelukodin kädentaitoryhmiin saakka.

Muisto oli Irmalle tärkeä ja herätti keskustelua ryhmässä. Hänen tuomansa valokuva, jossa kupit näkyvät, on ainut osallistujilta saamani materiaali. Muisto on helppo visualisoida.

Elvin – Talviyö – toinen haastattelu

Tapahtumapaikkana oli Elvin kotikylä, pieni kylä 60-luvulla. Maantie kulki kylän poikki poimutellen kuin serpentiini, maatalo vuorotellen eri puolella tietä. Oli luminen talvi, helmi-maaliskuun aika niin, että lumi alkoi jo sulaa. Elvi oli kuutamon aikaan yksin hiihtelemässä, kylä oli hiljaa, taloissa oli valot kuin tähdet – aivan kuin satuolento olisi vienyt toiseen maahan! Hanki kimalsi, tuoksui ja Elvi kuvitteli olevansa avaruudessa. Kylä oli tummansininen. Elvi oli kolmentoista.

Elvi kertoi monta muistoa, joista olisi saanut hienon tilkun, mutta tämä muisto oli jäänyt hänelle erityisen hyvin mieleen. Muisto on helppo visualisoida. Maisemakuva tuo uutta työn kokonaisuuteen.

Annikin muisto – Uusivuosi – toinen haastattelu

Annikki oli alle kymmenen vuoden vanha. Uudenvuodenaattona saunottiin. Annikin perhe asui tehdasalueella, ja virkailijakerholla oli joka vuosi uudenvuodenjuhlat ja ilotulitukset. Se oli ihanaa.

Annikillakin oli monta muistoa, joita olisi voinut käyttää, mutta tämä muisto oli selvästi hänelle rakas ja herätti keskustelua ryhmässä. Maisemakuva ja ilotulituksen kuvaus täydentävät kokonaisuutta. Ilotulitusta ei tosin ole aivan helppoa kuvata käytettävissä olevilla menetelmillä.

Kaisan muisto – Possut – toinen haastattelu

Kaisa ruokki alle kymmenen vanhana possuja tuttipullosta niin, että molemmissa kainaloissa oli yksi possu.

Tämä oli ainut Kaisan kertoma muisto. Muisto on helppo visualisoida. Pikkupossut tuovat herttaisen ja hauskan lisän kokonaisuuteen.

Dollyn muisto – Joululahja – toinen haastattelu

Jouluisin isä antoi paljon lahjoja, mutta "ite ei saanu koskaan". Dollylla oli muutama penni rahaa, ja niillä hän sai kaupasta isälle partakoneen terän. Sen hän pakatoi ja laittoi pärekoriin, jota käytettiin lahjakorina. Jouluaattona isä ei taaskaan saanut lahjaa! Kun kori oli viety ulos, Dolly meni tutkimaan koria. Paketti oli niin pieni, että se oli tipahnut päreiden väliin. Dolly haki paketin ja isä sai kerrankin ihan oman joululahjan.

Tämä hellyttävä muisto on oma suosikkini ja on mukavaa saada täkkiin myös yksi joulutarina. Muisto sopii hyvin visualisoitavaksi ja tarjoaa mahdollisuuden materiaaleilla leikittelyyn.

Lidian muisto – Karitsa – toinen haastattelu

Lidian lapsuudenkodissa oli karitsoja. Yhden pikkupässin etujalkojen polvet olivat heikot, joten Lidia kyhäsi sille koivuntuohesta tuet etujalkoihin ja sitoi tuohet narulla kiinni. Pässä raukka "käveli tök-tök", mutta pysyi omilla jaloillaan pystyssä.

Yksistään Lidian kertomista muistoista olisi saanut kokoon täkin, joten valinta oli vaikea. Tämä muisto on todella hauska ja herätti ryhmäläisissä naurua ja keskustelua. Karitsa on hauska ja hellyttävä aihe, ja vain yhdessä muussa mukaan tulleessa muistossa on eläimiä. Koivuntuohitukia on vaikea kuvata vain kirjomalla, mutta muisto antaa mainiot mahdollisuudet erilaisten materiaalien ja teknikoiden käyttämiseen.

Kahdessa muistossa keskiössä on lapsi (Else ja Ulla), kahdessa eläin (Lidia ja Kaisa), kolmessa esine (Rauni, Irma ja Dolly) ja kahdessa maisema (Elvi ja Annikki). Neljässä tarinassa on selkeästi kyse yksityiskohdasta (Rauni, Irma, Lidia ja Dolly), kahdessa ympäristöstä (Elvi ja Annikki). Vuoden kulusta ovat mukana kevättalvi (Elvi), vappu (Rauni), joulukuu (Dolly), kevät tai kesä (Else) ja uusivuosi (Annikki) ja muistoja on niin iltapimeältä kuin päivänpaisteestakin. Sain koottua haastattelumateriaalista aiheiltaan rikkaan kokonaisuuden, joka tarjoaa mahdollisuuksia erilaisille toteuttamistavoille. Tämän kokeilun perusteella yhdellä tai kahdella ryhmähaastattelukerralla saadaan siis kerättyä tarvittava materiaali - se olisi tosin helpompaa, jos jokaiselta osallistujalta saataisiin enemmän kuin yksi täkkiin sopiva muisto.

5.2. Täkki vai ryijy?

Ensimmäinen ajatukseni tekstiilitekniikaksi oli ryijy. Ryijy on itselleni tuttu tekniikka, ja olisin mielelläni syventynyt erilaisten struktuurien ja värien ilmaisemiseen nukittamalla. Varsinkin tuntoaistimuksilla leikittelyyn olisi auennut paljon mahdollisuuksia. Vanhuksille ryijy on myös tunnettu ja arvostettu taidetekstiili. Haittapuolia oli kuitenkin liikaa. Ryijyn materiaalit olisivat maksaneet suhteellisen paljon ja yleensä vanhusten viriketoiminnalla ei ole juurikaan resursseja materiaalin hankintaan. Ryijyyn liitetty arvokkuuden mielikuva voisi kääntyä myös haitaksi, jos se nostaisi osallistujien kynnystä oman osuuden suunnitteluun ja toteutukseen. Haastattelin Itäkeskuksen palvelutalon vastaavaa hoitajaa Marjo Kytöä, joka on työskennellyt askartelunohjaajana vanhusten kanssa. Kysyin hänen mielipidettään suunnitelmastani ja hän piti sitä oikein hyvänä muuten, mutta arveli, että on vaikeaa löytää vanhuksia, joiden kunto riittää ryijyn ompeluun. Hän suosittelee jotain kevyempää tekniikkaa, kuten kankaanpainoa. (Kytö 3.8.2012.) Olin suunnitellut valmistavani täkin erään kurssin yhteydessä, ja päätin harkita sitä myös opinnäytetyöhöni. Olen arvioinut näitä kahta mahdollisuutta SWOT-analyysin avulla.

Kuvio 2. SWOT-analyysi ryijystä konseptissa.

Kuvio 3. SWOT-analyysi täkistä konseptissa.

Täkki, jonka voi ottaa syliin, omiin käsiin ja katsoa niin läheltä kuin tarvitsee, mahdollistaa tutkistelun huononäköisille ja liikuntaesteisille. Sitä paitsi tilkkutäkki on arkinen ja helposti lähestyttävä. Kankaisen täkin valmistaminen on melko edullista, ja siinä voi käyttää hyvin monenlaisia tekstiilityömuotoja. Näin jokaisen osallistujan harrastuneisuus, kunto ja ajankäyttömahdollisuudet voidaan huomioida joustavasti. Kun kukin muisto esitetään yhdessä palassa, jokainen osallistuja voi valmistaa oman palansa toisista riippumatta, mikä helpottaa käytännön työskentelyä.

Olen opinnäytetyöni idean saamisesta lähtien kokenut haastavaksi sen, että työmuodossa pitäisi kyetä yhdistämään yhdeksi taideteokseksi eri ihmisten valmistamat, käytännössä erilliset taideteokset. Lisäksi muistot pitää vielä kyetä kuvaamaan tunnistettavassa muodossa. Koska ryhmäyttäminen on työmuodon keskeisiä tavoitteita, halusin yhteisöllisyyden välittyvän myös taideteoksessa enkä siksi tahtonut tuotokseksi erillisiä teoksia jokaisesta muistosta.

Tilkkutäkki on luonteva keino yhdistää vanhusten itsenäiset muistot yhdeksi kokonaisuudeksi, jossa on yhdistäviä elementtejä, kuten palojen värit, palojen järjestyksen tuoma rytmi ja samana toistuva palan muoto. Käytin näitä tilkkutäkin visuaalisia ominaisuuksia vaikka päädyinkin rakenteeltaan erilaiseen ratkaisuun. Tilkkutäkki on toki paljon käytetty mutta toimiva tekstiilityömuoto muistojen käsittelyyn. Puhutaan muistojen tilkkutäkistä – yksittäisistä hetkistä, joista muodostuu yksi, kokonainen elämä.

Ennen kaikkea minua kiehtoo täkissä se, että sen voi kietoa ympärilleen ja lämmitellä ja levätä sen sisällä. Ajattelen, että joku vanha rouva voi kietoa kahvitauolla peiton koltottavien polvien ympärille ja huomata, että ai niin, tässä juuri polven päällä onkin se kirjottu kuva siitä posliinipäisestä nukesta, jonka sisko rikkoi heti tapaninpäivänä ulkorappusille, oli sinä talvena lunta... Yhdessä palassa on vain yksi välähdyksenomainen muisto, mutta se voi toimia ikkunana menneeseen aikaan.

5.3 Täkki, tilkkutäkki vai jotain siltä väliltä?

Harkitsin vaihtoehtoa, että sijoittelisin aiheet täkille ilman mitään kokoavaa elementtiä tai että aiheita voisi koota yhteen viiva. Keskeisin muotoilullinen tavoitteeni täkin suunnittelussa on kokonaisuuden säilyttäminen selkeänä. Siksi ajattelin, että täkki tarvitsee jonkin samana toistuvan elementin, joka jäsentää pintaa, ja pidin kiinni suunnitelmastani, että yksittäiset muistot tulevat omille tilkkuilleen. Tilkku toimii myös käytännössä par-

haiten, sillä niitä voi työstää erikseen muista ryhmäläisistä riippumatta ja täkin yli kurttelematta.

Seuraavaksi pohdin, voisiko tilkku itsessään olla esittävä, esimerkiksi kahvikuppi, jos projektiin on liittynyt olennaisesti kahvinjuonti. Mielestäni tilkun muoto ei voi olla esittävä. Jotta täkistä tulisi taatusti yhtenäinen ja selkeä kokonaisuus, tilkun muoto täytyy pitää mahdollisimman yksinkertaisena ja tilkkujen pitää jatkua selkeänä, rytmikkäänä pintana. Myös tilkuissa kuvattujen muistojen olisi välityttävä katsojalle mahdollisimman selkeästi, ja tilkun esittävä muoto voisi sekoittaa viestiä. Lisäksi esittävän tilkun käyttäminen prototyypissä olisi ongelmallista, sillä jos työmuodossa tilkuilla olisi esittävä aihe, jokaiseen projektiin pitäisi kehittää uusi aihe ja uusi tilkun muoto ja asetella vaihteleva määrä uuden muotoisia tilkkuja täkille, mikä olisi aivan turha lisähaaste ja veisi suotta aikaa.

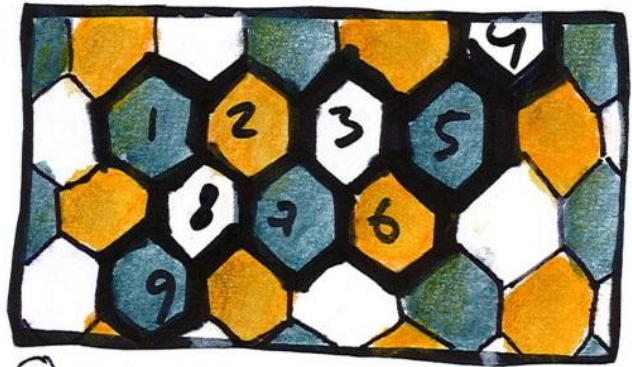
Miettiessäni ei-esittävän tilkun muotoa päädyin nopeasti kuusikulmioon. Se on yksinkertaisin kuvio, joka jatkuu pintana, hunajakennona, ja josta ei muodostu rivejä ja raitoja. Hunajakennon nouseva (tai laskeva) raportti on suoraa raporttia mielenkiintoisempi. Kuusikulmio on selkeä muoto, eikä siihen liity mitään miellelyhtymiä, jotka sekoittaisivat viestiä.

① TILKUT OMHELTU TAUSTAAN

② KOKONAAN "AIHOA" TILKKUTÄKKIÄ, OSASSA TILKUISTA ON KUVA.

③ TILKUT OMHELTU TAUSTAAN, TAUSTAAN TIKATTO/ KIRJOTTO JATKUMAAN HUNAJAKENNO. =TARINAT JOITA EI KUWATTU, TAI EDES KERROTTU.

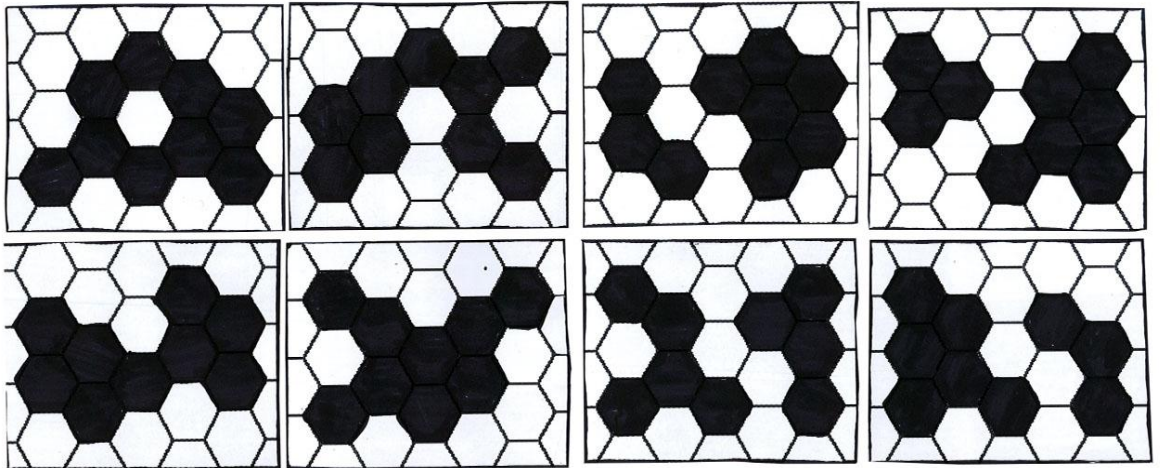
TAUSTA NEUTRAALIA VÄRIÄ, ERI TUMMUUS-ASTETTA JA EHKÄ ERI MATERIAALIA.

④

Kuva 3. Kuusikulmioita, mutta miten?

Minua oli harmittanut, että suurin osa vanhusten kertomista muistoista olisi jätettävä kuvaamatta. Lisäksi heillä on valtava määrä upeita muistoja, joita he eivät kertoneet, ja haastatteluissa kuulin toistemme muistoista vain pieniä välähdyksiä. Halusin huomioida nämä muistot jotenkin täkissä ja niinpä tilkkujen hunajakennon jatkuu tikkauksena ohuesti vuoratun täkin taustassa, jolloin tikatut kuusikulmiot edustavat kuvaamatta jääneitä muistoja.

Kuva 4. Kokeiluja kuusikulmioiden asettelusta täkille.

Tämä ratkaisu antaa paljon mahdollisuuksia tilkkujen asettelulle. Lisäksi se mahdollistaa suunnitelmien muuttamisen tilanteen mukaan.

5.4 Tunnelmakollaasit ja värikartta

Kokosin kaksi tunnelmakollaasia, joita käytin suunnittelun pohjana. Erityisesti loin niiden pohjalta konseptin tunnelman ja värimaailman.

Kuva 5. Tunnelmakollaasi "Haikeus".

Ensimmäisen kollaasin lähtökohtana oli mumman vintiltä löytämäni tanttu eli mekko. Tanttu, niin kuin mumma sanoo, on rispaantunut ja haalistunut maatalan töissä, mutta se on edelleen kaunis, ja olen korjannut sen omaan käyttööni. Koska konseptissa kuvataan muistoja, loin kollaaseillakin kuvitteelliset muistot. Haikeus-kollaasissa on tarina naisesta, jolle on tullut ero rakastettunsa kanssa. Kuvakollaasi on rauhallinen ja herkkä ja liittyy luopumisen ja menetettyjen unelmien teemaan, muistoihin niistä rakkaista, jotka eivät ole enää lähellämme.

Pelkästään kollaasin *Haikeus* pohjalta työn värimaailma ja tunnelma olisi jäänyt yksipuoliseksi, joten laadin myös pirteämmän tunnelmakollaasin Ilo, jossa ilahduttaa väriympyrän toinen puolisko. Tässä tarinassa puolestaan nainen on palannut matkoilta rakkaansa luo, ja he juovat aamuteetä sängyssä.

Kuva 6. Tunnelmakollaasi "Ilo".

Värikartta perustuu seesteiselle Haikeus-kollaasille ja tehosteväreiksi poimin lämpöisiä sävyjä Ilo-kollaasista. Huomioin ikääntymisen tuomat muutokset näkökyvyssä niin, että väreissä on tarpeeksi kontrastia ja olen välttänyt kellertäviä, sameita värejä sekä valkoisen ja vaaleankeltaisen ja samaa tummuusastetta olevien sinisen ja vihreän esittämistä vierekkäin tärkeissä yksityiskohdissa. Tärkeimmät muotoilulliset tavoitteet, eli yhtenäinen, selkeä ja hyväntuulinen ilme, näkyvät myös värivalinnoissa.

Tämän tapaisessa työskentelystä värikartta on pakostakin vain suuntaa-antava. Värit vaihtuvat hiukan esimerkiksi saatavilla olevien materiaalien, kankaanpainon onnistumisen tai osallistujien luovan työskentelyn seurauksena. Tätä korostaakseni kokosin värikartan käyttämistäni tunnelmakuvista, materiaaleista ja luonnoksista.

Kuva 7. Luonnoksista ja materiaaleista koottu värikartta.

Värikartta on tärkeä työkalu, jonka avulla eri ihmisten tekemistä tilkuista saadaan harmoninen kokonaisuus. Siksi osallistujat olisi hyvä saada jossain määrin pitämään kiinni yhdessä suunnitellusta värikartasta kuitenkin muistaen, että tärkeintä työskentelyssä ei ole lopputuloksen esteettisyys, vaan osallistujien yhteinen prosessi.

5.5 Materiaalit ja menetelmät

Prototyypin materiaalina on puuvillakangas. Tausta on tummanharmaata puuvillakangasta ja tilkut ovat kolmea erisävyistä lakanakangasta. Taustakangas eroaa tilkkujen kankaista siksin, että siten tilkuista muodostuu selkeämmin oma kokonaisuutensa taustaa vasten. Lakanakangas valikoitui pohjamateriaaliksi käytettävyyden ja edullisuuden takia. Täkin sisälle on suunniteltu tikattavaksi ohut vuori.

Kaikissa tilkuissa on kirjontaa ja kankaanpainoa. Lähtökohtana suunnittelulle oli se, että kuva-aiheista kirjoitetaan ääriiviivat ja kankaanpainamista käytetään isojen pintojen värittämiseen sekä korostamiseen. Tärkein syy, miksi valitsin kirjomisen on se, että halusin pitää ilmaisun yksinkertaisena. Valmiissa täkissä näkyisi ainakin kymmenen ihmisen ideointi, värimaku ja kädenjälki. Siksi kokonaisuuden pitäminen selkeänä on mielestäni täkin suunnittelussa ensisijaista.

Kirjonnan puolesta puhuu moni muukin seikka. Todennäköisesti jokainen osallistuja osaa kirjoa ainakin hieman, kun on kyse vanhemman ikäpolven jäsenistä, jotka tahtovat osallistua käsityötoiminnan työmuotoon, jossa tehdään tekstiilitaideteos. Kirjominen vaatii hiukan huolellisuutta ja kärsivällisyyttä, jota vanhuksilta löytyy aivan eri tavalla kuin jos vastaava työmuoto järjestettäisiin vaikkapa teini-ikäisille.

Lisäksi tekniikka on järkevä resurssien kannalta; aikaa tilkun valmistamiseen tuskin on kovin paljon, koska myös suunnittelu ja täkin valmistaminen vievät työtunteja, ja ääriviivojen kirjominen on melko nopeaa. Jos osallistuja haluaa panostaa tilkkuunsa enemmän kuin ryhmässä ehtii, hän voi helposti kirjoa sitä myös kotona omalla ajallaan. Lisäksi, kun tilkulle on kerran piirretty kirjottava kuvio ja katsottu langat ja pistot, osallistuja pärjää melko itsenäisesti ja ohjaajalta vapautuu resursseja.

Tilkkujen tekniikat ovat kirjonta, kankaanpaino ja sekatekniikat. Ohjeissa on käytetty seuraavia kirjontapistoja: varsipisto, laakapisto, häivepisto, solmupisto, sidepisto, ketjupisto, pykäpisto, tikkipisto, etupisto, ristipisto ja harakanvarvaspisto. Elsen Lampaas-

sa on lisäksi kiinnitetty liimaamalla pienet tuohipalat ja Dollyn Joululahjassa on lisäksi ompelua.

Kirjonnassa on suunniteltu käytettävän pääasiassa Töölön palvelukeskuksen Kädentai-tojen varastoista löytyneitä kirjontalankoja, jotka sain ohjaajalta tätä projektia varten. Langat ovat Kulört Lingarn pellavainen kirjontalanka, ei tietoa paksuudesta (värit 222, 254, 270, 274, 276 ja 283), DMC Coton Perle puuvillainen kirjontalanka, paksuus 8 (värit 840 ja 842) sekä DMC Mouline Special puuvillainen kirjontalanka, paksuus 25 (värit 321, 666, 801 ja valkoinen). Lisäksi tarvitaan joitain lankoja, joita en ole määritellyt tarkasti, sillä työmuodossa nämä lankavalinnat tehtäisiin kuitenkin paljolti sen mukaan, mitä lankoja sattuu olemaan saatavilla. Nämä langat ovat kullanvärinen kirjontalanka, hopeanvärinen kirjontalanka, musta kiiltävä kirjontalanka, vaaleanpunainen kirjontalanka, harmaa, ohut pörröinen villalanka ja vaaleanpunainen ohut, pörröinen villalanka. Muita materiaaleja on tuohi Elsen Lampaassa ja vaaleanruskea puuvillakangas Dollyn Joululahjassa.

5.6 Visualisointi ja luonnokset

Käytin tilkkujen luonnostelussa vesivärejä, sillä se on itselleni luontevinta ja voin sekoittaa väreit vapaasti. Isommat kuvat luonnoksista ja täkistä ovat liitteessä 1. Värikyseen en ole täysin tyytyväinen. Sininen ja vaaleanruskea korostuvat liikaa kokonaisuudessa, eivätkä Ilo-konseptin lämpimät väripilkut, keltainen, oranssi ja punainen, tule jokaisessa luonnoksessa tarpeeksi esille. Lopputuloksena oli niin maisemakuvia kuin yksityiskoh-tiakin. Pikkutyttö esiintyy luonnollisesti monessa kuvassa, ja eläinmaailmasta lammas ja possu pääsivät mukaan.

Alla on kuvattu hieman jokaista luonnosta ja esitetty oma mielipiteeni siitä, kuinka hyvin onnistuin kunkin muiston visualisoinnissa. Olenko onnistunut visualisoimaan sen kerrotun muiston, ja erityisesti muiston tunnelman, joka minulle välittyi vanhuksen kertomuksesta haastattelussa? Entä onko luonnos muuten onnistunut?

Ullan Hiustenpesu

Luonnoksessa pikkutyttö mököttää kädet puuhkassa, ja ilmassa leijuu saippuakuplia hiustenpesun merkiksi. Aihe oli vaikea visualisoitava. Muiston ”jujuna” oli pikkutytön päästävä reipas kirosanarimpu, jota vilttiin ei oikein voinut laittaa. Luonnoksen pitäisi tulkita tilanteen humoristisuutta ennemminkin kuin Ullan kokemaa kurjuutta hiustenpesusta.

Tytön ilmeen kuvaaminen ei ole täysin onnistunut. Tytön oli tarkoitus olla uhmakas, ei surullinen.

Raunin Vappusima

Luonnoksessa pikkutyttö juo simaa silmät kiinni. Luonnos on raikas, kaunis ja selkeä, yksi parhaiten onnistuneista. Tyttö näyttää todella keskittyvän siman juomiseen. Ilmapallot kertovat tapahtuma-ajan, jolloin myös siman tunnistaa simaksi, ja luovat hieman syvyysvaikutelmaa ja miljöötä.

Elsen Laivalaiturilla

Yksi neljästä maisemakuvasta. Luonnoksessa pikkutyttö istuskelee laivalaiturin päässä. Pelastusrenkaan tarkoitus on selventää, että kyseessä on laituri, ja muistuttaa paikan vaarallisuudesta lapselle. Halusin kuvata oikein liioitellusti, miten korkealta laiturin on täytynyt pienelle tuntua ja miten kaukana kaiken on täytynyt näyttää olevan. Käytin syvyysvaikutelman luomiseen mittasuhteita, värisävyjä ja viivan paksuutta. Löydettyäni kuusipiston vaihdoin sen työohjeisiin taustan kuusimetsään luonnoksen sahalaita-kuusien tilalle. Tahdoin kuvata luonnoksessa kauniin, seesteisen, lämpimän päivän, ja olen tainnut onnistua siinä.

Irman Porsliinikupit

Kahden täyden kahvikupin kyljessä on posliinimaalauksen sijaan pikkiriikkistä kirjontaa. Halusin tuoda sillä luonnokseen myös Irman Virtasen tädillä saaman käsityörakkauden. Toinen kupeista on Irman ja toinen Virtasen tädin.

Elvin Talviyö

Maisemakuva kylätiestä ja taloista kuunpaisteessa. Elvi oli kokenut hetken taianomaisena, ja siksi visualisoin muiston vahvoin värein, pelkistetysti ja hiukan surrealistisesti. Olenkin onnistunut luomaan vahvan tunnelman. Luonnoksen tyyli poikkeaa toisista, mikä huoletti minua kokonaisuuden alkaessa hahmottua. Hälventääkseni eroa tein kahden muuhunkin luonnokseen, Joululahjaan ja Uuteenvuoteen, tummansinisen taivaan ja lainasin Talviyöstä kuva-aiheen ja värejä toisiin luonnoksiin. Talo ja aavistus hopeaa löytyvät Joululahjasta ja Porsliinikuppeihin tuli kultainen reunus.

Annikin Uusivuosi

Isä ja äiti kantavat väsyneitä pikkulapsia kotiin uudenvuodensaunasta tehdasalueella. Ihmisten kuvaaminen pelkillä ääriviivoilla ei ollut kenties hyvä idea. Tilkkuun on helpointa käyttää tummansinistä kangasta, jolloin esimerkiksi vaaleanruskean pohjavärin painaminen ihmisten kohdalle olisi vaikeaa, mutta applikointi voisi toimia paremmin.

Kaisan Possu

Luonnoksessa pikkupossu juo onnellisena tuttipullosta. Kaisan muistossa ruokittavia possuja oli paljon, ja kaksi niistä Kaisan kainaloissa. Päätin kuvata vain yhden possun ja jätin sitä syöttävät ihmisetkin pois, koska halusin selkeän ja yksinkertaisen kuvan. Minulla oli tässä vaiheessa jo useita melko monimutkaisia luonnoksia ja niin ollen myös työläitä kirjontaohjeita. Lainasin Karitsasta heinät tuomaan hieman taustaa ja kertomaan tapahtumapaikasta. Possun ilme on oikein onnistunut ja luonnoksesta välittyy mukava tunnelma.

Dollyn Joululahja

Tyttö menee pihalle hakemaan pärekoriin unohtunutta isän joululahjaa. Ensimmäisessä versiossa tyttö seisoo oviaukon sisäpuolella, mutta se tuntui jotenkin surulliselta, ja tarinan loppuratkaisu jäi epävarmaksi. Luonnoksen kertoma tarina muuttui yllättävän paljon, kun piirsinkin tytön jo astumaan ovesta ulos. Yksityiskohtia rakastavalle on piilotettu herttainen pikku viesti; lyhyt ja pitkä kynttilä symboloivat isää ja tytärtä. Dollyn muisto tuli itselleni kaikkein tärkeimmäksi, ja olen iloinen, että onnistuin sen visuaalisoinnissa.

Lidian Karitsa

Yhdessä lempiluonnoksistani iloinen karitsa on saanut polviinsa tuohituet. Heinät luovat kuvaan hiukan miljöötä. Luonnos on hyvin samantyylinen kuin kaksi muuta valkotalusta luonnosta, Vappusima ja Possu.

Kuva 8. Luonnokset.

Luonnostellessani pyrin pitämään mielessä tavoitteen selkeästä, tasapainoisesta kokonaisuudesta. Aloitin piirtelemällä lyijykynällä kuva-aiheita. Heti sen jälkeen päätin taustavärit, jotta täkin värimaailmasta tulisi tasapainoinen. Pyrin säilyttämään yhtenäisen ilmeen luonnoksissa myös lainaamalla kuva-aiheita luonnoksesta toiseen. Kuusi löytyy Joululahjasta ja luonnoksesta Laiturilla. Lainasin Talviyöstä talon Joululahjaan ja Karitsasta heinät Possuun. Hopeaa lisäilin Joululahjaan ja kultaa Kahvikuppeihin käytettyäni niitä Talviyössä. Värejä tuli aiheiden takia väistämättä paljon. Jotta värikartta ei paisuisi liikaa, maalasin luonnoksia samoilla väreillä joskus silloinkin, kun olisin muuten halunnut valita yksittäiseen luonnokseen uuden värin. Ainoa vakava poikkeus oli tehtävä possun kohdalla, joka kerta kaikkiaan on vaaleanpunainen.

5.6.1 Luonnos täkistä

Koitin tilkkujen asetteluun täkille monia ratkaisuja, joista osa on esitetty kuvassa 4, ja aloin melko nopeasti toistaa itseäni. Oli vaikeaa löytää asetelma, joka olisi tasapainoinen, muttei tylsä. Tilkkujen jakaminen kahteen ryhmään olisi helpottanut tasapainoisen asettelun luomista, mutta kyseessä on yhden ryhmän yhdessä tekemä työ. Kun myös tilkut ovat yhdessä, idea yhdessä tekemisestä jatkuu selkeänä täkin ulkomuotoon asti, eikä muotoilu tuo siihen ristiriitaisia viestejä.

Kuva 9. Luonnos täkistä.

5.6.2 Työohjeet

Koska luonnoksista olisi hyvin vaikea nähdä, miten tilkut on tarkoitettu toteutettaviksi, päädyin laatimaan myös summittaiset työohjeet. Työohjeet ovat liitteenä. Tärkein tekniikka tilkuissa on kirjonta, ja olen käyttänyt monipuolisesti eri kirjontapistoja. Kuvan keskeisen kohdan korostamiseen käytetään kankaanpainovärejä, eli pigmenttivärejä, sekä sekatekniikoita. Näin yksinkertaiseen tekniikkaan saa eloa ja muuntelumahdollisuuksia. Kun kuva-aihe esitetään ikään kuin ääriiviivapiirustuksena, kuvan tärkeimmän aiheen ”värittäminen” tuntui luontevalta ratkaisulta. Lidian Karitsassa ”jutun jujun” esittämiseen on suunniteltu käytettäväksi oikeaa koivuntuohta ja nyöriä.

Pyrin suunnittelemaan yksinkertaisia ja nopeasti valmistuvia tilkkuja, jollaisen jokainen osallistuja pystyisi ja jaksaisi valmistaa, sekä haastavampia tilkkuja, joissa osallistuja voi näyttää taitonsa, ja lisäksi kaikkea siltä väliltä. Osassa tilkuissa on lähes pelkkää perinteistä kirjontaa, osassa kankaanpainolla on merkittävämpi rooli ja kahdessa tilkussa on käytetty sekatekniikoita. Näin kokeilen, miten työmuoto joustaa erilaisten osallistujien, heidän taitojensa, rajoitteidensa ja kiinnostuksensa mukaan. Työohjeissa on keskitytty kankaanpainon ja ääriiviivakirjonnan käyttämiseen.

Tilkkujen vaikeutta on säädelty pääasiassa kirjonnin määrällä ja haastavuudella. Jos osallistujan nälkä kasvaa syödessä, hän voi helposti lisätä tilkkuun yksityiskohtia ja käyttää vaikeampia pistoja. Vastaavasti suuritöisten tilkkujen valmistuksen voi aloittaa keskeisistä aiheista ja karsia tarvittaessa yksityiskohtia. Oheiseen taulukkoon on kerätty perustiedot työohjeista, ja samalla olen koettanut arvioida niiden vaikeutta. Jos tilkku on muuten yksinkertainen, mutta siinä kuvataan käsiä tai kasvoja, olen arvioinut sen vaikeaksi. Kuhunkin tilkkuun käytettävät kirjontapistot ja langat on merkitty tilkun työohjeeseen.

Taulukko 1. Tilkkujen tekniikat ja vaikeus ja sekä ideoita

MUISTO	TEKNIIKAT (KESKEINEN ALLEVIIVAT- TU)	VAIKEUS	MUUTA, MUUTOKSIA; IDEOITA, HELPOTUK- SIA
Ullan Hiustenpesu	<u>kirjonta</u> kankaanpaino	Vaikea – kasvot ja vartalo	Saippuakuplia voi lisätä Panosta ilmeeseen
Raunin Vappusima	<u>kirjonta</u> kankaanpaino	Vaikea, melko suuritöinen – kasvot ja kädet	Ilmapalloja voi lisätä Vaikea yksinkertaistaa
Elsen Laivalaiturilla	<u>kirjonta</u> <u>kankaanpaino</u>	Vaikein ja suuritöisin – kohdistus, paljon kirjontaa	Ehdotus haastetta kai- paavalle
Irman Porsliinikupit	<u>kirjonta</u> kankaanpaino	Paljon pieniä yksityiskohtia, vaatii paljon tarkkuutta	Neuleaiheen jättäminen pois helpottaa
Elvin Talviyö	<u>kirjonta</u> <u>kankaanpaino</u>	Helpoin – ei kohdistusta, isot kuviot, vähän kirjontaa	Kuun voi tehdä myös painamalla
Annikin Uusivuosi	kirjonta	Vaikea ja suuritöinen – kasvot, pienet yksityiskohdat perheen- jäsenissä	Ilotulitteita voi muokata ja lisätä, vaatteiden viivoja karsia hiukan
Kaisan Possut	<u>kirjonta</u> <u>kankaanpaino</u>	Helppo	Angoralanka possussa voisi olla söpö
Dollyn Joululahja	<u>kirjonta</u> <u>ompelu</u>	Kirjonta on helppoa, korin om- pelu tuo haastetta	Tytön kirjomiseen kan- nattaa panostaa
Lidian Karitsa	<u>kirjonta</u> <u>sekatekniikka</u> kankaanpaino	Helppo	Tuohet voi myös piirtää kangastussilla huopa- kankaanpaloille

5.7 Palautehaastattelu

Pidin palautehaastattelun projektiin osallistuneille vanhuksille 21.11.2013 Töölön palvelukeskuksessa. Haastattelu järjestettiin käsityö- ja askartelutoimintaan kuuluvan Neulekahvilan yhteydessä. Neulekahvila on avoin toimintamuoto, jossa vanhukset voivat kokoontua torstai-iltapäivisin kahvittelemaan ja tekemään käsitöitä. Monet projektiin osallistuneista vanhuksista käyvät Neulekahvilassa, ja sillä ei ole tarkasti suunniteltua ohjelmaa, joten Neulekahvilan kokoontuminen oli haastattelun järjestämiselle luontevaa eikä sekoittanut käsityö- ja askartelutoiminnan eikä osallistujien aikatauluja. Paikalle pääsi yhdeksästä osallistujasta seitsemän. Mukana olivat Lidia (Karitsa), Ulla (Hiustenpesu), Annikki (Uusivuosi), Elvi (Talviyö), Rauni (Vappusima), Kaisa (Possu) ja Dolly (Joululahja) sekä ohjaaja Merja Syväälä. Irma (Porsliinikupit) ja Else (Laivalaiturilla) eivät päässeet osallistumaan.

Keräsin palautteen ryhmähaastatteluna ja tein muistiinpanot kirjoittamalla. Esittelin ryhmälle ensin täkin luonnokset ja kerroin, millä tavalla projekti on muuttunut. Pahoittelin sitä, että projekti kesti kauemmin kuin oli tarkoitus ja sitä, että projekti ei toteutunut alkuperäisessä muodossaan. Sitten esittelin yksittäisten tilkkujen luonnokset ja pyysin vanhuksia etsimään sen luonnoksen, jossa on kuvattu hänen oma muistonsa.

Kaksi vanhusta löysi omaa muistoaan esittävän luonnoksen ilman apua: Else (Talvi- maisema) ja Kaisa (Possukuva). Annikki, Rauni ja Lidia joko tunnistivat luonnoksen pienen avun jälkeen tai muistivat kertomansa tarinan heti saatuaan luonnoksen käteensä. Ulla (Hiustenpesu) ja Dolly (Joululahja) muistivat kertomuksensa vasta pienen tovin kuluttua. Luonnoksia ei siis tunnistettu kovinkaan hyvin. Se johtui sekä omani, Merja Syvälän että vanhusten itsensä arvioiden mukaan ennen kaikkea siitä, että haastatteluista oli kulunut liian paljon aikaa. Suurin osa vanhuksista kertoi, etteivät he muista ollenkaan, mitä kaikkia tarinoita silloin kertoivat. Yksi vanhuksista ei edes muistanut osallistuneensa haastatteluun tai tavanneensa minua. Muistojen visualisoinnin onnistumisesta kertoo, että Annikki arvasi, mikä luonnos kuvaa hänen muistoaan, vaikkei muistanutkaan, minkä muiston oli kertonut. Hän arveli Uudenvuoden luonnoksesta, että ”Toi on varmaan jotain mitä mä oon kertonu.”

Tämän jälkeen esittelin luonnokset yksitellen kaikille ja kerroin niihin liittyvän muiston muutamalla lauseella ja laitoin luonnokset kiertämään. Suurin osa vanhuksista keskeytti minut lauseen, parin jälkeen ja kertoi muistavansa tapauksen. Kysyin kultakin vanhuksesta, haluaako hän kertoa muiston omin sanoin vai haluaako hän minun kertovan sen loppuun, ja kolme vanhuksista kertoi sitten oman muistonsa. Kysyin seuraavaksi jokaiselta vanhuksesta erikseen, tuntuuko luonnoksen kuva hänen omalta muistoltaan.

Työmuodossa vanhuksat toteuttavat itse omat visuaaliset tulkintansa muistoistaan yhteistyössä ohjaajan kanssa. Tässä kokeilussa sen sijaan minä haastattelen vanhuksia ja tulkitsen heidän muistojaan, ja he joutuvat luovuttamaan muistonsa toisen ihmisen käsiteltäviksi. Saadakseni selville, miten vanhuksat ovat kokeneet muistojensa käyttämisen, kysyin seuraavaksi palautetta jokaiselta vanhuksesta yksittäin. Esitin vanhuksille seuraavia kysymyksiä: Tuntuuko luonnoksessa kerrottu tarina omalta ja tutulta, vai onko se vieraan oloinen? Olisitko itse suunnitellut erinäköisen kuvan, tai haluaisitko luonnokseen jotain muutoksia? Kysyin vanhuksilta myös seuraavan kysymyksen: Jos tällainen työmuoto toteutettaisiin, haluaisitteko valmistaa tällaiset tilkut?

Dollylle (Joululahja) luonnos toi muiston isän joululahjasta elävästi mieleen, vaikka hänelle kestikin hetken muistaa se. ”Kyllä se on meidän Päkä!” . Elvi kertoi luonnoksesta

Talviyö, että siinä on juuri sellainen kylänraitti kuin muistossakin, ja samanlainen vahva tunnelma. Ullan mielestä Hiustenpesu-luonnoksen pikkutyttö ei ollut tarpeeksi vihainen. Yleisvaikutelmani oli, että kuvien visualisointi oli onnistunut, ja luonnosten saaminen sekä muistojen kertaaminen herätti haastatelluissa tunnistamisen tunteen. Lähestulkoon jokainen vanhus alkoi kommentoida luonnostaan ja kerrata toisille muistoaan ja siihen liittyviä positiivisia tunteita. Luonnosten saaminen siis herätti keskustelua ja palautti muistot mieleen, mikä oli selkeästi positiivinen kokemus. Muuten vanhukset olivat hiljaisia ja heiltä oli vaikeaa saada vastauksia kysymyksiin.

Kysyessäni, olisivatko vanhukset itse kuvanneet muistonsa eri tavalla, sain muutamia vastauksia. Elvi sanoi muistavansa kuun paljon suurempana kuin Talviyössä, Dolly ehdotti että karitsa voisi olla eri asennossa, niin että tuohituki puuttuu toisesta jalasta, ja Ulla arveli, että Hiustenpesun pikkutyttö oli ”aika lempeä minuun verrattuna”. Kaisa kaipasi kuvaan noin yhtätoista muuta possua, mutta totesi, että kaikkien niiden kuvaaminen olisikin vaikeaa. Muut eivät antaneet muutosehdotuksia, vaikka kysyin sitä jokaiselta erikseen. Vanhukset ehdottivat siis muutoksia lähinnä yksityiskohtiin.

Lopuksi pyysin kaikkia vanhuksia sekä ohjaajaa antamaan palautetta projektista. Kysyin vanhuksilta yhteisesti, mitä muutoksia he ehdottaisivat työmuotoon, ja jos tällainen työmuoto järjestettäisiin, tahtoisivatko he osallistua siihen.

Sekä ohjaajan että vanhusten palaute oli hyvin selkeä: yksittäisten tilkkujen kirjonnat olivat aivan liian vaikeat ja työläät. Vanhukset kommentoivat muun muassa, että ”en mä osaisi tehdä tällaista kuvaa” ja ”paljon erivärisiä lankoja”. Luonnokset olivat herättäneet kiinnostusta, mutta työohjeet otettiin vastaan hyvin empien. Ainoastaan Dolly oli kiinnostunut työohjeestaan ja kyseli tarkemmin sen toteuttamisesta.

Vanhukset kuuntelivat, mitä selitin tilkun kokonaisratkaisusta, mutta en saanut heiltä käytännössä palautetta siitä. Ohjaaja halusi kuulla, että miksi olen päätenyt kuusikulmion muotoisiin tilkkuihin.

Monet vanhuksista mainitsivat, että kirjominen on vaikeaa ja että he eivät harrasta sitä. Ohjaaja kertoi, että vanhusten kanssa oli toteutettu melko yksinkertaista ompelukonekirjontaa, ja se oli ollut myös haastavaa. Ohjaaja totesi myös, että vanhukset ovat osallistuneet haastatteluihin osana Neuleklubin toimintaa, ja monet heistä pitävät varsinkin neulomisesta ja kutomisesta ja että Dolly on ainut, joka nauttii kirjomisesta ja pikkutarkasta työskentelystä. Olin siis ollut väärässä arvioidessani, että käsityötoimin-

taan aktiivisesti osallistuvat vanhukset osaisivat ja arvelisivat osaavansa kirjonnin perusteita.

Tämän palautteen takia kysyin, että olisiko parempi, jos valmistettaisiin tikki, jolla on kuusikulmion muotoisia tilkkuja, mutta eri tilkut voisi valmistaa eri tekniikoilla tai ne voisivat toimia vaikkapa pohjana, jolle vanhus voisi kiinnittää työnsä. Elvi kysyi, saisiko hän maalata oman tilkkunsa ja joku mainitsi pitävänsä kutomisesta, mutta muita vastauksia en saanut.

Minulla oli vaikeuksia selittää osalle vanhuksista, että kysymys työmuotoon osallistumisesta oli hypoteettinen. Ainoastaan Dolly (Joululahja) kertoi, että hän osallistuisi mielellään työmuotoon.

5.7.1 Johtopäätöksiä palautehaastattelun pohjalta

Muistojen ilmaiseminen visuaalisesti onnistui. Vain kaksi vanhusta arvasi luonnoksia katseltuaan itse, mikä luonnos on tehty hänen muistostaan, mutta pidän sitä hyvänä tuloksena, sillä pitkän aikavälin takia kukaan vanhuksista ei edes heti aluksi muistanut, mitä oli kertonut teemahaastatteluissa. Saamani palautteen sekä tilanteen havainnoinnin perusteella vanhukset kokivat luonnoksissa kerrotut tarinat ominaan ja luonnokset palauttivat muistot elävästi mieleen. Vanhukset olivat haastattelussa hiljaisia ja heiltä oli vaikeaa saada palautetta. Vain luonnoksista haastateltavat innostuivat juttelemaan, muistelemaan, kommentoimaan ja ehdottamaan muutoksia, mikä kertoo myös niiden onnistumisesta.

Viriketoimintaan sopivien työskentelytapojen valinta ei sen sijaan täysin onnistunut. Sain työhjeista selkeän ja lähes yksimielisen palautteen. Oli selvää, että kirjonnat olivat aivan liian vaikeita ja tekstiilitekniikat olivat liian yksipuoliset.

Sain hyvin vähän palautetta konseptin kokonaisratkaisusta sekä työmuodosta. Merja Syväälä totesi, että vanhusten osallistuessa teemahaastatteluihin tarkoitus oli vielä ollut, että minä valmistaisin tekstiilitaideteoksen heidän muistojensa pohjalta. Osallistujat olivat ilmeisesti tässä käsityksessä vielä palautehaastatteluun tullessaankin, joten kysymys työmuodosta tuli heille yllätyksenä. Lisäksi oli vaikeaa selittää haastateltaville, että haluaisin palautetta työmuodosta riippumatta siitä, millaisella tekniikalla tilkut toteutettaisiin. Kirjonta ei innostanut osallistujia ja ohjeet koettiin liian haastavina, ja haasta-

teltavat arvioivat selvästi työmuotoa ja työmenetelmiä kokonaisuutena. Se vaikutti varmasti myös siihen, että vastaukset työmuotoon osallistumisesta olivat pääosin laimeita.

6 Arviointi

Jouduin muuttamaan suunnitelmia ja rajaamaan opinnäytetyötä voimakkaasti kaksi kertaa projektin kuluessa. Aikarajat ylittyivät, kävin välillä töissä ja opinnäytetyö oli sivussa, ja olin vähällä hylätä ajatuksen valmistumisesta. Arvioin resurssini väärin ja että opinnäytetyö valmistui aiottua myöhemmin.

Kerrottujen muistojen visualisoiminen onnistui yllättävän hyvin. Sekä oman arvioni että osallistujilta saamani palautteen mukaan luonnokset välittivät kerrottujen muistojen tunnelman. Luonnokset palauttivat muistot elävästi mieleen osallistujille ja herättivät keskustelua. Luonnokset muodostavat yhtenäisen, selkeän ja tasapainoisen kokonaisuuden. Värimaailma on tosin tummempi, eikä niin iloinen kuin olin suunnitellut, mutta kuitenkin raikas ja lämmin.

Case-tutkimuksen ohjaukselliset tavoitteet näyttivät toteutuvan oikein hyvin. Ryhmille toteutetut teemahaastattelut aiheuttivat vilkasta keskustelua vanhusten kesken. Käden-taitojen ohjaaja Merja Syvälä oli tyytyväinen siihen, miten teemahaastattelut saivat osallistujat juttelemaan keskenään uudella tavalla. Työmuodon tavoite ryhmäytymisestä vaikuttaisi siis case-tutkimuksen perusteella voivan toteutua hyvin. Menneen elämän käsittely on vanhuusiässä tärkeää sekä tutkimusten että yleisen arkikokemuksen valossa, ja työmuoto antaa sille hyvän mahdollisuuden. Haastattelutekniikalla sai myös hyvin materiaalia luonnoksia varten, sillä se rentoutti osallistujat, ja yhden osallistujan muistot innostivat toista osallistujaa kertomaan omia muistojaan. Erityisesti ryhmälle toteutettu teemahaastattelu muistojen keräämisen tekniikkana näyttäisi siis toimivan.

Vanhusten viriketoimintaan sopivan ilmaisun ja työmuotojen kehittäminen onnistui osittain. Onnistuin kehittämään konseptiin toimivan kokonaisratkaisun. Konseptin tärkein muotoilullinen tavoite, yhtenäinen ja selkeä ilme, on onnistunut selkeän kokonaisratkaisun sekä luonnoksille yhtenäisten piirteiden ansiosta. Sen sijaan kirjonta pääasiallisena tekniikkana ja suunnittelemani työohjeet olivat liian haastavat ja yksipuoliset. Muutos alkuperäiseen suunnitelmaan myös selkeästi haittasi palautteen saamista osallistujilta palautehaastattelussa. Jos aika olisi antanut myöten, olisi ollut järkevää suunnitella

yksittäisille luonnoksille uudet, helpommat työohjeet käyttäen monipuolisesti eri tekniikoita, ja järjestää uusi palautehaastattelu.

7 Lopuksi

Tämä case-tutkimus keskittyi konseptin tärkeimpien muotoilullisten ratkaisujen testaamiseen. Löysin toimivat keinot vanhusten muistojen keräämiseen ja visualisoimiseen. Suunnittelin täkin, jonka ohjaaja ja vanhukset suunnittelevat ja valmistavat yhdessä. Jokainen vanhus kuvaa yhden muistonsa kuusikulmion muotoiselle kangastilkulle, joka ommellaan tikattuun täkkiin. Pitkälle suunniteltu konsepti on vaivaton toteuttaa, ja toisaalta ohjaajan on helppo muokata sitä eri ryhmien ja tilanteiden mukaan.

Muotoilullisista tavoitteista selkeän ja yhtenäisen ilmeen säilyttäminen onnistui hyvin, ja muistojen lämmin tunnelma välittyi katsojalle, mutta konseptin värimaailmasta tuli tummempi kuin olin alun perin suunnitellut. Suunnittelemani tekstiilitekniikat ja työohjeet osoittautuivat liian haastaviksi. Työmuotoa pitäisikin kehittää niin, että osallistujat voisivat valita itselleen luontevia tekstiilitekniikoita.

Ryhmähaastatteluja tehdessä ilmeni, että jo pelkkä käytettävien muistojen kerääminen yhdessä toimi ryhmäyttävästi. Jos työmuoto toteutettaisiin, yhteistä puhumista ja tekemistä riittäisi parin kuukauden ajaksi. Silloin pääsisi testaamaan paremmin myös työmuodon toista ohjauksellista tavoitetta, eli sitä, tarjoaako työmuoto hyviä välineitä vanhuksen eletyn elämän käsittelyyn.

Muotoilijan koulutuksen jälkeen aion hankkia vielä sosiaali- ja terveysalan tutkinnon. Toivon, että tulevien opintojen yhteydessä voin toteuttaa jonkinlaisen konseptista muokatun työmuodon ja keskittyä ohjauksellisiin tavoitteisiin. Tahdon työskennellä ohjaajana luovia menetelmiä hyödyntäen, joten opinnäytetyö on tarjonnut minulle hyödyllistä kokemusta.

Parasta opinnäytetyön tekemisessä olivat vanhusten kertomat muistot. Kuuntelin niitä keuhkoputkentulehduksen kourissa nauhoitteelta omaksi ilokseni. Tuntui mahdollalta yrittää visualisoida niin eläväiset muistot samalla lämmöllä, millä ne kerrottiin.

Lähteet

Eysenck, Michael W. 2000. Psychology: A Student's Handbook. Iso-Britannia: Psychology Press.

Heimonen, Sirkka-Liisa & Voutilainen, Päivi 1998. Kuntouttava työote dementoituvien hoitotyössä. Helsinki: Kirjayhtymä.

Kananen, Jorma 2013. Case-tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Luukkanen, Sanna & Luukkonen, Heidi. 2010. Seinätekstiiliä tekemässä. Taidekäsiyötoimintaa vanhuksille. Opinnäytetyö. Mikkeli: Mikkelin ammattikorkeakoulu. Luettavissa osoitteessa <<http://theseus.fi/handle/10024/24694>> (14.12.2013)

Myntti, Marja-Leena & Pintamo-Kenttälä, Eila 2012. Toimintaterapiasta ikäihmisille eheän elämän ennakointia ja hyvinvointia. Opinnäytetyö. Oulu: Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Luettavissa osoitteessa <<http://theseus.fi/handle/10024/46392>> (14.12.2013)

Nurmi, Marianne 2007. Verhomallisto dementoituvien hoitoympäristöihin. Pro gradu - tutkielma. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu

Theseus <<http://www.theseus.fi>> (14.12.2013)

Vaarama, Marja & Noro, Anja 18.7.2005. Vanhusten palvelut. Terveyskirjasto [verkkosivu] <http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=suo00058> (14.12.2013)

Äijälä, Ulla 2010. Muistelun mahdollisuudet ikääntyneiden asiakkaiden toimintaterapiassa. Toimintaterapeuttien kokemuksia muistelutoiminnan käytöstä. Opinnäytetyö. Oulu: Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Luettavissa osoitteessa <<http://theseus.fi/handle/10024/14069>> (14.12.2013)

Haastattelut

Elonen-Kurikka, Ulla 2009. Kädentaitojen ohjaaja. Ruusukorttelin hyvinvointikeskus. Haastattelu: 4.5.2009.

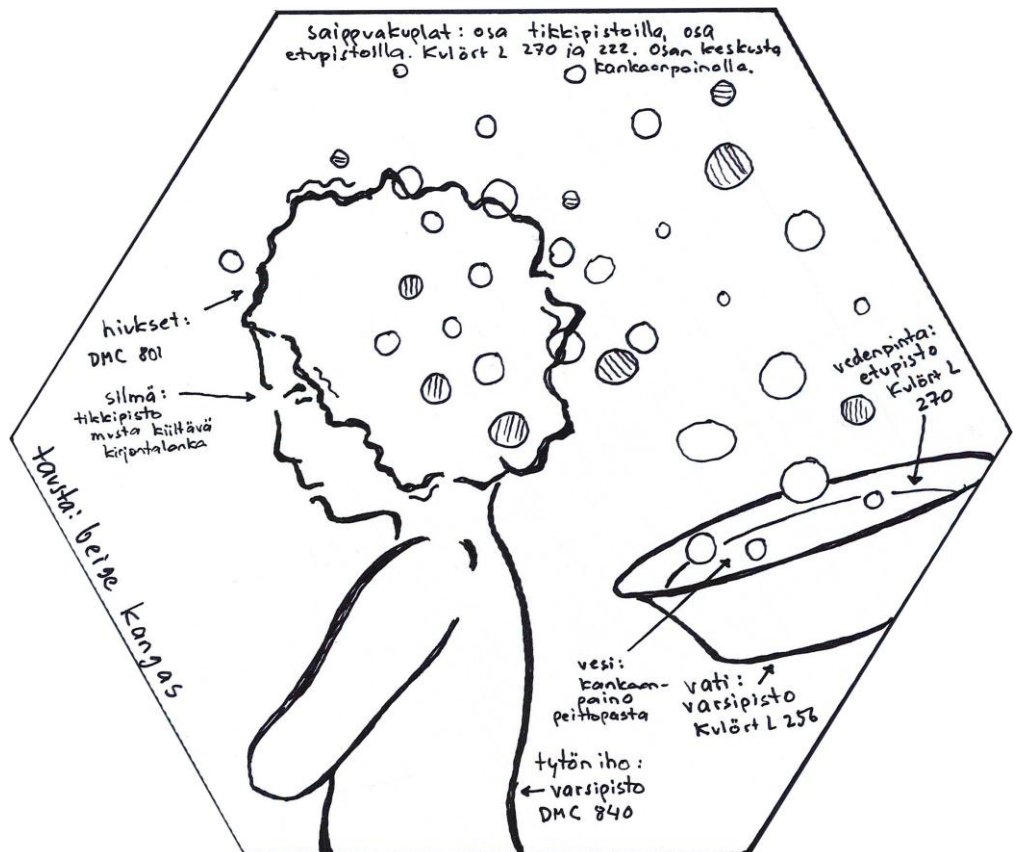
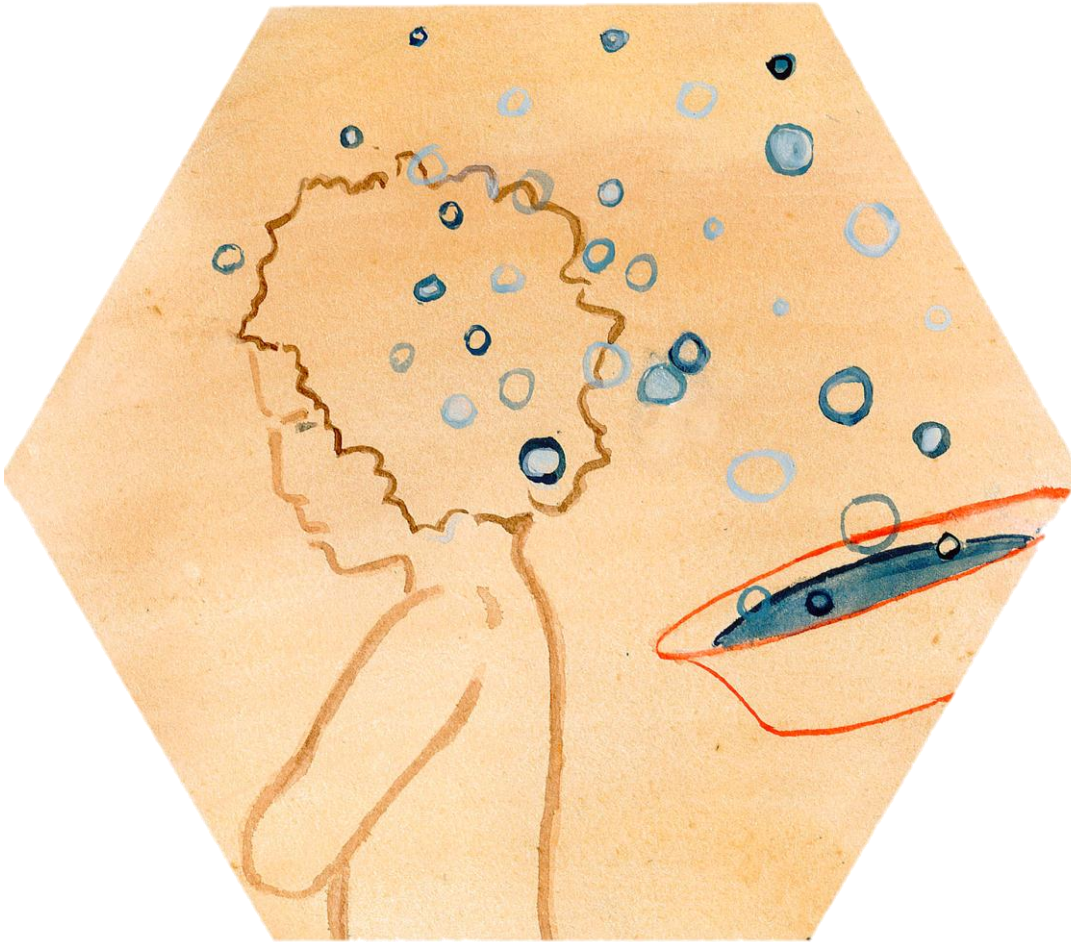
Kytö, Marjo 2012. Vastaava hoitaja. Itäkeskuksen palvelutalo. Haastattelu: 3.8.2012.

Moisio, Merja 2013. Vastaava ohjaaja, Pormestarin toimintakeskus. Haastattelu:
21.5.2013

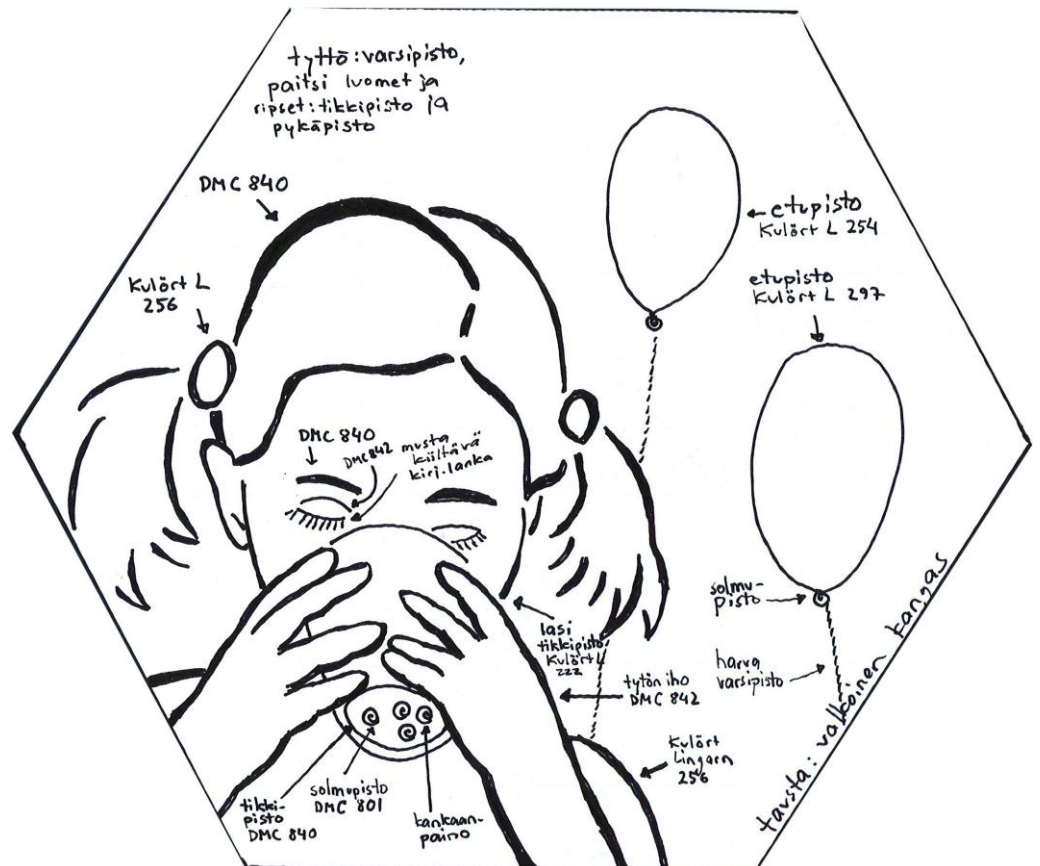
Syvälä, Merja 2012. Töölön monipuolinen palvelukeskus. Käsityö- ja
askartelutoiminnan ohjaaja. Haastattelu 17.9.2012.

Tilkkujen luonnokset ja työohjeet, Ullan Hiustenpesu

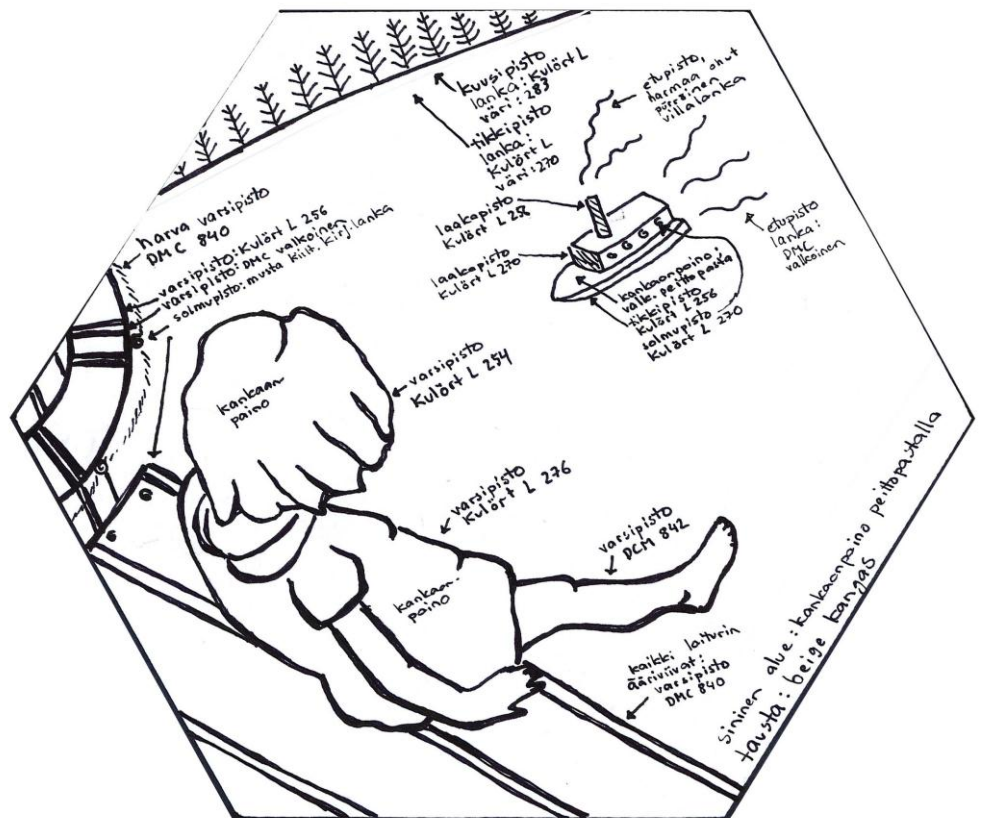
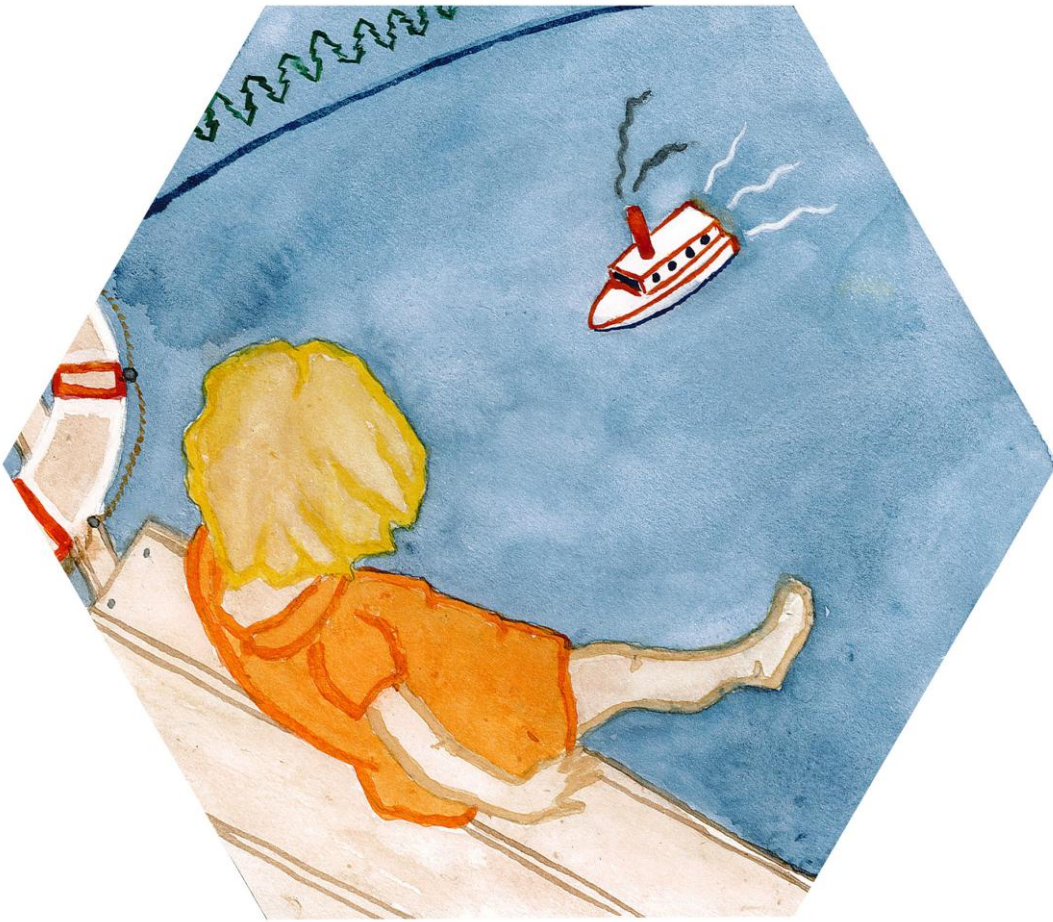

Tilkkujen luonnokset ja työohjeet, Raunin Vappusima

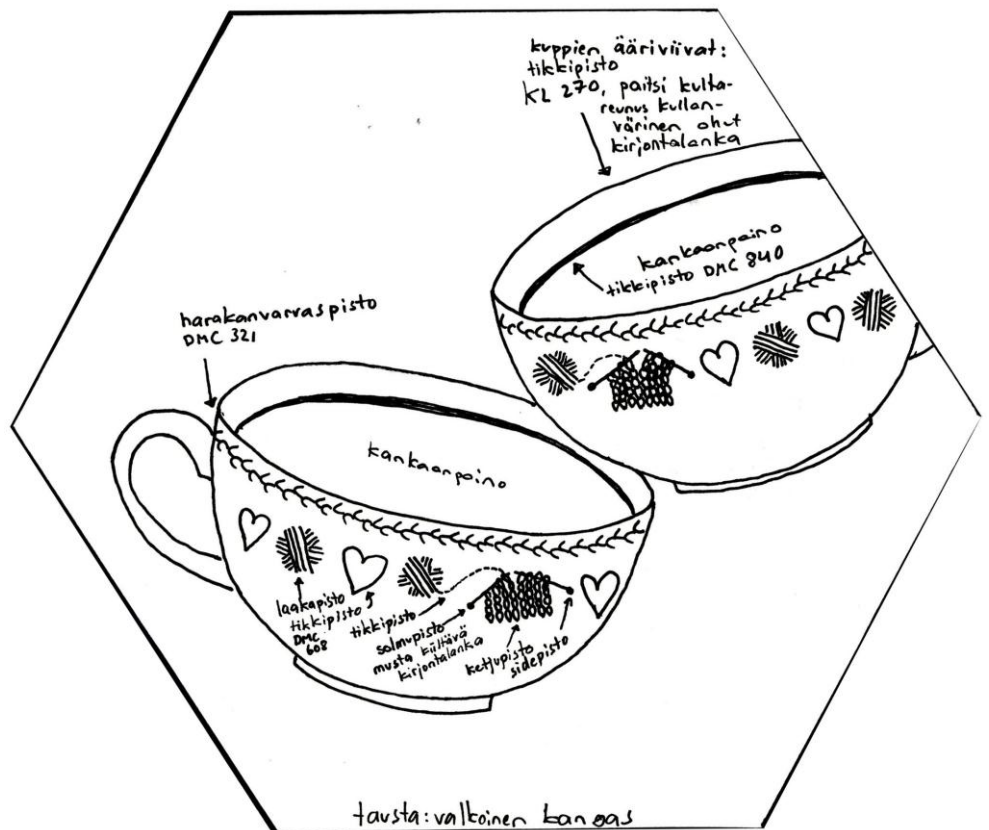
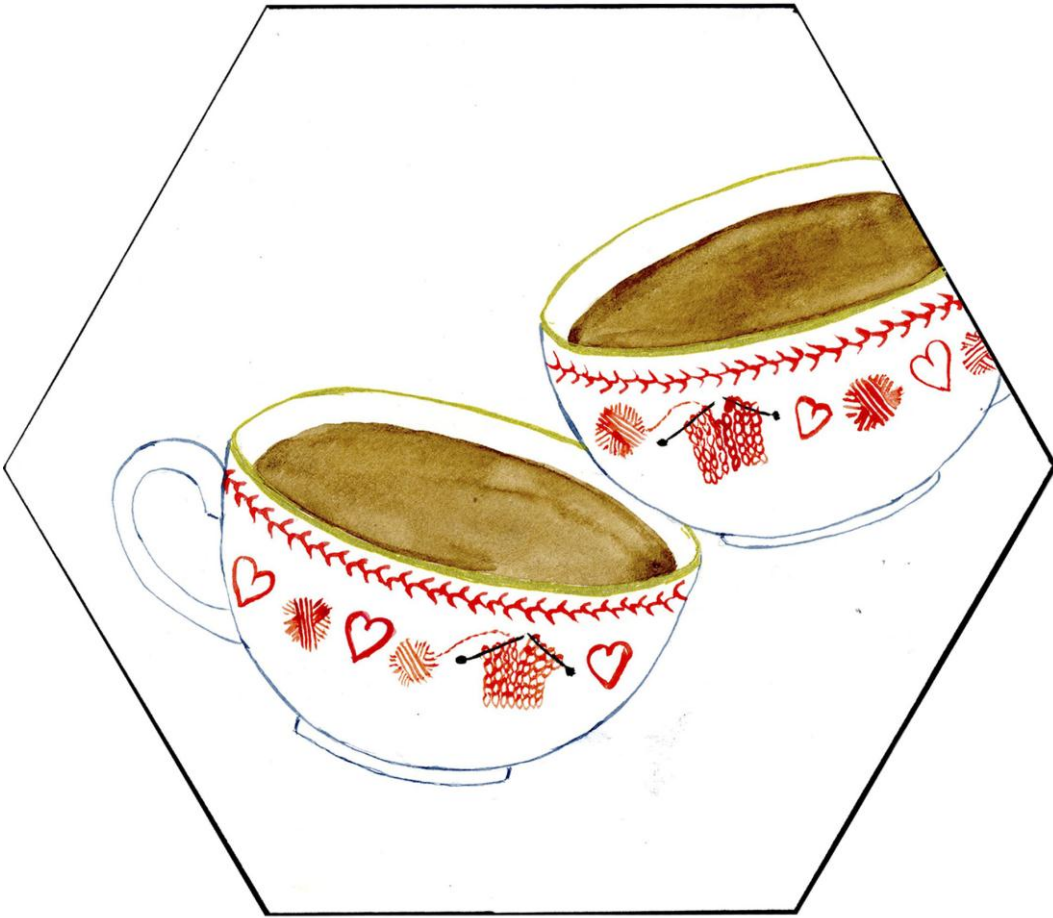

Tilkkujen luonnokset ja työohjeet, Elsen Laivalaiturilla

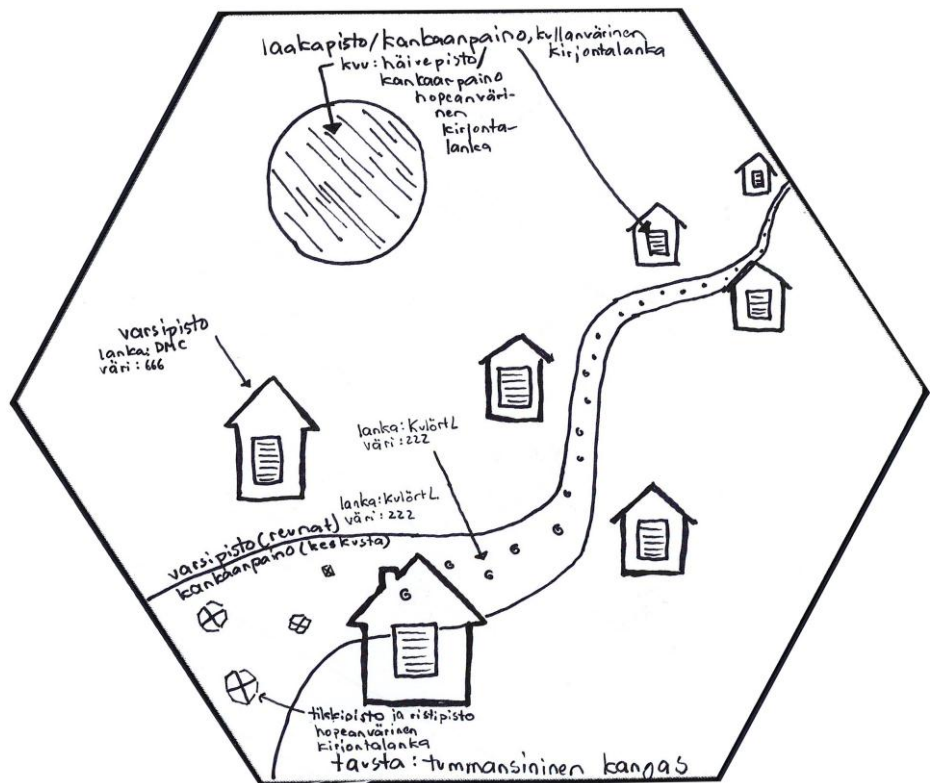
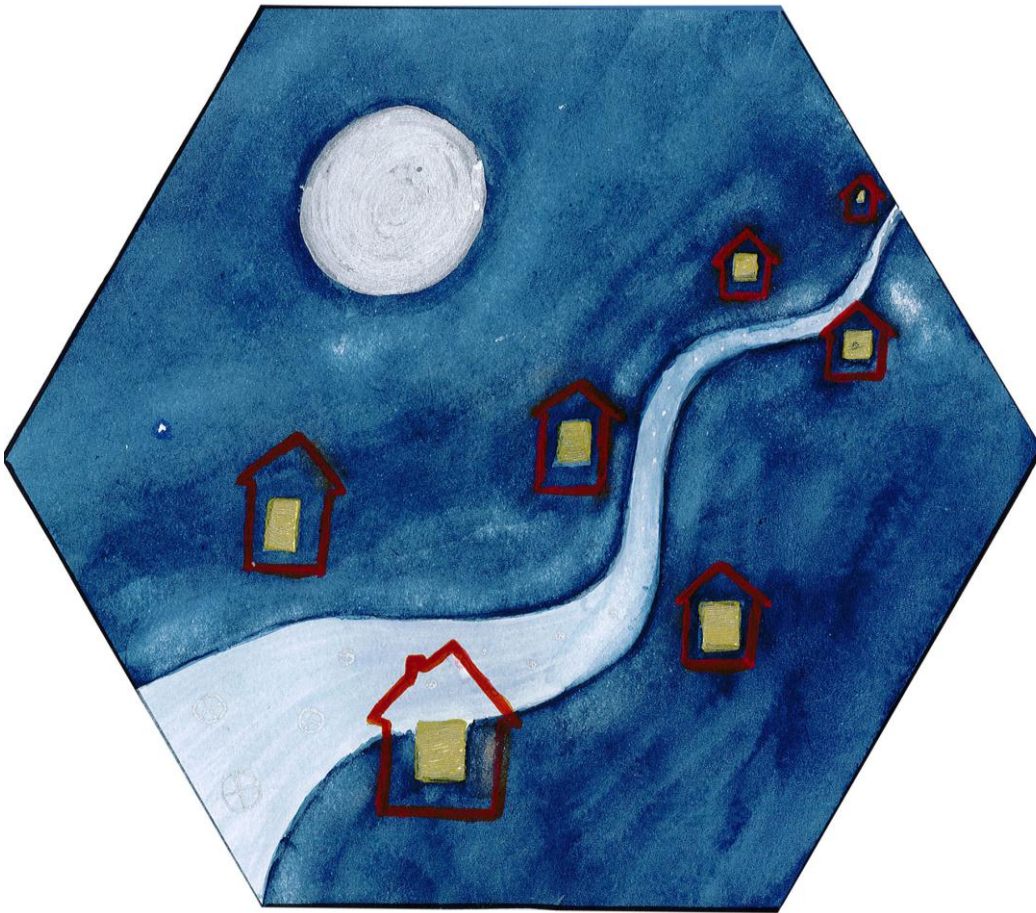

Tilkkujen luonnokset ja työohjeet, Irman Porsliinikupit

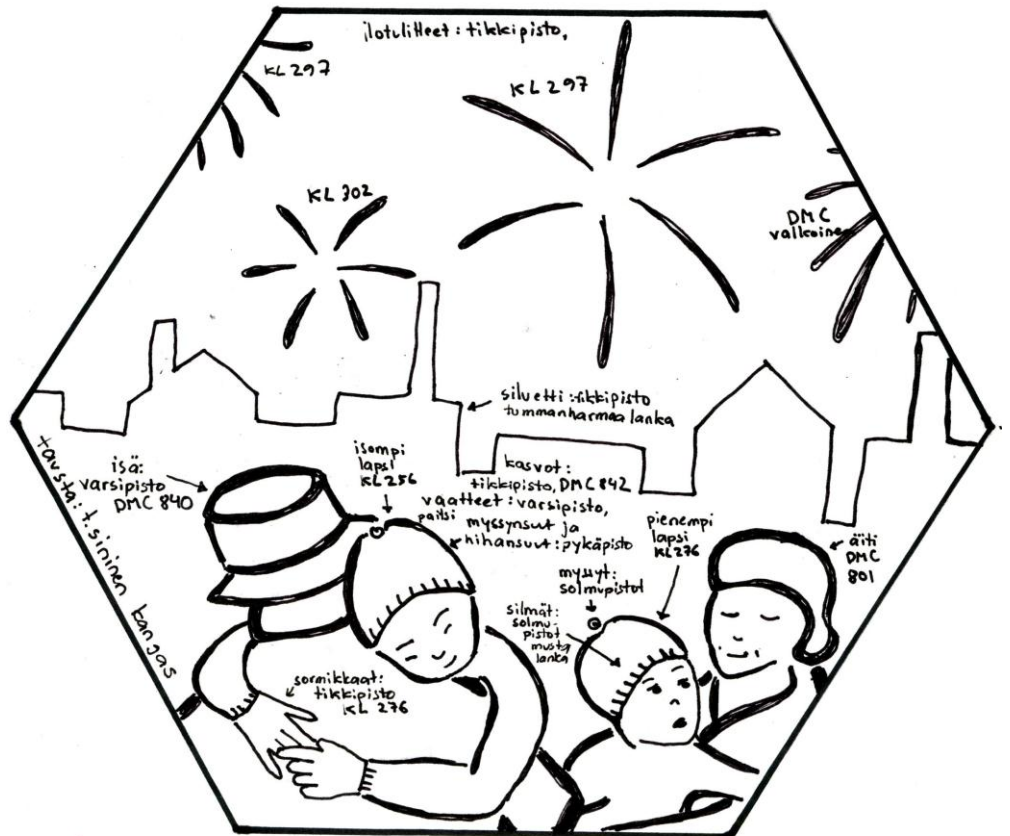
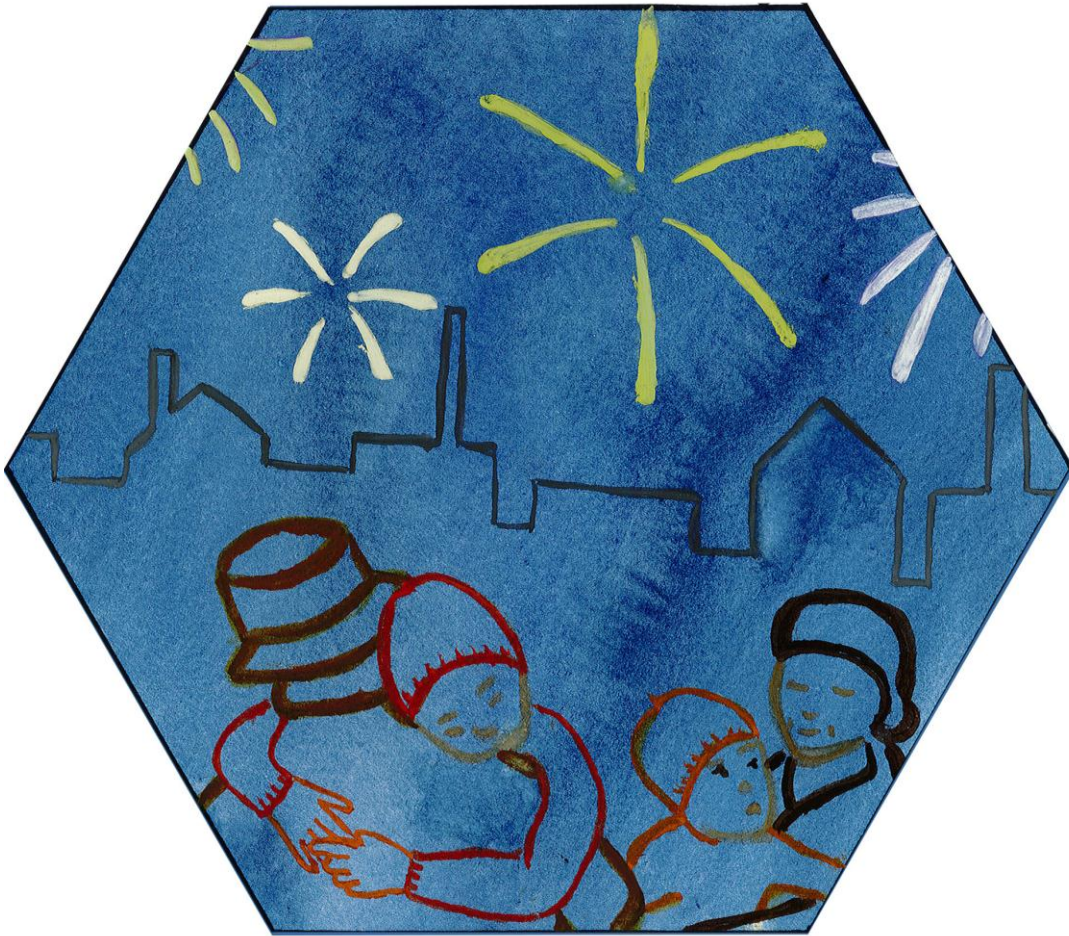

Tilkkujen luonnokset ja työohjeet, Elvin Talviyö

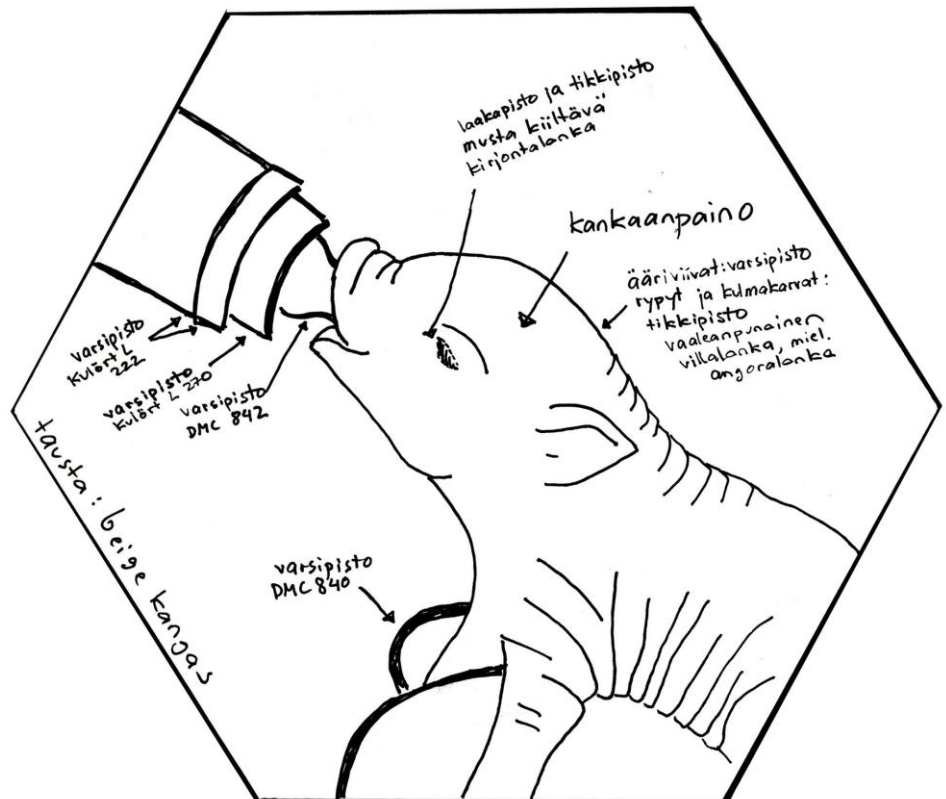

Tilkkujen luonnokset ja työohjeet, Annikin Uusivuosi

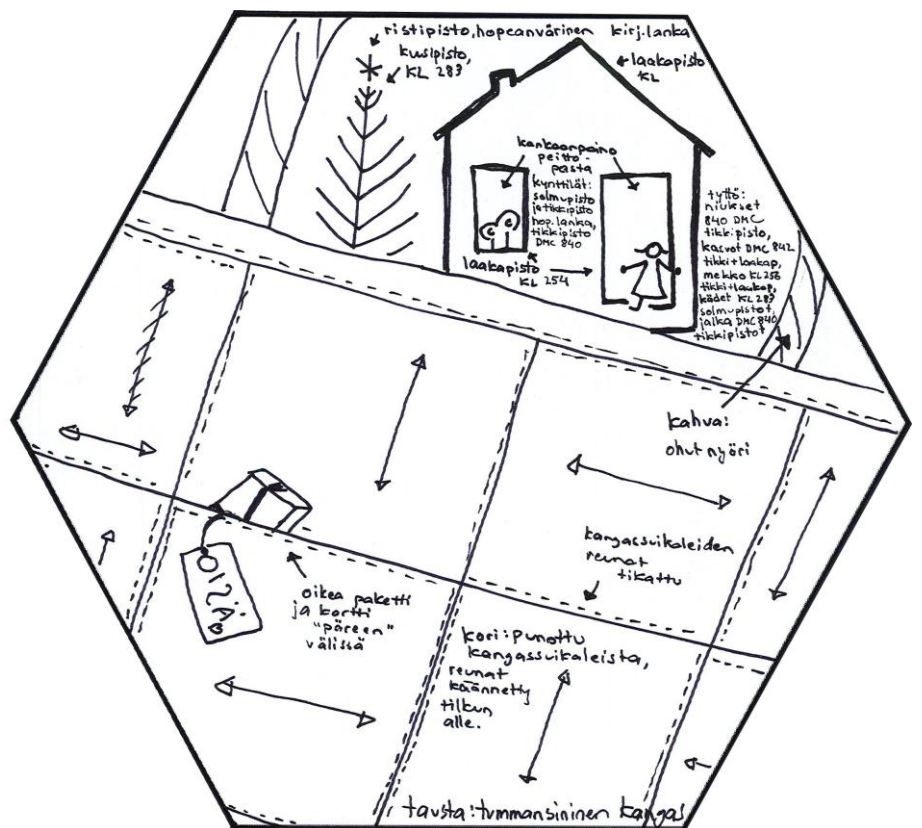

Tilkkujen luonnokset ja työohjeet, Kaisan Possu

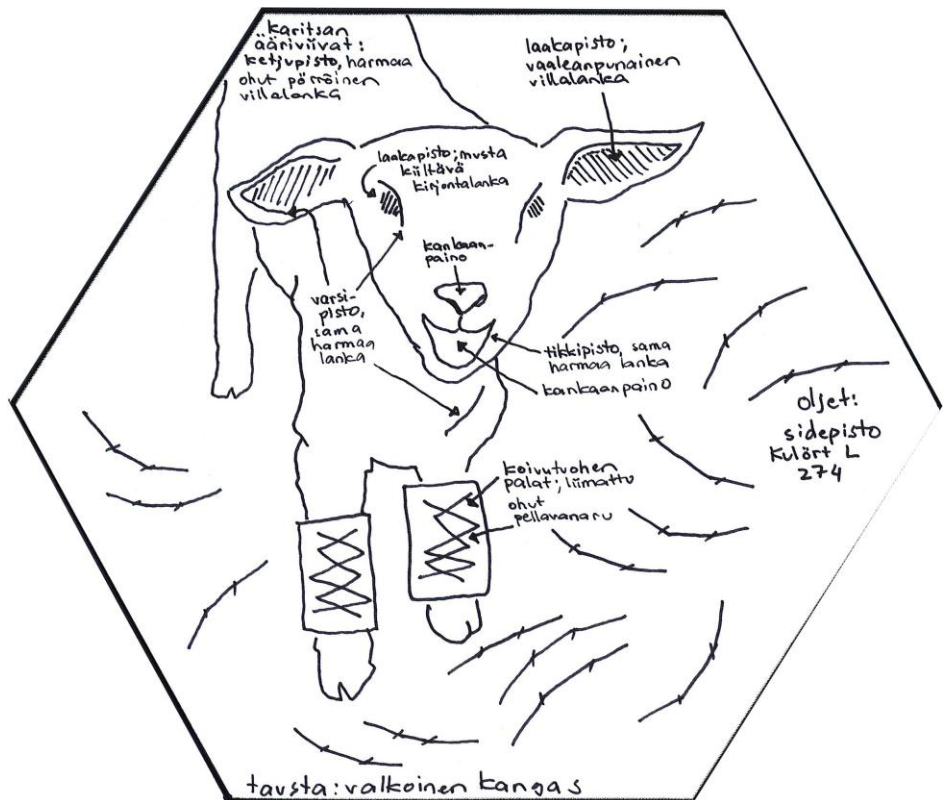
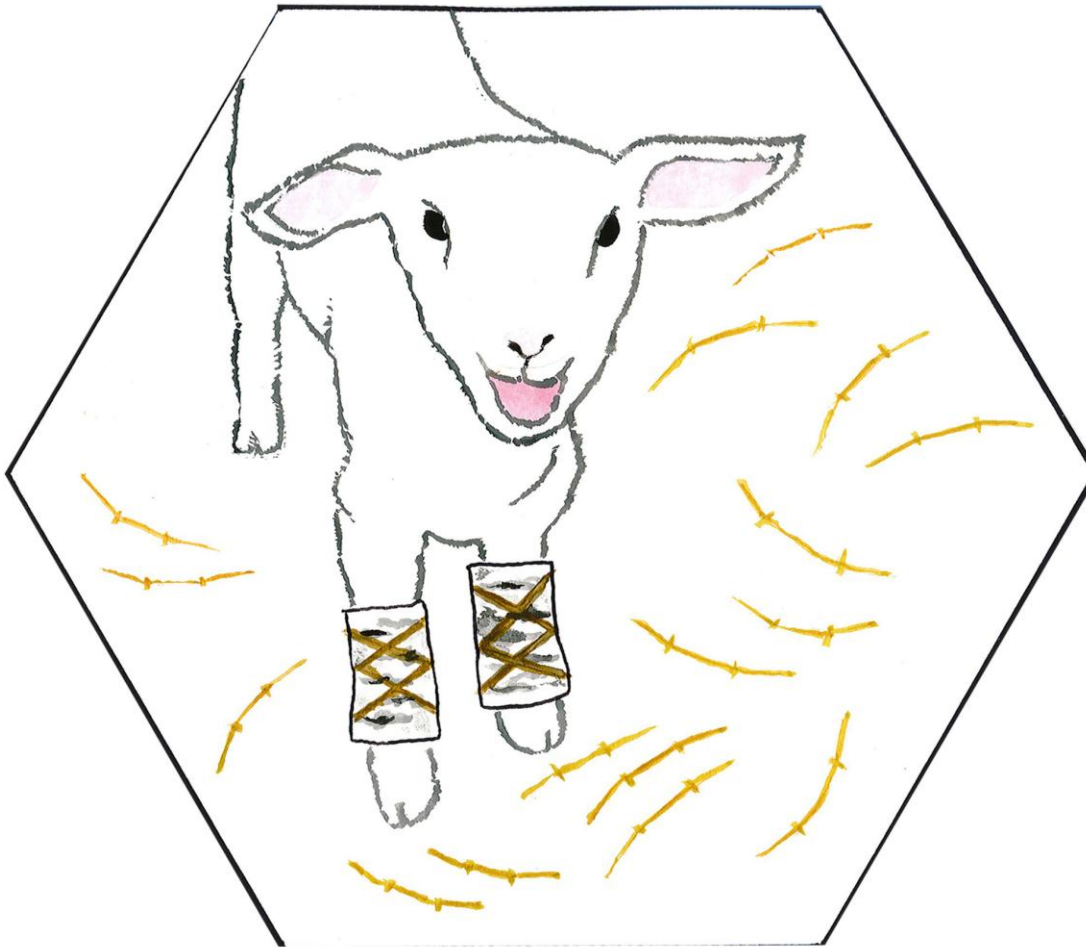

Tilkkujen luonnokset ja työohjeet, Dollyn Joululahja

Tilkkujen luonnokset ja työohjeet, Lidian Karitsa

Teemahaastattelut, ensimmäinen haastattelu

Aika: 6.9.2012

Paikka: Töölön palvelukeskus

Tavoite: Materiaalin kerääminen opinnäytetyöhön

Muoto: Vapaamuotoinen ryhmähaastattelu

Tallennus: Nauhoitus

Haastattelija: Maria Suoranta, opinnäytetyön tekijä

Haastateltavat: Käsityö – ja askartelutoiminnan asiakkaita, tarinankertomisjärjestyksessä: Ulla (2 muistoa), Lidia (9 muistoa), Rauni (4 muistoa), Irma (1 muisto), Else (4 muistoa), Ulla (2 muistoa). Lidia ja Irma osallistuivat myös toiseen haastattelukertaan. Lisäksi nauhalla: Käsityö- ja askartelutoiminnan ohjaaja Merja Syväälä, jolta on myös yksi muisto.

Suuri osa nauhoituksesta on yleistä jutustelua. Näissä kohdissa kerron parilla lauseella, mistä puhuttiin. Translitteroin pelkät tarinat sanatarkassa muodossa, jättäen kuitenkin sujuvuuden vuoksi pois muminat, toistot ja vastaavat. Otin mukaan toisten kommentit siinä tapauksessa, että ne liittyvät tarinan kulkuun. Merja oli kerännyt haastateltavat ja pyytänyt heitä miettimään valmiiksi kerrottavaa. Ennen nauhoitusta kerroin vielä haastateltaville, mitä tulaisiin tekemään.

*** -merkin kohdalta olen jättänyt pois henkilötietoja, esimerkiksi nimen tai iän.

Aloituis

Merja: Tulkaa lähemmäs vielä, että ... mitä Maria puhuu. Ulla: Mitä? Maria (Ullalta): Hmm. Ootko kuullut sen, että mitä mä olen tässä kertonut? Ulla: Jota- jotakin siitä. Maria: Jotakin siitä. Ulla: Mmm. Maria: Okei. Ulla: Mutta antaa heille, heidän puhua, näitten kuulevien. Maria: (naurahdan) Antaa kaikkien puhua. Ulla: Mistä Lidia puhuu?

Lidian ensimmäinen muisto – suklaajuna 00:25

Lidia: Mä olin ajatellu kyllä kertoa yhen jutun. Se on semmonen, mä olin, meillä oli sekatavarakauppa ja pääsiäisenä sitten laitettiin ikkunaan kauniita pääsiäismunia ja kaiken näkösiä niinku pääsiäisenä ruukataan laittaa. Mut sitten sinä vuonna oli juna, semmonen parikymmentsenttinen, missä oli niinku tämmöstä niinku pääsiäismunissakin on, näitä kiiltävää hopeapaperia erivärisiä, että siinä oli ikkunat ja kaikki ja... Mä hirveesti himoitsin sitä eikä mulle luvattu sitä ja mä olin kauheen pahoillani siitä ja kuinka ollakkaan, ennen kuin pääsiäinen tuli, niin tuli aurinkoinen päivä ja se sulii toisesta päästä, se juna, ja niin mä sain sen junan sitten ja mä pääsiäisenä menin sitten mummolaan ja, sen junan kanssa ja, ajoin pitkin lattiaa ja arvatkaa vaan! Suklaavanat tuli sinne! Aina muistaa kun kauhulla kattelin ku oli pääsiäinen tulossa, minä ajoin ne suklaat -mä olin varmaan joku semmonen kuusvuotias. Tämmösen jutun ajattelin kertoa. Maria: Oliko mummu justsiinsa siivonnu ja luutu- Lidia: Oli varmastikki ja oli puulattiat niinku siihen aikaan ruukas ollakkin. Enkä mä sitten ollu ollenkaan pahoillani että mä en saanu pääsiäismunaa, kun mulle sanottiin et sit mä en saa pääsiäismunaa jos mä otan sen junan, mutta se oli paljo erikoisempi ...se oli mun juttu. Merja: Niin, se kauppa ei ollut täällä, vaan- Lidia: Ei ollu, se oli tuolla Kannaksella. Maria: Kannaksella? Lidia: Joo. Maria: Niin se jäi sinne- Lidia: Joo. Maria: Joo. Lidia: Joo. Maria: Ootko sä päässy käymään koskaan siellä vai- Lidia: Viime kesänä viimeks. Maria: Joo. Lidia: Mä tuolle Merjalle oon näyttännytki tämän päivän meidän kodin ja kodin vuodelta ***. Mä olin ***vuotias

kun se kuvautettiin. Mut ei mulla mukana ole- Merja: Kuva on otettu. Lidia: Kuva on otettu Maria: Joo, joo. Lidia: Mutta tää oli tapahtunu pääsiäisenä pari- muutama vuosi aikasemmin. Maria: Onkse talo vielä olemassa siel- Lidia: On. Maria: Aijaa! Lidia: Ne sano että siinä on niin hyvät hirret, että ne on rakentaneet siihen lisää. Se on ihan asuttu ja tulee vesijohto sisälle, mitä ei meidän aikana tullu vesijohtoon vettä sisälle. Et se on ihan asuttu. Mut se ei oo niitä pitsihuviloita mitä Terijoel oli, vaan son tavallisen näkönen talo, mansarikattonen talo. Lidia: Mutta se, mei kauppa ei ollu siinä mutta silhän ei ole mitään merkitystä. Mut, tämmönen juttu. Maria: Kuulostaa tosi hauskalta niinkö kasvaa sekatarvakaupassa -tai no ei, seka- Lidia: Se on ihanaa, kun mä sanon, kun hammaslääkärit sanoo aina ettei saa syödä karamelliä ja me saatiin Fazerin sekalaisia ottaa voi sanoa kourakaupalla ja mull'on näin paljon vielä omia hampaita kun näk.. Joku: Se hammaspeikkojuttu onki sitte satua. Lidia: Se on satua! Ei, kun se johtuu siitä, että Terijoki oli semmosta aluetta, että siellä oli näitä, näitä maan alta tuli ... Suihkuta. Niin, joissa on fluoria. (Maria: Hmm!) Et me saatiin niinku juomavedessä sillon. Vaikkei siitä tiedettykkään. ... Tää oli tämmönen lyhyt juttu, nyt voitte te kertoa joku muu.

Raunin ensimmäinen, toinen ja kolmas muisto - tyttären tokaisu, kodin palaminen sekä vapusimaa kartanossa 4:28

Rauni: No, mut, semmonen hauska lasten suusta juttu tuota on. Mul on kaks tytärtä ja heil on kaks vuotta ikäeroo ja oli lastenkutsut. Se nuorempi oli kaksvuotias ja tää vanhempi oli neljävuotias. Ja tietysti samanikäisiä tuli sitten lastenkutsuille, ja sitten, äidit toi tietysti niitä pienempiä, eihän ne yksin, yksin osanneet tulla. Ja sitten, yks äiti kysy sitten tältä mun vanhemmalta tyttäreltä, että "no kuinkas vanha sää nyt olet." "En minä oo vanha, mä oon neljä vuotta nuori!" Ett ei sen ikänen oo vielä vanha! Ja tota, mää nyt.. mitähän kaikkea sitä on... kyllähän sitä on kaikenlaista tapahtunu, mukavaa ja ikävää ja... ja semmonen... No esimerkiks se ku meiltä palo koti. Ja... mä olin ehkä semmonen kolmen, neljän vanha sillon. Maria: Tosi pieni. Rauni: Joo. Ja sitten, sitten me päästiin sitten, ilmeisesti sitten oli semmonen isompi kartano tai joku semmonen vähän varakkaampi talo. Me päästiin niinku heille asumaan sitten siks kunnes saadaan uus koti jostaki vuokrattuu, tai mä en tiedä, millä systeemillä niitä siihen aikaan sai. Mutta minusta se oli, se oli varmaan... pää- tota vapuntienoo. Koska mä ensimmäisen kerran eläissäni sain simaa. Ja se sitten oli hyvää! Että koskaan aikasemmin ollu mitään niin hyvää saanu juoda. Ku siellä tarjottiin sitten että mä oletan että se oli sillon vapun tienoolla, kun me menttiin sinne. Maria: Niin siellä kartanossa? Rauni: Siellä kartanossa. Maria: Joo. Rauni: Joo-o. Maria: Olikse teidän kodin lähellä kuiten-Rauni: Oli, oli. Se oli niinkun... ilmeisesti tää meidän talo oli sitten niinku siinä sen kartanon mailla. Että se tota joo, juu. Ja siin oli vielä sellanen, et me oltiin just muutettu siihen ja mä muistan, että mun, mul on, mul on puoltoista vuotta vanhempi veli, ja sen kans me... niinku leikittiin siinä... se oli kait pyhäpäivä, me leikittiin siin talon päädyssä, ja sitten mä yhtäkkii, miten me huomattiin, että vintin seinien raosta tulee sauhua! Me menttiin äkkiä sitten, isä ja äiti oli... mun mielestä ne oli niinku päivälevolla, että syönnin jälkeen ett. Ja sitten tuli hirvee hoppu sitten heittää tavaroita ulos, ja mä sen mä muistan, että mun pin-nasänky tuotiin ainaki sinne pihalle, että se ei paljon mitään muuta ehditty, kun se palo sit -isä meni kattoon sinne ylös ja se oli ihan ilmiliekeissä. Ja, ja se oli varmasti niin, että see, että kun sitä lämmitettiin sitä taloa, niin se oli varmaan se piippu halki tai jotain semmosta, sieltä ylhäältä niin että kipinä on ottanu sit sinne vinttiin sitten. Siitä se palo poroksi. Maria: Muutittekste johonki siihen lähelle sitten vai- Rauni: Öö, no ku sitä mä en sitte, kyl me varmaan sitten johonki siihen lähelle muutettiin, mutta sitä, se ei niinku jääny sitten enää mieleen, että missä, missä me sitten asuttiin sen jälkeen, ja... Siin oli sit semmonen pitkä pimee jakso, että ei oikeen muistanu. Mutta tämmönen juttu. Maria: Kiitos.

Irman muisto - Virtasen tädin porsliinikupit 08:50

Maria: Onko teillä jotakin muisteloita? Irma: Mun nimi on Irma. Maria: Irma. Irma: Liitty

lapsuuteen ja, ja tuota pula-aikaan heti sodan jälkeen. Oli valtava puute kaikesta, langoista ja kankaista ja kahvista. Mul on semmoset mieltymykset ollu pikkutyöstä alkaen, että mä oon tykänny tehdä käsitöitä ja juoda kahvia. Ja mä pääsin äidin kanssa, kun mä olin oikein kiltti, niin mä pääsin Virtasen tädin luokse kahville, ja tekemään käsitöitä- Me tehtiin käsitöitä ja Virtasen täti keitti kahvia, ja sit minäkin sain juoda sitä kahvia semmosist ohuista kiinalaisista kupeista, sellasista ihananan ohkasista. Ja mä muistan senkin, että mun käsi vapisi kun mä pelkäsin niin ettei se vaan putoo. Must se oli jotain semmosta että kukaan muut lapset ei päässy sinne Virtasen tädin luokse kahville, eikä käsitöitä tekemään, ja mä olin ainoa tyttö, me asuttiin semmoses isos talossa, jossa oli kaksikymment poikaa, ja mä olin ainoa tyttö siellä. Ja mä olin semmonen hemmoteltu mä pääsin aina kylästä kylään, kun mä olin vielä kiltti. Ja käsityön tekeminen, virkkaaminen, ja aina ne naisilla oli kaikilla käsityöt, aina neulottiin ja virkattiin. Ja ne käsityöt on sielt ihan lapsuudesta asti kulkenu mukana ja näköjään vielä, mitä vanhemmaks mä tulen, niin sen enemmän ne lämmittää ja tuo mukanaan kaikkia tämmösiä ihania, ihania lämpimiä muistoja. Ja sit tää Virtasen täti sano mulle, että kun mä niin rakastin sit niitä ohuita kahvikuppeja, et et sit ku sä täytät kaksikymmentyksi vuotta niin tota hän lahjottaa mulle sitte semmosen kermakon ja sokeriastian, jotka oli sellasia kullattuja. Mutta Virtasen täti kuoli vähän ennen, kuin mä täytin kaksikymmentyksi vuotta. En mä koskaan niitä saanu, mut itseasias se oli ihan sama tunnelmaltaan, et ku hän lupas ne, kun se, että sainko mä niitä tai en saanu -siihen vaan liittyy niin aivan ihania muistoja. Nää naiset teki aina käsitöitä ja sitte se, kun se puute oli niin kova, ja sitte kuitenkin jostain ihmeestä nää, nää tota, öö naiset sitte pysty niitä kahvia aina silloin tällön keittään. Se ei ollu mikään, mikään niinku säännöllinen, et ne oli aina semmosia et juhlahetkiä. Että kuinka ne oli ne pöydät nästisti laitettu (joku hymisee) ja liinat kaikki ne käsitöinä teh.. Munki äiti kuto kaikki pellavakankaat, lakanakankaat ja kaikki kutoi ite. Maria: Hänel oli kotona kangaspuut? Irma: Joo. Maria: Joo. Irma: Joo. Ett semmosia lapsuudenmuistoja, jotka lämmittää vieläkin, ja vieläkin osaa arvostaa kahvihetkiä, että sitä... (naurua) Joku: Posliinikuppia. Maria: Mun isoäidillä oli semmosia ihan ohuita kuppeja, mä olin pieni, se näytti mulle, että katoppa valoa vasten (Irma: joo) ikkunaa vasten, että siitä tulee valo läpi. Irma: Niinpä ne mua vieläki... mä oon mun tytöillekki kertonut, että mun tytöt on ostanu mulle, ee, näitä tota kiinalaisia, näitä ohuita posliinikuppeja. Ja ja, tota, aina kun mun nuorempi tyttö tulee mun luokse, niin keitetään kahvia niin mun tyttö menee aina hakemaan ne ohuet kupit sieltä. Niist maistuu kahvi siis aivan uskomattoman hyvälle, ku se on niin ohut se tota noin... Merja: Tommosta riisiporsliinia. Irma: Niin, aivan. Maria: Kiitos paljon.

Elsen ensimmäinen ja toinen muisto – diakonissa sekä Ronja tahtoo kahvia 12:56

Else: No ni. Mä oon sitte Else ... No siinä sitte, ko sää mainitsit diakonissa, nii mul on iha kauhun kuva diakonissasta. Mä oon palanu pienenä, semmone kolme ja puol kuu-kautine, et mul on arvet täällä kaulassa, näkyy vielä, ja sit on täällä rinnassa ja tässä vatsassa. Ja sit se kasvatti liikaa lihaa niinsanotusti, jotain semmoista, mitä poltettiin laapiksella pois siihen aikaan. Ku mä oon *** vuotias, niin siitä voi laskee, että mitä taaksepäin elämä on silloin ollu. Ja mä istuin sitte äidin sylis keinutuolis, kun tää diakonissa tuli, ja ko ovi avattiin, tuvan ovi, ko mä oon maalta kotosi, niin silloin mä rupesin huutamaan suaraa huutoa. Ja kuitenkin se tehtiin se toimitus, että diakonissa poltti, ja hän ainakin kaks viikkoo kävi joka päivä, paitsi ei varmaan sunnuntaina käyny polttamas sitä. Ja sit se saatiin niin paljon paremmaks, että... ja sit se iän myötä on pienentyny vähän kerrassaan. Mut mä itse muistan sen, kun se oli ruskee vielä sitten, semmosena aika paksuna ja pahan näkösenäki. No, se on nyt diakonissasta tää kertomus. Et miten mulle on ollu kauhun paikka. Mut sitten lapsenlapsista mulle on jääny... Mul on kolme lasta, vanhin on tyttö, ja sit on kaks poikaa, ja tän keskimmäisen tyttö -oli varmaan äitienpäivä tai joku meillä, olivat kaikki lapset siinä, ja sit nää lapsenlapset, ko mul on viis lastenlasta. Kahvipöydässä oltiin, no silloin ei ollu vasta ko neljä, et tää nuo-

rin on syntynyt vasta sen jälkeen, ni yks kaks Ronja sano "Kuuleppash ishoäiti! Kyshypäsh Ronjalta, tahtooko Ronja kaffia vielä!" Hän sano sillee, mä en osaa matkia niin kivasti, mut se korostus, "kyshypäs ishoäiti", ja "tahtooko Ronja kahvia". No minähän kysyin isoäitinä, että tahtooko Ronja kahvia, ja hän vastas, että "Kyllä, Ronja tahtoo kahvia!" Ja niin Ronja sai kahvia, ja hän oli varmaan semmoinen parivuotias, ei varmaan vanhempi ollu. Mut kahvia piti saada! Et tämmöne on mun tarina sitte. Maria: Mitä se Ronja tykkäs siitä kahvista? Else: No kovasti. Merja: Olikse maitokahvia? Else: Oli maitokahvia kyllä, siihen laitettiin maitoa paljo.

Ullan ensimmäinen muisto – hiustenpesun kauheus 18:12

Maria: Onko teillä joku tarina kerrottavana? Ulla: No kyllä mä voin yhden hiustenpesutarinan kertoa, ku lapsuudessa me ei saatu koskaan kirota kotona, eikä me kuulukaan ikinä. Sitte mun äitini vei mua saunaan, ja sauna oli jonkun matkan päässä kodista, ja mä sitte koko ajan puhuin siinä, että eihän pestä hiuksia. Ja mä pääsin siihen käsitykseen, että niit ei pestä. Ja äiti pesi muuten sitten sylissä, sitte käänsi yhtäkkiä mua selällen, ja mä tajusin, että nyttän tuleekin hiustenpesu. Ja silloin mä sanoin, että nyt mä kiroon. Ja mä en koskaan, siis me ei saatu kirota. Ja sitten mä päästin semmose "Piruperkelekurjaraukkasaatana!" Muistan sen vielä! ... Mä olen ollu kai ehkä siinä neljävuotias alkujaan. Ja hiustenpesu oli niin kauheeta, kun eihän silloin ollu näitä mie-toja, vaan se oli vaan saippuavesi, ja kun silmiin meni, niin se oli niin tuska. Että näin vaan loppu tuli näille jutuille.

Lidian toinen muisto – "Isommat juoksee aina ensiks!" 19:48

Lidia: Voin mä kertoa mun lapsenlapsesta, kahdesta pikkupojasta, mun tyttärenpojista ni. Se vanhempi oli semmonen tanakka, ei lihava, mut tanakka. Näin ollen hän juoksi-kin vähän hitaanlaisesti, mut tää nuorempi, niil oli vuosi ja yheksän kuukautta ikäeroo, nuori oli laiha ja ketterä. No sitten juostiin, ni sit tää *** ohitti isoveljensä, ni *** laitto kätensä tähän eteen ja sano, ett "Isommat juoksee aina ensiks!" Niin, ett olikse vanhemmat juoksee aina ensiks. Nyt isona, kun ne on kaksnyt---vuotiaita, taitaa kyllä nyttekki hävitä se vanhempi.

Pohditaan tehtävää 20:50

Lidia: Se on muuten aika vaikea keksiä, ko rupee miettimään, et mitä vois, ja minkä vois sitte niinku kuvittaa. Maria: Mutta ei se ole sillä lailla niin tarkkaa, että te voitte kertoa kaikkia tarinoita, ja sitte se on melkeen niinku mun huoli mieltä... (naurua) Se on mun ongelma sitte. Merja: Että nehän voi olla myös semmosia tuokiokuvia... Maria: Voi olla. Merja: ...miltä on tuntunu jossain, tai muistaako, ett on nähny jotain värejä, tai merenrantaa, tai niinku mitä vaan muutaki, kuin ihan jotain tarina-tarinaa. Tosi hauskoja tarinoita nää on. Maria: Todella.

Lidian kolmas muisto – siskon posliinipäinen nukke 20:36

Oli seki ihan hirvee juttu, mulla oli viis vuotta vanhempi sisko. Hän oli saanu joululahjaks semmosen nukken, mis oli posliinipää. Ja yleens mä en saanu hänen tavaroihin koskea, hänel oli semmonen vanha piironki ja hän piti sitä nukkea siellä. Ja mul oli leikkikaveri P. Ja mä sitte joulun jälkeen sanoin: "P tuu kattoon, K:l on semmone nukke, että se laittaa silmät kiinni!" Ja me mentiin sinne mun siskon huoneeseen ja vedettiin se - mä en ymmärrä, miten se nukke tietysti tippu. Ja se pää oli tuhentena! Arvaa mitä minulle kävi! Ei meil annettu selkään, mutta nurkassa seisottiin! Merja: Molemmat, se poikaki? Lidia: Eei, P meni – sen isä oli suutari, se asu siin ihan lähellä – suutarin P juoks kotiansa! Maria: Sinä jouduit sitte yksin selittämään? Lidia: Minä sain selittää yksin, ett mä meen siskoni ja vielä vedän sen, ku meil oli kielletty, ettei toisten kaappeihin saa mennä! Mut se oli niin hieno, ku sen silmätki meni kiinni. Maria: Olitko sä edes nähny aikasemmin sellasia nukkeja? Lidia: No en, muuta ko tän siskon nukken. Mut sit Viipurista hankittiin uus pää sille. Nehän oli selliset et ne päät oli ommeltava tähän

näin, ja sit oli kädet myöskin posliinista. Merja: Mistä se nukke oli tullu sitte alun alkaen? Lidia: Viipurista, varmaan joulupukki tuonu. Viipurist tuli kaikki. Merja: Mutta se ei ollu teidän omas kauppas? Lidia: Ei, kun se oli sekatavara- (Tästä jatkuu ilman hengenvetoa Lidian neljäs kertomus.)

Lidian neljäs muisto – maapähkinät 23:27

-jaa mut tähän kauppaan liittyen, se oli hyvä juttu. Toinen juttu, mitä me todella saatiin ottaa rajattomasti, oli maapähkinät, missä oli kuoret. Ja mulla oli semmonen leikkitoveri ku H, tai se on vieläki. Ja me aina otettiin pussiin näitä maapähkinöitä ja sitten menttiin kaupan varastoon. Se oli niinku aitta siellä ylhäällä, sinne saatto mennä, ja sit me vielä tänä päivänäki muistetaan, kuinka siel oli näitä kuoria aina siellä sun täällä, missä me oltiin H:n kanssa istuttu ja juteltu. Nyt, kun me löydettiin toisemme, oli kymmeneä vuosia, ettei me tavattu, mutku hän tuli Ruotsista takasi, niin sitte: "Muistat sä, ko siellä varaston vintillä syötiin maapähkinöitä!" Mul oli tämmönen ihana lapsuus, että sai namia paljo. Joku: Kauppiaan tyttäreillä on eri edut! Lidia: Mut ei ollu hevosta eikä lehmiä eikä lampaita, mitä oli sitten, ko talvisodas jouduttiin maataloon, niin se oli ihanaa, ko siäl oli eläimiä. Ko ei meil ollu ku koira ja kissa.

Elsen tilkkumaalaus

Maria: Onko joku teistä maatilalta kotosin? Else: Mä olen maatilalta. Ja mulla on tää mummola – tai siis se mun syntymäkot, missä mun vanhin sisko nyt on ja elää. Se on talvella tyhjänä ja kesällä hän aina muuttaa sinne sitte. Merja: Onkse ollu just se talo, minkä sä oot täällä sitte... Else: On se just se talo, minkä mä oon täällä tehny. ... Merja: Tilkkumaalauksena. Else: Ja se on meillä makuuhuoneen seinällä, ja sitä kyllä hyvin esitellään aina kaikille. Siin on mun kotitalo. ... Niin, mä oon tehny täällä semmosen taulun, Merja mulle suunnitteli kaikki ja minä tein. Merja autto siinä tekemises, ja... se on ihan kiva. Merja: Se on upee tilkkumaalaustyö. Else: Niin no se on kyllä upee, ei siinä ole kieltämistä.

Merjan muisto – käsityöinnostuksen synty 27:10

Lidia: Mutta Merja! Sinulla on hirveän kiva juttu sinun virkkauksen opettelusta. ... Merja: Se oli tarina siitä, että miten mä olen ruvennu virkkaamaan pienenä tyttönä. Mä olin meidän mamman luona tuolla P:ssa, kesää viettämässä mun siskon kanssa, ja mamma ei tykänny siitä, kun me pyörittiin -hänel oli semmosen omakotitalon yläkerrassa yks huone vaan, missä hän oli alivuokralla, ku heidän oma talo oli palanu kanssa. Sitte me oltiin niinku jaloissa siin koko aika, ja sit se sano, et menkää ulos, menkää ulos leikkimään. Eihän meillä ollu mitään, ei me tiedetty, että mitä me leikittäis siellä sitte keskenämme, ja sit se mamma san, että menkää vaikka kasteleen kukkia tonne hautausmaalle. Ja sit me päätettiin, et ku se on ihan siin lähellä, ei siit oo ku varmaan vajaa sata metriä, no me mennään hautuumaalle sitte. Ja kastellaan kukkia siellä sitte, ja loppujelopuksi me ruvettiin kauheesti järjesteleen niit kukkia siellä, et ku kauheesti on joillain haudoilla kukkia, ja sit oli sellasia, millä ei ollu, ja loppujen lopuks kaikilla oli kukkia! Ja sit tasapuolisesti! Ei me tiedetty, ettei semmost saa tehdä! Me siis viihdyttiin siellä hautuumalla sitte tosi pitkään, monta tuntia, ja sit me tultiin pois, ku me oltiin ihan nälissään, ja kerrottiin ilosena, että mitä me oltiin tehty siellä hautuumaalla. Mamma hermostu ihan totaalisesti, mä en oo koskaan nähny sen suuttuvan! Sen nous semmone kauhee puna! "Nyt ette lähde enää mihinkään!" Ettei kehtaa näyttää naamaansa enää sen kirkon lähellä, ku kaikki tietää, että hänel on tänään ollu lapsia siellä kylässä. "Istukaa siihen! Otatte virkkuukoukun ja lankaa tästä ja rupeette virkkaamaan!" Mun sisko sano, että hän ei mitään virkkaamista, pisti kädet puuskalle näin, istu siinä vain. Mä nöyränä tyttönä... Sit se anto tarkat ohjeet, ku hän oli tehny varmaan yli kaksikymmentä peitettä, virkannu, ja hän anto tarkat ohjeet, mitä siihen pitää tehdä, ja siit piti tulla tämmöne suara, ja siihen pylväitä, niin siit tuli tämmönen tämmöne käppyrä! Se oli semmone nuken kaulus. Mutta sitte mä innostuinki hirveesti virkkaamisesta, että mä

virkkasin noi Mary Oljen kirjat kaikki läpi. Aina uus malli, ei kun sit taas uus virkkuu. Mut se oli kyllä hurja opetus. Joo, eikä käyty enää hautuumaalla sitte. Se oli varmaan seuraava päivä, kun me mentiin yhdessä sinne: "Muistatteks te nyt, mitä te ootte mistäki minneki siirtäny?" Sehän on ihan mahdoton tehtävä. Se on aika iso, se hautausmaa. Että semmoset virkkaukset!

Raunin neljäs muisto - isä ja paskane paita 31:00

Mun toisen tyttären tytär, se oli ehkä semmonen kaks ja puolvuotias. Mut se oli hirveen kova piirtämään aina, ja aina sille piti piirtää. Aina, kun se tuli munki luokse, tai mä menin sinne käymään, niin se toi heti kynän ja paperia, että "Mummi, piirrä!" Mä kysyin, että mitä minä piirrän. "No, piirrä kukka! Piirrä talo! Piirrä sisko!" tai muuta. Ja sitte Tomi, "Piirrä Tomi!" "Piirrä äiti!" No mä sitte, että nyt tää on valmis. Hän, että "Ei, ei, ku piirrä vielä isä ja sille paskanen paita!" Mä rupesin nauraan ihan älyttömästi. Se ei ite tajunnu sitä, että mitä se tarkotti. Mä kysyin, että kuka niin on sanonu. "No äiti!" Isällä on ollu varmaan likane paita päällä. "Piirrä vielä isä ja sille paskane paita!"

Lidian viides muisto – ranskalainen kirjailija 32:00

Lidia: Tähän adjektiivin liittyen, mun ystävättären sisko asuu Ranskassa, ja sill oli pikukutyttö, se oli ranskalaisen kanssa naimisissa. J oli Suomessa sitte tämmösellä kielileirillä, et se oppis paremmin suomen kieltä. Ja sitte ku se tuli siihen, niil oli vuokrattuna kesäpaikka tuol Kangasniemellä, ja sit ne sano, et ihan hirveetä, J tuli sieltä leiriltä, ja sit hän rupes syömään, ni hän sano tädille, että "Nosta persettä!" Se mummu oli ihan kauhuissaan, että mitä se J puhuu. Se oli sievä semmonen tyttö. "Mitä! Ei se ole ruma sana ollenkaan!", että "Ranskas on semmonen kirjailijakin!"

Lidian kuudes muisto – Heurekassa 33:28

Mä olin näitten kahden pojan kanssa Heureekkassa, sillon ne oli ehkä semmosia seitsemän, kahdeksanvuotiaita, ja tää pienempi sano sitte tälle tanakammalle, J:lle, sano että [kuiskaten] "Läski! Läski!" Ja mä sanoin, että nyt oot hiljaa! "Läski!" Mä sanoin, että nyt oot hiljaa, että ei nimitellä, että mullaki olis sulle hyvä! Mut en mä uskaltanu sanoo luuviulu, ku siin olis ollu toiselle ase. Sit ei siit tullu, mentiin Heurekast, ja taas tuli "läski" ja sit mä - sen, et mä otin täst korvan – se katto minuun ja loppus siihe. Nyt, ku ne on ***vuotiaita, niin mä tält veljekselt kysyin, mä sanoin, että kuule, mun pitäis pyytää anteeks sua, et mä oon tukistanu sua. "En mä muista." Niin ei se oo jääny mitenkään. Enkä mä tukistanu, mä sen verran että otin siitä tukasta kiinni. Ne kaverit on semmosia. Jutellaan tukistamisesta.

Elsen kolmas muisto – laivalaituri 34:45

Mää nyt muistelen – mun nuorempi sisko. Niin oli sillä tavalla, että mun piti vahtia, hän on neljä vuotta mua nuorempi. Mut hän oli kuitenkin menny laiturille rantaan. Meilt on suurinpiirtein kilometri melkei matkaa, puol kilometriä ainaki matkaa sinne. Ja ku mä menin häntä hakemaan sieltä, niin hän istu laivalaiturin päässä ja heiluttaa jalkojansa näin siinä. Ja vois olla, ett olis pudonnu siitä ja hukkun. No, kuitenkin mä sieltä hänet tapasin ja toin kotia. Ja kun mä siit isälle kerroin, miten asia oli, niin A on hänen nimensä, niin hän sai selkään. Mut mulleikki annettiin siitä sit selkään, et mä sain myös selkääni. Isä anto ihan selkää, vitsalla saatiin. Et minäki sain, ku en ollu vahtinu toista. Niin tää on jääny mulle ikuisesti mieleen isäst. En mä muista, et mä olisin koskaan saanu. Mut sillon me saatiin sit kumpikii. Toine, ku ei vahtinu ja toine ku oli tehny sen, et oli menny. Et varmaan ei sen jälkeen kyl menny enää laiturin päähän istuman ja jalvoja heiluttamaan. Sentään laivalaituri, niin korkeelt, siin on toista metriä ainaki se putous, ja siel olis ollu, jos olis...(Jutellaan vitsan saamisesta, Koivuniemen herrasta.)

Lidian seitsemäs muisto – rantamikkona Tallinpassissa 36:45

Elselle vaan siihen. Mä olin töissä semmosena ehkä kuus-seitsemäntoistavuotiaana

L:ssa. Siellä on semmonen pien lampi, sitä kutsuttiin T. Siellä kävi muunmuassa armeijalaiset uimassa, ja mä olin sitte rantavahtina, tai niinku ne haukku, rantamikkona. Ja mul oli sen lammen ainut vene käytössä. Ja mä en saanu sitä kelleen lainata, ja siitä mut sitte haukuttiinki. Niin tuota, kerran mä olin veneellä siellä lammella, niin siin oli tyttöjä, ja ne oli pois lähössä, ne oli laiturilla huuhtelemas uimapukuja, niin eikö just tämmönen pieni tippu veteen. Ja herra jestas ku sousin sinne! Mut onneks sill oli mekko, et se pysy pinnassa, ja mä sen sieltä kiskasin veneeseen ja sitten... Niit oli kaks isompaa tyttöä, ne oli ihan shokissa. Ja mä sanoin, ett mä tuun teijän mukaan kotiin, ku nehän oli ihan tol- kun se oli niin vähällä. Ja sitte kerroin, että pikkutyttö oli tippunu laiturilta, mut että ei tässä ny mitään käyny. Mut se oli kauhee tunne! Periaatteessa se oli ihan hyvä, että mä olin veneellä siellä, ei se lampi mikään iso ollu, et hyvin pysty uimaan toiselle- Mut ennen kuin mä oisin räpiköiny toiselle reunalle, nii... Joku: Se olis kerenny hukkaa. Lidia: Nii. Mut onneks sill oli, et se jäi siihen vähä ilma.. Joku: Ilmatasku. Lidia: Joo. Se oli kauhee juttu. Maria: Vähä niinkö pelastusrenkas sitte. Lidia: Niin, niin, joo. Joku: Jos se oli tiivistä kangasta vielä, että se ei, se ilma tuu sieltä pois, jää sinne. Lidia: Ko se oli viel kuulu se T, et sinne melkein joka kesä hukku joku. Se oli hirveen syvä. Else: Mä olen L:st kotosin, mä tiedän sen. Lidia: Mä olin siel rantamikkona. Joskus nelkyt--- nähtävästi. (Else ja Lidia alkoivat jutella lapsuusympäristöstään.)

Ullan toinen muisto 40:08

Ullan toista muistoa on mahdoton kertoa paljastamatta liikaa henkilötietoja, enkä ole käyttänyt sitä konseptissa, joten jätin sen pois.

Teemahaastattelut, toinen haastattelu

Aika: 13.9.2012

Paikka: Töölön palvelukeskus

Tavoite: Materiaalin kerääminen opinnäytetyöhön

Muoto: Vapaamuotoinen ryhmähaastattelu

Tallennus: Muistiinpanot

Haastattelija: Maria Suoranta, opinnäytetyön tekijä

Haastateltavat: Käsityö – ja askartelutoiminnan asiakkaita, tarinankertomisjärjestyksessä: Dolly, Elvi, Annikki, Irma, Lidia ja Kaisa. Irma ja Lidia osallistuivat myös ensimmäiseen haastatteluun. Lisäksi haastatteluun osallistui käsityö- ja askartelutoiminnan ohjaaja Merja Syvälä

Dollyn ensimmäinen muisto – vaatepino

Vaatteet piti lapsena viikata iltaisin aina siistiin pinoon. Se oli hyvä juttu, sillä oppi on kantanut tähän päivään asti. "Kaikki pitää olla – pikkujututkin kunnossa."

Dollyn toinen muisto – kalossit

Kun kotiin tuli vieraita, he jättivät kalossinsa eteiseen. Kotiin lähtiessään vieraat ihmettelivät, kun kalossit ovat niin siistit! Kumin haju oli Dollylle niin tärkeä, että hän nuolaisi kalossit. Dolly teki näin 2-4 -vuotiaana aina, kun oli vieraita kylässä.

Elvin ensimmäinen muisto – talviöinen kylänraitti

Tapahtumapaikkana on Elvin pieni kotikylä. Maantie kulki kylän poikki poimutellen kuin serpentiini, maatalo vuorotellen eri puolella tietä. Oli luminen talvi, helmi-maaliskuun aika niin, että lumi alkoi jo sulaa. Elvi oli kuutamon aikaan yksin hiihtelemässä, kylä oli hiljaa, taloissa oli valot kuin tähdet – aivan kuin satuolento olisi vienyt toiseen maahan! Hanki kimalsi, tuoksui, kuu paistoi ja Elvi kuvitteli olevansa avaruudessa. Kylä oli tummansininen. Elvi oli kolmentoista.

Annikin ensimmäinen muisto – kirkkoreissu

Annikin perheen kanssa samassa talossa asuivat Annikin kummitäti ja -setä. Kun Annikki oli pieni, heidän taloudenhoitajansa Hulda vei häntä kirkkoon. Hulda tapasi kysyä, että "Lähteeks Annikki kirkkiin nukkumaan?" Kirkossa oli kirkkolaiva.

Annikin toinen muisto - uudenvuodensauna

Annikki oli alle kymmenen vuoden vanha. Uudenvuodenaattona saunottiin. Annikin perhe asui tehdasalueella, ja virkailijakerholla oli joka vuosi uudenvuodenjuhlat ja ilotulitukset. Se oli ihanaa.

Elvin toinen muisto – maitolaiturit

Kylän miehet istuskelivat aamuisin maitolaiturilla. Koulusta päästyään lapset ja nuoret valtasivat maitolaiturit. Siellä järjestettiin treffejä ja poltettiin tupakkaa.

Irman ensimmäinen muisto – uusi kolttu

Irma oli alle kaksivuotias. Äiti oli tehnyt hänelle marjapuuronpunaisen koltun, jossa oli pussihihat. Irma istui kaivonkannen päällä ja heilutteli jalkoja – hänellä oli lakeerikengät jalassa. Tuttu täti sanoi, että "kylläpäs se Irma nyt on hieno!" Irmaa alkoi ujostuttaa.

Elvin kolmas muisto – kaivonkansi

Iso kaivonkansi toimi oleskelupaikkana, jolla kaikki istuskelivat. Kaivon reunus oli sementtiä ja päällys oli puinen. Elvi leikki siellä kahvikestejä ystävänsä kanssa, heillä oli vaaleanpunaiset muoviset kahvikupit. "Kahvia" juotettiin myös kanoille ja Sirkku-nukelle. Ympäriällä oli villedä kukkia, daalioita ja sormustinkukkia.

Annikin kolmas muisto – kummitäti

Seinän vierustalla kasvoi tomaatteja. Kukkapenkissä oli joriineja, ja kummitäti seisoi joriinien takana niitä hoitamassa. Hän oli "lyhyt mummukka", korkeintaan

kuusikymmenvuotias. Takana oli ehkä lautaseinä. Joriini -kukasta alettiin jutella ryhmässä vilkkaasti, ja selvisi, että se on georgiini, muistuttaa daaliaa mutta on isompi.

Dollyn toinen muisto – Jumala Taivaassa näkee

Dollya toruttiin lapsena näin: "Älä tee noin, Jumala Taivaassa näkee!"

Annikin kolmas muisto – Saimaan saarella

Imatralla perheet lähtivät lauantaina veneellä saareen. Yö nukuttiin veneen alla. Hiekan päälle laitettiin havuja, matto siihen päälle ja nukuttiin isän ja äidin kanssa. Irma oli kuusivuotias.

Dollyn kolmas muisto – isän joululahja

Jouluisin isä antoi paljon lahjoja, mutta "ite ei saanu koskaan." Dolly oli muutama penni rahaa, ja niillä sai kaupasta partakoneen terän. Sen hän paketoi ja laittoi pärekoriin, jota käytettiin lahjakorina. Jouluaattona isä ei taaskaan saanut lahjaa! Kun kori oli viety ulos, Dolly meni tutkimaan korja. Paketti oli niin pieni, että se oli tipahtanut päreen rakoon. Dolly haki paketin ja vei sen isälle.

Annikin neljäs muisto – virpominen

Annikki kertoi, että kun hän oli lapsi, isän siskon perhe tuli virpomaan.

Elvin kolmas muisto – marjareissu

Elvin lapsuuden perhe oli kahdeksanhenkinen. Marjareissulla poimittiin iso saavi täyteen, ja marjareissulla oltiin yötä metsässä. Isä ja isovelji kantoivat saavin kotiin.

Lidian muisto – karitsat

Lidian veli kotiin pula-aikana karitsoja, joita syötettiin tuttipullosta. Yhdestä niistä kasvoi kovapäinen pässi nimeltä Päkä, joka kerrankin rikkoi erään kyläläisen termospullon. Lopulta Päkä teurastettiin. Lapset kieltäytyivät syömästä aina, kun tarjolla oli lammasta, siinä pelossa, että se on Päkä.

Karitsoja tuli vielä lisää. Yhden pikkupässin polvet olivat heikot, joten Lidia kyhäsi sille koivuntuohesta tuet etujalkoihin! Hän sitoi tuohet narulla kiinni. Pässin raukka "käveli tök-tök". Lampaat olivat "mustia", eli niitä ei oltu ilmoitettu viranomaisille.

Kaisan muisto – possut

Kun Kaisa oli alle kymmenen vanha, perheen emakko sai niin paljon possuja, ettei kyennyt imettämään niitä itse. Kaisa ruokki possuja tuttipullosta niin, että molemmissa kainaloissa oli yksi possu.